

SLOVENŠČINA

POKLICNO IN STROKOVNO IZOBRAŽEVANJE

Izobraževalni programi srednjega poklicnega izobraževanja

Izobraževalni programi srednjega poklicnega izobraževanja s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni programi srednjega poklicnega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni programi srednjega poklicnega izobraževanja za dvojezično izvajanje na narodno mešanem območju Prekmurja

Prilagojeni izobraževalni programi z enakovrednim izobrazbenim standardom

KATALOG ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

IME PREDMETA: slovenščina

210 ur

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

dr. Špela Bregač, ZRSŠ, dr. Kozma Ahačič, ZRC SAZU, dr. Anja Benko, ZRSŠ, mag. Mateja Jankovič Čurič, OŠ Artiče, Vanja Jesenek, OŠ Sladki Vrh, dr. Andraž Jež, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Vanja Kavčnik Kolar, ZRSŠ, Valentina Kobal, Šolski center Nova Gorica, OE Biotehniška šola Šempeter pri Gorici, Maja Kosmač Zamuda, ZRSŠ, mag. Tatjana Lotrič Komac, OŠ Naklo, Matija Martinec, OŠ Brinje Grosuplje, Drago Meglič, Gimnazija Murska Sobota, Ljiljana Mićović Struger, ZRSŠ, mag. Marta Novak, ZRSŠ, dr. Nina Novak, ZRSŠ, Nina Papež, Gimnazija Kočevje, Vladimir Pirc, ZRSŠ, mag. Mirjam Podsedenshek, ZRSŠ, Neža Ritlop, OŠ Turnišče, mag. Gordana Rodinger, OŠ Pesnica, mag. Mojca Saksida, OŠ Lucijana Bratkoviča Bratuša Renče, dr. Igor Saksida, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, dr. Sonja Starc, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Marjeta Stegel, ZRSŠ, dr. Matej Šekli, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Tina Žagar Pernar, OŠ Naklo, dr. Alenka Žbogar, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, dr. Marija Žveglič, ZRSŠ, Andreja Sever, ZRSŠ, Laura Brataševac, Srednja šola Veno Pilon Ajdovščina, Martina Holešek, Osnovna šola Tončke Čec, Trbovlje, mag. Karlina Koželj, Srednja šola za gostinstvo in turizem Celje, dr. Božidara Krakar Vogel, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, dr. Tomislav Virk, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

JEZIKOVNI PREGLED: Valentin Logar

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://portal.mss.edus.si/msswww/datoteke/katalogi_znanja/2026/kz-dp-slovenscina-spi.pdf

CIP

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://nuk.uz.si/COBISS.SI)-ID [241731075](https://nuk.uz.si/COBISS.SI)

ISBN 978-961-03-0941-3 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

BESEDILO O SEJI SS

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje je na svoji 210. seji dne 21. 3. 2025 določil Katalog znanj Slovenščina za izobraževalni program srednjega poklicnega izobraževanja.

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje se je seznanil z didaktičnimi priporočili na 211. seji, dne 18. 4. 2025.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:

Obvezno

Izbirno

Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti comnihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, externam quaspi dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaeepd quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

8 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

Številka strani,
program izobraževanja,
predmet

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

27. 2. 2025 /// 15:45

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
I: *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solos dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comiscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

- Dijak
- » Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
 - » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupatu repeliam.
 - » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
 - » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
 - » Ma vellaut quiatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
 - » Omnim ut doluptur, quam consequ.
 - » *Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
 - » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupatu repeliam.*
 - » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
 - » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

9 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikalne usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaboreet quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

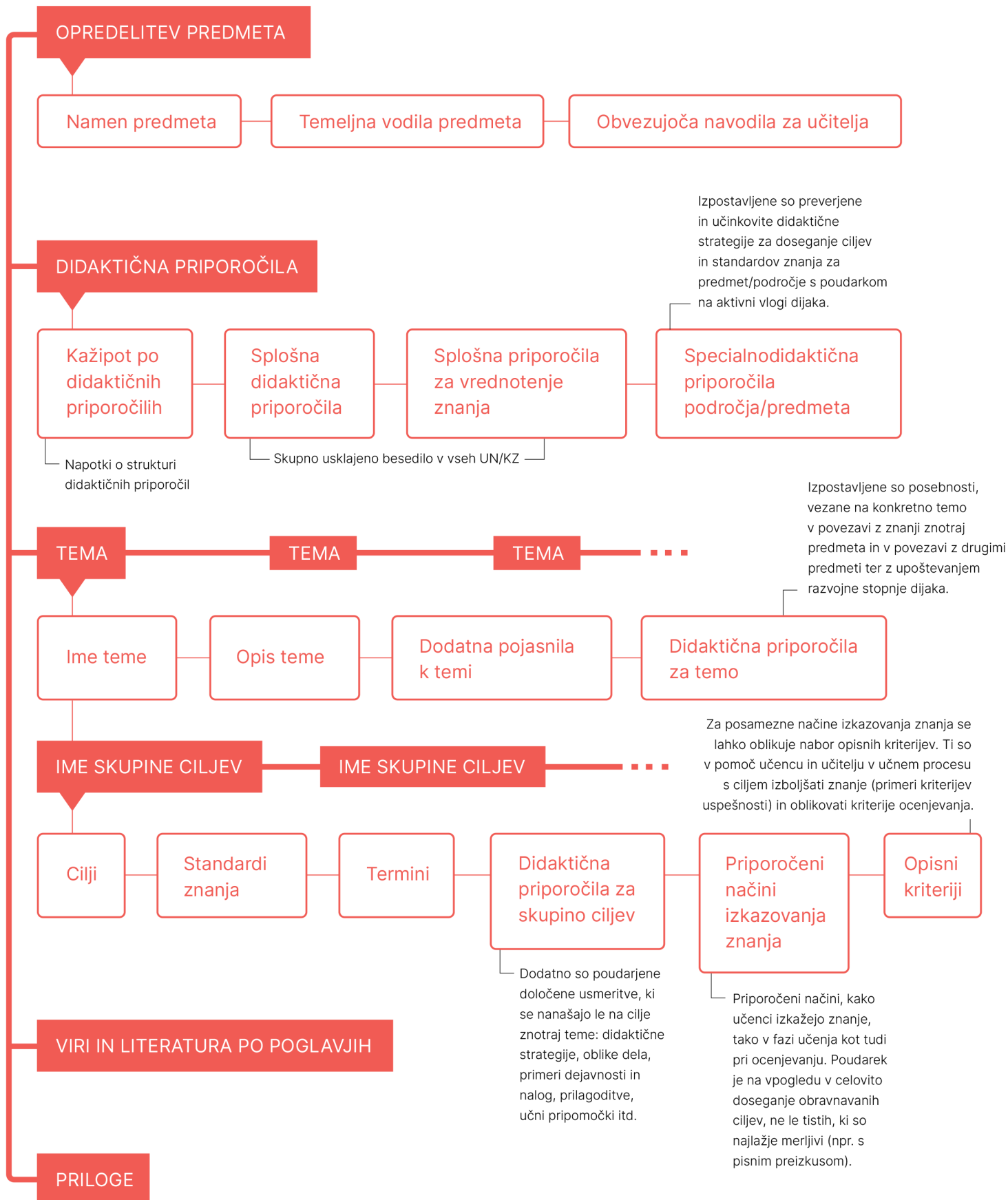
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA KATALOGA ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 10

Namen predmeta..... 10

Temeljna vodila predmeta 11

Obvezujoča navodila za učitelje 11

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA 12

Kažipot po didaktičnih priporočilih 12

Splošna didaktična priporočila 13

Splošna priporočila za vrednotenje znanja
..... 14

Specialnodidaktična priporočila
področja/predmeta 16

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA.....23

SPORAZUMEVANJE IN BESEDILO 24

Besedilo, besedilne vrste, besedilne
skupine 28

Besediloslovje ter sprejemanje,
razumevanje in tvorjenje neumetnostnih
besedil 31

SLOVENSKI JEZIK V PROSTORU, DRUŽBI IN ČASU 37

Slovenski jezikovni prostor 38

Slovenski jezik v družbi 40

Jezikovne zvrsti..... 42

Zgodovina slovenskega jezika..... 44

JEZIKOVNI SISTEM IN NJEGOVA VLOGA 46

Jezikovne ravnine in univerzalnost
jezikovnega sistema 47

Glasoslovje 49

Besedoslovje 51

Besedotvorje 53

Oblikoslovje 54

Skladnja 56

PRAVOPIS IN PRAVOREČJE 59

Pravopis..... 60

Pravorečje 64

SLOVENŠČINA V DIGITALNI DOBI 66

Oblikovanje in razvijanje zavesti o
slovenščini v digitalni dobi..... 68

Jezikovne tehnologije, orodja, viri in
priročniki..... 71

MOTIVACIJSKO BRANJE..... 72

Motivacijsko branje neumetnostnih
besedil76

Motivacijsko branje književnih besedil ..77

ZVRSTI KNJIŽEVNOSTI IN NJENE

PREDELAVE79

Pesništvo 80

Pripovedništvo..... 82

Dramatika 84

Predelave književnih besedil 85

(PO)USTVARJANJE OB KNJIŽEVNIH

BESEDILIH 86

Pisanje 88

Interpretativno branje 91

KNJIŽEVNOST V PROSTORU IN ČASU 94

Slovenska slovstvena folklor, književniki
in njihova dela..... 96

Literarnozgodovinsko znanje 98

KNJIŽEVNOST IN BRALNI ODZIV..... 99

Književna besedila.....101

Književna oseba 105

Književni prostor in čas 107

Dogajanje, motiv, tema, sporočilo in snov
..... 109

Avtor in pripovedovalec oz. lirski subjekt
..... 111

Književna perspektiva113

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH115

Didaktična priporočila..... 115

Sporazumevanje in besedilo116

BESEDILO, BESEDILNE VRSTE,
BESEDILNE SKUPINE 116

BESEDILOSLOVJE TER
SPREJEMANJE, RAZUMEVANJE IN
TVORJENJE NEUMETNOSTNIH
BESEDIL117

Slovenski jezik v prostoru, družbi in času	117
JEZIKOVNE ZVRSTI.....	117
ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA	117
Jezikovni sistem in njegova vloga	118
BESEDOSLOVJE	118
BESEDOTVORJE.....	118
SKLADNJA.....	119
Pravopis in pravorečje	119
PRAVOPIS	119
PRAVOREČJE	119
Slovenščina v digitalni dobi	119
OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE	
ZAVESTI O SLOVENŠČINI V DIGITALNI	
DOBI	119
Motivacijsko branje.....	119
MOTIVACIJSKO BRANJE	
NEUMETNOSTNIH BESEDIL	119
Zvrsti književnosti in njene predelave ..	119
PESNIŠTVO.....	119
DRAMATIKA	120
(Po)ustvarjanje ob književnih besedilih	120
PISANJE.....	120
INTERPRETATIVNO BRANJE	120
Književnost v prostoru in času	120
SLOVENSKA SLOVSTVENA	
FOLKLORA, KNJIŽEVNIKI IN NJIHOVA	
DELA	120
LITERARNOZGODOVINSKO ZNANJE	
.....	120
Književnost in bralni odziv	120
KNJIŽEVNA BESEDILA.....	121
PRILOGE	122

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

V predmetniku srednjega poklicnega izobraževanja je predmetu slovenščina namenjenih 210 ur, od tega polovica ur pouku jezika in polovica pouku književnosti, pri čemer pouk jezika in pouk književnosti ne potekata ločeno, pač pa prepletajoče se.

Katalog znanj za predmet slovenščina je dokument, s katerim so povezane vse ravni izobraževanja; od osnovne šole do zaključka srednje šole. Vsi dokumenti sestavljajo celoto in se zato berejo spiralno, so povezani in se nadgrajujejo.

Slovenščina je prvi oz. materni jezik dijakov, drugi jezik, jezik okolja na območjih občin, v katerih živi italijanska ali madžarska narodna skupnost, kjer je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina. Je ključni splošnoizobraževalni predmet, podlaga za sporazumevanje, za vsakršno učenje v slovenskem jeziku izraženih vsebin.

Dijaki se usposablajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku tako, da nadgradijo znanje o jezikovnem sistemu knjižnega jezika, razvijajo zavest o svoji jezikovni zmožnosti, o pomenu materinščine, slovenščini kot državnem in uradnem jeziku v Republiki Sloveniji, njenem položaju v svetu, njeni umeščenosti v čas in prostor, njeni izrazni razvitosti na vseh področjih javnega in zasebnega življenja in o njenem delovanju v digitalnem okolju.

Namen predmeta je tudi razvijanje jezikovne zavesti o pomenu jezikovnega znanja slovenščine ter spoznavanje lastne in narodne jezikovno-kulturne identitete. V ospredju je ozaveščanje aktivne vloge dijaka kot uporabnika jezika v procesu sporazumevanja, s katerim lahko dijak izraža misli, občutke in stališča, utemljuje svoja stališča, razvija ustvarjalnost in kritično mišljenje ter tako vpliva na svoje življenje in družbo okoli sebe, se učinkovito sooča in odziva na globalna vprašanja in izzive ter vzpostavlja in vzdržuje medkulturni dialog. Pri tem ima veliko vlogo tudi razvijanje zavedanja o pomembnosti branja neumetnostnih in književnih besedil in krepitev njegove pozitivne bralne samopodobe.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Namen predmeta se uresničuje z jezikovnim in književnim poukom v okviru receptivnih in produktivnih sporazumevalnih dejavnosti (v naravnem in digitalnem okolju) s posebnim ozirom na uporabnosti pridobljenih spoznanj za strokovno področje.

Cilji so zasnovani tako, da sistematično nadgrajujejo in poglobljajo celostno jezikovno znanje dijakov pri slovenščini, tudi v povezavi z razvijanjem poklicnih in splošnih kompetenc, ter tako postavljajo temelje za vseživljenjsko učenje, kakovostno vključevanje v poklic, strpnejše in kultivirano sobivanje z drugimi, tvorno družbeno udejstvovanje, nadaljevanje izobraževanja ter razumevanje književnosti kot umetnosti in jezika kot temelja narodne identitete.

Namen jezikovnega pouka je razvijanje besedilnih in komunikacijskih spretnosti ter skladno s tem tudi ozaveščanje vloge jezikovnosistemskega znanja slovenskega jezika v procesu sporazumevanja (tj. sprejemanja, razumevanja, tvorjenja in vrednotenja besedil). Poleg tega se dijak uči tudi aktivno in odgovorno pridobivati informacije iz tiskanih in digitalnih medijev ter spoznava etične vidike njihove uporabe. Takšno znanje je bistvena prvina (kritične) sporazumevalne zmožnosti in temeljni pogoj za uspešno reševanje problemov na višjih kognitivnih ravneh.

Namen pouka književnosti je razvijanje recepcijske zmožnosti doživljanja, razumevanja, vrednotenja književnih besedil ob spodbujanju kritičnega in (po)ustvarjalnega odziva o in ob književnem besedilu.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Cilji predmeta se uresničujejo s poslušanjem, branjem, govorjenjem in pisanjem o in ob besedilih; pri tem je približno 50 odstotkov ur namenjenih jezikovnemu pouku, približno 50 odstotkov ur pa pouku književnosti. Učitelj naj pouk načrtuje tako, da dijaki ob prepletanju tem obeh področij (jezika in književnosti) in ob osmišljenem vključevanju poklicnih kompetenc dejavno izgrajujejo celostno jezikovno znanje pri delu z besedili, razvijajo bralno kulturo in krepijo bralno samozavest. Pouk naj se izvaja tudi medpredmetno ter skladno z načeli diferenciacije in individualizacije.

Pojasnilo zapisov in oznak:

- » Z oznako O so označeni obvezni cilji.
- » Z ležečim tiskom in oznako I so označeni *izbirni cilji, izbirni standardi znanja* pa samo z ležečim tiskom.
- » Z oznako SC so označeni ključni cilji iz posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na plakate o skupnih ciljih.
- » S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

KAŽIPOT PO DIDAKTIČNIH PRIPOROČILIH

Razdelke *Kažipot po didaktičnih priporočilih*, *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* je pripravil Zavod RS za šolstvo.

Didaktična priporočila prinašajo učiteljem napotke za uresničevanje kataloga znanj predmeta v pedagoškem procesu. Zastavljena so večplastno, na več ravneh (od splošnega h konkretnemu), ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

» Razdelka *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje*

znanja vključujeta krovne usmeritve za načrtovanje, poučevanje in vrednotenje znanja, ki veljajo za vse predmete po celotni izobraževalni vertikali. Besedilo v teh dveh razdelkih je nastalo na podlagi *Usmeritev za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in srednje šole* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ladrdt>) ter *Izhodišč za prenovo katalogov znanj za splošnoizobraževalne predmete v poklicnem in strokovnem izobraževanju* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/p64e0ud>) in je v vseh katalogih znanj enako.

» Razdelek *Specialnodidaktična priporočila področja/predmeta* vključuje tista didaktična priporočila, ki se navezujejo na področje/predmet kot celoto. Zajeti so didaktični pristopi in strategije, ki so posebej priporočeni in značilni za predmet glede na njegovo naravo in specifike.

Katalog znanj posameznega predmeta je členjen na *teme*, vsaka tema pa se lahko nadalje členi na *skupine ciljev*.

» Razdelka *Didaktična priporočila za temo* in *Didaktična priporočila za skupino ciljev* vsebujeta konkretne in specifične napotke, ki se nanašajo na poučevanje določene teme oz. skupine ciljev znotraj teme. Na tem mestu so izpostavljene preverjene in učinkovite didaktične strategije za poučevanje posamezne teme ob upoštevanju značilnosti in vidikov znanja, starosti dijakov, predznanja, povezanosti znanja z drugimi predmeti/področji ipd. Na tej ravni so usmeritve lahko konkretizirane tudi s primeri izpeljave oz. učnimi scenariji.

Didaktična priporočila na ravni skupine ciljev zaokrožujeta razdelka *Priporočeni načini izkazovanja znanja* in *Opisni kriteriji*, ki vključujeta napotke za vrednotenje znanja (spremljanje, preverjanje, ocenjevanje) znotraj posamezne teme oz. skupine ciljev.

SPLOŠNA DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učitelj si za uresničitev ciljev kataloga znanj, kakovostno učenje ter optimalni psihofizični razvoj dijakov prizadeva zagotoviti varno in spodbudno učno okolje. V ta namen pri poučevanju uporablja raznolike didaktične strategije, ki vključujejo učne oblike, metode, tehnike, učna sredstva in gradiva, s katerimi dijakom omogoča aktivno sodelovanje pri pouku, pa tudi samostojno učenje. Izbira jih premišljeno, glede na namen in naravo učnih ciljev ter glede na učne in druge, za učenje pomembne značilnosti posameznega dijaka, učne skupine ali oddelka.

Varno in spodbudno učno okolje učitelj zagotavlja tako, da:

- » spodbuja medsebojno sprejemanje, sodelovanje, čustveno in socialno podporo;
- » neguje vedoželjnost, spodbuja interes in motivacijo za učenje, podpira razvoj različnih talentov in potencialov;
- » dijake aktivno vključuje v načrtovanje učenja;
- » kakovostno poučuje in organizira samostojno učenje (individualno, v parih, skupinsko) ob različni stopnji vodenja in spodbujanja;
- » dijakom omogoča medsebojno izmenjavo znanja in izkušenj, podporo in sodelovanje;
- » prepozna in pri poučevanju upošteva predznanje, skupne in individualne učne, socialne, čustvene, (med)kulturne, telesne in druge potrebe dijakov;
- » dijakom postavlja ustrezno zahtevne učne izzive in si prizadeva za njihov napredek;
- » pri dijakih stalno preverja razumevanje, spodbuja ozaveščanje in usmerjanje procesa lastnega učenja;
- » proces poučevanja prilagaja ugotovitvam sprotne spremljanja in preverjanja dosežkov dijakov;
- » omogoča povezovanje ter nadgrajevanje znanja znotraj predmeta, med predmeti in predmetnimi področji;
- » poučuje in organizira samostojno učenje v različnih učnih okoljih (tudi virtualnih, zunaj učilnic), ob uporabi avtentičnih učnih virov in reševanju relevantnih življenjskih problemov in situacij;
- » ob doseganju predmetnih uresničuje tudi skupne cilje različnih področij (jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; trajnostni razvoj; zdravje in dobrobit; digitalna kompetentnost; podjetnost).

Učitelj pri uresničevanju ciljev in standardov znanja dijakom omogoči prepoznavanje in razumevanje:

- » smisla oz. namena učenja (kaj se bodo učili in čemu);
- » uspešnosti lastnega učenja oz. napredka (kako in na temelju česa bodo vedeli, da so pri učenju uspešni in so dosegli cilj);

- » pomena različnih dokazov o učenju in znanju;
- » vloge povratne informacije za stalno izboljševanje ter krepitev občutka »zmorem«;
- » pomena medvrstniškega učenja in vrstniške povratne informacije.

Za doseganje celostnega in poglobljenega znanja učitelj načrtuje raznolike predmetne ali medpredmetne učne izzive, ki spodbujajo dijake k aktivnemu raziskovanju, preizkušanju, primerjanju, analiziranju, argumentiranju, reševanju avtentičnih problemov, izmenjavi izkušenj in povratnih informacij. Ob tem nadgrajujejo znanje ter razvijajo ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje in druge prečne veščine. Zato učitelj, kadar je mogoče, izvaja projektni, problemski, raziskovalni, eksperimentalni, izkustveni ali praktični pouk in uporablja temu primerne učne metode, pripomočke, gradiva in digitalno tehnologijo.

Učitelj upošteva raznolike zmožnosti in potrebe dijakov v okviru notranje diferenciacije in individualizacije pouka ter personalizacije učenja s prilagoditvami, ki obsegajo:

- » učno okolje z izbiro ustreznih didaktičnih strategij, učnih dejavnosti in oblik;
- » obsežnost, zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev;
- » raznovrstnost in tempo učenja;
- » načine izkazovanja znanja, pričakovane rezultate ali dosežke.

Učitelj smiselno upošteva načelo diferenciacije in individualizacije tudi pri načrtovanju domačega dela dijakov, ki naj bo osmišljeno in raznoliko, namenjeno utrjevanju znanja in pripravi na nadaljnje učenje.

Individualizacija pouka in personalizirano učenje sta pomembna za razvijanje talentov in potencialov nadarjenih dijakov. Še posebej pa sta pomembna za razvoj, uspešno učenje ter enakovredno in aktivno vključenost dijakov s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, z učnimi težavami, dvojno izjemnih, priseljencev ter dijakov iz manj spodbudnega družinskega okolja. Z individualiziranimi pristopi preko inkluzivne poučevalne prakse učitelj odkriva in zmanjšuje ovire, ki dijakom iz teh skupin onemogočajo optimalno učenje, razvoj in izkazovanje znanja, ter uresničuje v individualiziranih programih in v drugih individualiziranih načrtih načrtovane prilagoditve vzgojno-izobraževalnega procesa za dijake iz specifičnih skupin.

SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA VREDNOTENJE ZNANJA

Vrednotenje znanja razumemo kot ugotavljanje znanja dijakov skozi celoten učni proces, tako pri spremljanju in preverjanju (ugotavljanje predznanja in znanja dijaka na vseh stopnjah učenja), kot tudi pri ocenjevanju znanja.

V prvi fazi učitelj kontinuirano spremlja in podpira učenje, preverja znanje vsakega dijaka, mu nudi kakovostne povratne informacije in ob tem ustrezno prilagaja lastno poučevanje. Pred začetkom učnega procesa učitelj najprej aktivira in ugotavlja dijakovo predznanje in ugotovitve

uporabi pri načrtovanju pouka. Med učnim procesom sproti preverja doseganje ciljev pouka in standardov znanja ter spremlja in ugotavlja napredek dijaka. V tej fazi učitelj znanja ne ocenjuje, pač pa na osnovi ugotovitev sproti prilagaja in izvaja dejavnosti v podporo in spodbudo učenju (npr. dodatne dejavnosti za utrjevanje znanja, prilagoditve načrtovanih dejavnosti in nalog glede na zmožnosti in potrebe posameznih dijakov ali skupine).

Učitelj pripomore k večji kakovosti pouka in učenja, tako da:

- » sistematično, kontinuirano in načrtno pridobiva informacije o tem, kako dijak dosega učne cilje in usvaja standarde znanja;
- » ugotavlja in spodbuja razvoj raznolikega znanja – ne le vsebinskega, temveč tudi procesnega (tj. spretnosti in veščin), spremlja in spodbuja pa tudi razvijanje odnosnega znanja;
- » spodbuja dijaka, da dosega cilje na različnih taksonomskih ravneh oz. izkazuje znanje na različnih ravneh zahtevnosti;
- » spodbuja uporabo znanja za reševanje problemov, sklepanje, analiziranje, vrednotenje, argumentiranje itn.;
- » je naravnani na ugotavljanje napredka in dosežkov, pri čemer razume, da so pomanjkljivosti in napake zlasti priložnosti za nadaljnje učenje;
- » ugotavlja in analizira dijakovo razumevanje ter odpravlja vzroke za nerazumevanje in napačne predstave;
- » dijaka spodbuja in ga vključuje v premisleke o namenih učenja in kriterijih uspešnosti, po katerih vrednoti lastno učno uspešnost (samovrednotenje) in uspešnost vrstnikov (vrstniško vrednotenje);
- » dijaku sproti podaja kakovostne povratne informacije, ki vključujejo usmeritve za nadaljnje učenje.

Ko so dejavnosti prve faze (spremljanje in preverjanje znanja) ustrezno izpeljane, sledi druga faza, ocenjevanje znanja. Pri tem učitelj dijaku omogoči, da lahko v čim večji meri izkaže usvojeno znanje. To doseže tako, da ocenjuje znanje na različne načine, ki jih je dijak spoznal v procesu učenja. Pri tem upošteva potrebe dijaka, ki za uspešno učenje in izkazovanje znanja potrebuje prilagoditve.

Učitelj lahko ocenjuje samo znanje, ki je v katalogu znanj določeno s standardi znanja. Predmet ocenjevanja znanja niso vsi učni cilji, saj vsak cilj nima z njim povezanega specifičnega standarda znanja. Učitelj ne ocenjuje stališč, vrednot, navad, socialnih in čustvenih veščin ipd., čeprav so te zajete v ciljih v katalogu znanj in jih učitelj pri dijaku sistematično spodbuja, razvija in v okviru prve faze tudi spremlja.

Na podlagi standardov znanja in kriterijev uspešnosti učitelj, tudi v sodelovanju z drugimi učitelji, pripravi kriterije ocenjevanja in opisnike ter jih na ustrezen način predstavi dijaku. Če dijak v procesu učenja razume in uporablja kriterije uspešnosti, bo lažje razumel kriterije ocenjevanja.

Ugotovitve o doseganju standardov znanja, ki temeljijo na kriterijih ocenjevanja in opisnikih, se izrazijo v obliki ocene.

Učitelj z raznolikimi načini ocenjevanja omogoči izkazovanje raznoliškega znanja (védenje, spretnosti, veščine) na različnih ravneh. Zato poleg pisnih preizkusov znanja in ustnih odgovorov ocenjuje izdelke (pisne, likovne, tehnične, praktične in druge za predmet specifične) in izvedbo dejavnosti (govorne, gibalne, umetniške, eksperimentalne, praktične, multimedijske, demonstracije, nastope in druge za predmet specifične), s katerimi dijak izkaže svoje znanje.

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

Populacija dijakov, ki se vpisujejo v programe PSI, je zelo raznolika, pogosto tudi učno in motivacijsko zahtevna. Pri delu z neumetnostnimi in književnimi besedili, ki je pri predmetu slovenščina v ospredju po vsej vertikali, je ta heterogenost dijakov še bolj izrazita.

1. Razvijanje poklicnih in ključnih kompetenc pri predmetu slovenščina

Glavni cilj srednješolskega izobraževanja je usposobiti dijake za samostojno življenje, njihovo nadaljnje šolanje ali vključitev na trg dela. Veščine, ki jih dijak razvija pri razmišljujočem in kritičnem sprejemanju in tvorjenju raznovrstnih besedil pri predmetu slovenščina, pomembno vplivajo tudi na poklicno uspešnost. Omenjene veščine so zato ključni del t. i. poklicnih kompetenc, te pa so tesno povezane tudi s ključnimi kompetencami (cilji in standardi znanja v tem katalogu znanja so zato zapisani skupaj in ne za vsako domeno posebej).

Pri predmetu slovenščina je v ospredju razvijanje (kritične) sporazumevalne zmožnosti, znotraj katere so v kontekstu razvijanja poklicnih kompetenc še posebej pomembne naslednje zmožnosti:

- » zmožnost opazovanja jezikovnih pojavov v besedilih in povezovanja le-teh v smiselni pomen (sporočilo);
- » zmožnost razumevanja in interpretiranja enogovornih in dvogovornih besedil (vezanih za poklicno oz. strokovno področje), vključno z večkodnimi;
- » zmožnost sprejemanja in razumevanja književnih besedil ter (kritično ali poustvarjalno) odzivanje nanje (pri tem je zelo pomembno tudi branje za zabavo oz. motivacijsko branje);
- » zmožnost tvorjenja smiselnih besedil (tudi s pomočjo digitalne tehnologije), ki so koherentna, kohezivna, situacijsko ustrezna, informativna in skladna z namenom sporočanja;
- » zmožnost povzemanja in aktualizacije sprejetega (z jezikovnimi in nejezikovnimi kodi posredovanega) besedila;
- » zmožnost ubesedovanja raznolikih jezikovnih izbir pri sporočanju glede na raznolike komunikacijske okoliščine v vsakdanjih in poklicnih situacijah ter tudi širše;

» zmožnost pridobivanja informacij (jezikovnih in drugih) iz različnih virov ter izgrajevanja in izmenjave znanja, npr.: s sodelovalnim učenjem, izkušnjskim učenjem, projektnim delom ob medpredmetnem povezovanju ipd.

Celostni pristop dela z neumetnostnimi besedili naj v čim večji meri temelji na dejavnostih iz resničnega življenja, izhajajoč iz vsakdanjih in poklicnih situacij (tj. avtentično učenje), in se povezuje z vsemi sporazumevalnimi dejavnostmi (poslušanjem, branjem, govorjenjem in pisanjem). Odločitev o tem, koliko časa bo namenjenega posamezni sporazumevalni dejavnosti, avtonomno sprejme učitelj. Učitelj naj dijaka strokovno usmerja tako, da bo ob sprejemanju in tvorjenju besedil pozoren tudi na okoliščine, v katerih nastajajo besedila, namene, ki jih imajo tvorci besedil, ter razne medije, prek katerih so besedila lahko posredovana. Pri tem naj dijak sistematično, dejavno, problemsko (poglobljeno) in procesno spoznava in usvaja značilnosti zlasti tistih besedilnih vrst, ki jih bo tvoril tudi sam.

Pomembno je tudi, da dijak spremlja svoj učni napredek pri delu z besedili in se nauči presojati uporabnost pridobljenega znanja in veščin, zato naj (ob vodenju učitelja) sistematično pridobiva tudi znanje o sporazumevalnih procesih in dejavnostih, besedilnih vrstah, jezikovnosistemskem znanju in strategijah, ki je še posebej uporabno zanj pri funkcionalni rabi slovenščine na poklicnem področju in pri vsakdanjem življenju (v ta namen lahko učitelj v pouk vključuje tudi izbirne teme in cilje, če želi). Ključno pri tem je, da učitelj na različne načine spodbuja motivacijo dijakov za branje (učinkovit način za to je npr. medpredmetno povezovanje), jih v celotnem procesu branja uči uporabljati različne bralne učne strategije (če je potrebno, ga tudi diferencira, individualizira ali personalizira) ter jih usmerja k razmislekom o lastnem bralnem procesu.

Metode dela naj poleg tvorbnih strategij vključujejo tudi usvajanje strategij bralnega razumevanja, tudi z uporabo informacijsko-komunikacijskih in spletnih jezikovnih tehnologij. Uporaba tehnologije v ta namen lahko pomeni novo kakovost pri učenju in izkazovanju učnih dosežkov le, ko se navezuje na sodobnejša pojmovanja učenja in poučevanja, ko se osredotoča na razvijanje višjih miselnih procesov, smiselnih za dijaka, in ko upošteva načela dobre poučevalne prakse. Učitelj naj v pouk z uporabo IKT smiselno vključi tudi ustrezna digitalna orodja, spletne jezikovne priročnike in različne kakovostne tiskane in digitalne vire.

Pri predmetu slovenščina dijak razvija tudi spretnosti in veščine, ki jih opredeljujejo področja skupnih ciljev (ter tako razvija ključne kompetence). Cilji področij skupnih ciljev niso navedeni posebej, ampak so vtakani v cilje predmeta slovenščina.

2. Spodbudno učno okolje v podporo učenju

Pouk ni samo intenzivni učni proces, ampak je tudi intenzivni komunikacijski proces. Učitelj naj učno okolje organizira tako, da bo zadovoljevalo skupne in različne potrebe dijakov. Dijaku naj poda jasno in razumljivo strukturo dela, izbere naj ustrezne oblike sodelovanja na vseh ravneh (dijak – dijak in dijak – učitelj) ter zagotovi vire pomoči in potrebne podpore.

Pomembno je, da se učitelj zaveda, da lahko že z organizacijo učnega okolja (s tem mislimo na fizično, socialno in didaktično učno okolje) in načinom komunikacije vpliva na motiviranost

dijakov za učenje (to je še posebej ključno pri motivacijsko zahtevnejših dijakih). Motivacija za učenje se izboljša tudi, ko se dijak počuti kompetenten za izvedbo tega, kar se od njega pričakuje, pri učenju pa je vztrajnejši, ko ga lahko sam nadzoruje (npr. z izbiro dejavnosti), osmišlja in pri tem doživlja pozitivna čustva. Učitelj naj zato poskrbi za to, da so učne dejavnosti za dijaka dobro opredeljene ter predstavljene z jasnimi cilji in razumljivimi navodili za delo. Med učenjem naj kontinuirano spremlja, kako dijak dosega učne cilje in usvaja standarde znanja oz. na kateri točki v procesu se trenutno nahaja. Glede na svoja opažanja naj prilagaja hitrost in način obravnave tem njegovemu razumevanju, ga spodbuja k refleksiji o močnih področjih pri sebi in drugih ter mu ob vnaprej postavljenih (opisnih) kriterijih omogoča, da ovrednoti svoje učne dosežke.

Pri oblikovanju spodbudnega učnega okolja pri predmetu slovenščina naj učitelj poleg navedenega upošteva tudi:

- » da z različnimi didaktičnimi pristopi (učenjem učenja, formativnim spremljanjem, sodelovalnimi oblikami dela, projektnim pristopom, avtentičnimi problemskimi situacijami ipd.) ter medpredmetnim povezovanjem krepi zmožnosti dijakov za soočanje z negotovostjo in kompleksnostjo, ki od njih terjajo proaktivno miselno naravnost;
- » da s problemskimi nalogami pri delu z besedilo na različne načine krepi zmožnost preoblikovanja idej v dejanja, npr.: spodbuja dijake pri delu v skupinah, pri katerih si delijo vloge ter komunicirajo, vključuje naloge, ki od dijakov zahtevajo ustvarjalno mišljenje ter jih spodbuja k reflektiranju lastnih odločitev in vrednotenju rezultatov, kar krepi njihovo odgovornost in prilagodljivost;
- » da usmerja pozornost dijakov na upoštevanje različnih perspektiv in raznolikosti med njimi, s čimer krepi vključujočo skupnost ter prispeva k dobri razredni in šolski klimi;
- » da učiteljev način vodenja razreda vključuje kombinacijo spodbudnosti in odločnosti, kar dijake spodbuja k odgovornosti, samostojnosti in samouravnavanju;
- » da dijakom omogoča priložnosti za odmor z gibanjem (npr. minutami za zdravje ali kratkimi aktivnostmi za ozaveščanje, umirjanje, zbranost, sproščanje, povezovanje, refleksijo ipd.); s tem prispeva k zdravemu telesnemu in duševnemu razvoju ter k boljšemu splošnemu počutju dijakov.

3. Ključni poudarki dobre poučevalne prakse

Da bo pouk slovenščine čim bolj prilagojen zanimanju in potrebam dijakov, je treba upoštevati načela dobre poučevalne prakse. Pri tem je zelo pomembno, da učitelj ohranja realno visoka pričakovanja do dijaka v zvezi z izkazovanjem učnih dosežkov. Poučevanje naj krepi zaupanje dijakov v lastno sposobnost učenja slovenščine in jih spodbuja k samozavestni uporabi jezikovnega znanja v vsakodnevni in poklicni situaciji. Upošteva naj tudi njihova zanimanja v povezavi s strokovnim področjem, saj to povečuje motivacijo za učenje, hkrati pa jih usmerja k razmislekom o kariernih ciljih in ambicijah.

Pri slovenščini naj prevladujejo aktivne oblike učenja, ki dijaku omogočajo, da se uči na njemu najustreznejši način in pri tem razvija vse štiri sporazumevalne dejavnosti: poslušanje, govorjenje, branje in pisanje. Tradicionalne oblike poučevanja (npr. frontalni pouk) naj bodo smiselno uravnotežene s sodobnimi metodami poučevanja in učenja, kar učitelj dosega tako, da:

- » omogoča na dijaka osredinjen pouk, izhaja iz njegovega predznanja, močnih področij in zanimanj, hkrati pa se zaveda tudi njegovih morebitnih učnih primanjkljajev in ovir pri učenju;
- » omogoča dijaku, da se aktivno vključuje v pouk, prevzema odgovornost za svoje učenje ter se zaveda procesa učenja in ga samoregulira;
- » izkazuje veliko občutljivost za individualne razlike med dijaki;
- » oblikuje ustrezne učne izkušnje za vsakega dijaka tako, da skrbi za diferenciacijo in individualizacijo učnih dejavnosti;
- » zagotavlja potrebne prilagoditve in formativne povratne informacije, ki podpirajo učenje dijaka in motiviranost za učenje, ga podpirajo pri izboljševanju učnih dosežkov in pri samostojnem učenju;
- » upošteva socialno naravo učenja, zato omogoča dijakom raznolike oblike sodelovalnega učenja ter
- » z medpredmetnim povezovanjem znanja pomaga dijaku osmišljati in povezovati znanje, ki ga dijak pridobiva v šoli in zunaj nje.

Pri načrtovanju dejavnosti za delo z besedili naj učitelj avtonomno izbira vrstni red obravnave (obveznih in izbirnih) ciljev s smiselnim prepletanjem tem s področja jezika in književnosti ter pri tem sledi didaktičnim priporočilom za teme in skupine ciljev. Učitelj naj pouk notranje diferencira in individualizira, ko je potrebno, npr. s skupinsko učno obliko tako, da oblikuje dejavnosti za skupinsko delo za dve ali tri ravni zahtevnosti glede na standarde znanja.

4. Splošne usmeritve za načrtovanje pouka slovenščine pri delu z besedili

Didaktično priporočljiva sistema za delo z neumetnostnimi besedili pri jezikovnem pouku sta predvsem celostni pouk in projektno učno delo, pri književnem pouku pa metoda šolske interpretacije besedila, ob kateri lahko učitelj uporabi tudi katero drugo metodo, npr.: metodo skupnega branja, metodo učne verige idr. Učitelj naj spodbuja dijaka k dejavnemu in problemskemu spoznavanju različnih vrst besedil; temu so namenjene teme *Sporazumevanje in besedilo*, *Motivacijsko branje* ter *Književnost v prostoru in času*.

Pogoj za dobro opravljeno pedagoško delo je dobro načrtovanje. Če je premišljeno in dovolj operativno, učitelju olajša izvajanje učnega procesa in nastavi izhodišča za ugotavljanje doseženega. Nekateri ključni razmisleki za učitelja pred izvedbo dejavnosti za delo z besedili so, npr.:

- » Katere zmožnosti (cilje) dijak razvija z načrtovano dejavnostjo pri obravnavi izbranega besedila?
- » Kakšna je taksonomska zahtevnost dejavnosti, ki jo načrtujem za dijaka?
- » Katero predznanje mora imeti dijak, da bo uspešen?
- » Katere vidike načrtovane dejavnosti je smiselno diferencirati in individualizirati?
- » S katerimi strategijami naj usmerjam dijaka pri učenju?
- » Kako lahko vključim tudi sodelovalno učenje?
- » Katera gradiva in pripomočke bo dijak potreboval pri učenju?
- » S katerimi vprašanji naj ob koncu dejavnosti spodbudim samorefleksijo dijakov o naučenem?
- » Kateri dokazi o učenju bodo nastajali v procesu učenja in kaj ta povedo o izkazanem znanju dijakov? So ti raznoliki?
- » Kako bom vrednotil izkazano znanje dijaka?

Učitelj naj dijaka pri predmetu slovenščina spodbuja k branju različnih vrst besedil. Pri izbiri besedil naj ima v mislih njegov bralni razvoj in prepričanja o lastni samoučinkovitosti pri (samostojnem ali vodenem) delu z besedili. Pomembni kriteriji za izbor neumetnostnega besedila so tudi aktualnost, zanimivost in ustreznost za dijaka, pri književnem besedilu pa dijakov literarni okus. V katalogu znanja smo oblikovali temo *Motivacijsko branje* s priporočilnim seznamom za branje za dijake, s katero želimo izpostaviti zavedanje o pomembnosti branja za poklic, osebni razvoj, literarnoestetsko doživetje in vseživljenjsko učenje.

5. Učna diferenciacija in individualizacija

Pojem učne diferenciacije se pogosto povezuje z učno individualizacijo. Pri učni diferenciaciji gre predvsem za organizacijo pouka, s katero učitelj prilagaja poučevanje potrebam in zmožnostim posameznih dijakov, medtem kot je učna individualizacija v prvi vrsti didaktično načelo, ki upošteva individualne razlike med dijaki (glede na osebna zanimanja, močna področja ipd.) in pri poučevanju izhaja iz njih.

Če želimo, da dijak optimalno napreduje, je treba učni proces sproti prilagajati. Bolj kot učitelj pozna dijaka, bolj lahko prilagodi pouk njegovim potrebam in značilnostim. Učitelj lahko pouk diferencira in/ali individualizira na različne načine, npr.: s prilagajanjem vsebine, s prilagajanjem učnega procesa, s prilagajanjem izdelkov in s prilagajanjem učnega okolja. Navajamo nekaj primerov:

- » dijak ima možnost izbire različnih učnih pripomočkov oz. tehnologije za doseg učnega cilja;
- » dijak pri skupinskem delu izbere skupino glede na vsebino dejavnosti in raven zahtevnosti ali dela individualno;

» učitelj lahko zainteresiranemu dijaku ponudi dodatno projektno nalogo ipd.

Dijak, čigar slovenščina ni njegova materinščina, potrebuje individualizirano podporo na več ravneh, da bo učni jezik (slovenščino) obvladal v tolikšni meri, da bo lahko razumel učiteljevo razlago, sledil pogovorom med poukom in se vanje vključeval, da bo razumel informacije v učnih gradivih in se iz njih učil ter tvoril razumljiva in oblikovno ter vsebinsko ustrezna besedila. Pri tem je pomembno tudi, da ga vsak učitelj (ne samo učitelj slovenist) podpre tudi pri usvajanju vsakdanjih sporazumevalnih vzorcev, da bo znal sodelovati pri neformalni interakciji s sošolci. Pri nudenju strokovne podpore dijaku priseljencu naj učitelj sledi didaktičnim načelom za poučevanje slovenščine kot drugega/tujega jezika in ga spodbudi, da se bo vključil tudi v začetno učenje slovenščine kot drugega/tujega jezika.

6. Medpredmetno povezovanje

Učitelj naj pri načrtovanju pouka slovenščine išče tudi možnosti za povezovanje z drugimi predmeti, zlasti s strokovnimi (kot projektno delo, problemski pouk idr.). Tako bo pouk slovenščine za dijaka še bolj življenjski in osmišljen ter njegovo znanje posledično trajnejše in bolj uporabno. Učitelji splošnoizobraževalnih predmetov in strokovnih predmetov/modulov naj zato nekatere učne ure načrtujejo in izvajajo skupaj (npr. pri obravnavi strokovnih besedil). Dejavnosti naj pripravijo na več ravneh zahtevnosti in omogočijo, da jih dijak izbira glede na interes in zmožnosti.

7. Vrednotenje znanja

Pri vrednotenju znanja igrajo pomembno vlogo učiteljevi pristopi pri izvajanju pouka, pri čemer so učenje, poučevanje in vrednotenje znanja tesno povezani. Z vrednotenjem znanja učitelj sporoča dijaku, katero znanje je pomembno in v kaj je v procesu učenja vredno vložiti največ energije in časa. Spremlja in preverja naj usvajanje vsebinskih in procesnih znanj, ki so skladna z učnimi cilji, ocenjuje pa samo tisto, kar je določeno v standardih znanja. Učitelj naj ocenjuje znanje dijaka tako, kot je poučeval, uporablja naj dijaku znane oblike in načine.

Ker besedila pri predmetu slovenščina obravnavamo celostno, so ustrezni načini vrednotenja znanja tisti, ki omogočajo celostno povezovanje znanja, praviloma na višjih taksonomskih ravneh. Poleg klasičnih pisnih in ustnih preverjanj naj vrednotenje vključuje tudi raznolike načine izkazovanja znanja. Podrobnosti v zvezi s tem so navedene pri skupinah ciljev v razdelku *Priporočeni načini izkazovanja znanja*.

Pri vrednotenju znanja naj učitelj uporablja (opisne) kriterije, ki se navezujejo na različne vidike znanja in spretnosti glede na cilje in standarde znanja. Tako učitelj kvalitativno presoja razsežnosti usvojenega znanja in pomaga dijaku razumeti, kaj se od njega pričakuje. Kriteriji ocenjevanja znanja morajo biti jasni in predstavljeni dijaku že na začetku učnega procesa. Ko učitelj vnaprej premisli in opredeli kriterije, posreduje dijaku jasno sporočilo, da se je v procesu

učenja potrebno zavestno in načrtno osredotočati na urjenje in spremljanje napredka tudi na teh področjih.

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

SPORAZUMEVANJE IN BESEDILO

OBVEZNO

OPIS TEME

V okviru teme *Sporazumevanje in besedilo*, ki je ključna za dober pouk slovenskega jezika, dijak uzavešča in nadgrajuje znanje s področja besedilnih vrst (ki jih je spoznal v osnovnošolskem izobraževanju), besedilnih skupin, besediloslovja ter sprejemanja, razumevanja in tvorjenja neumetnostnih besedil nasploh, pri čemer utrjuje in nadgrajuje značilnosti ustreznega in uspešnega sporazumevanja ter s tem razvija svojo (kritično) sporazumevalno zmožnost, v povezavi z njo pa tudi besediloslovno, metajezikovno, skladenjsko, oblikoslovno in besedoslovno zmožnost.

Obravnava neumetnostnih besedil naj se navezuje na vse predmete v šoli (npr. kot medpredmetno povezovanje), naj bodo pa tudi povezana s poklicnim področjem, za katerega se dijak izobražuje, kjer je to mogoče.

Izbira neumetnostnih besedil naj bo vezana tudi na področja skupnih ciljev, saj ta podpirajo dijaka pri pridobivanju znanja ter razvijanju spretnosti in stališč za samostojno, odgovorno, ustvarjalno, inovativno in humano delovanje v družbi prihodnosti. Veliko priložnosti za obravnavo pri pouku ponuja področje trajnostnega razvoja, ki se lahko obravnavajo znotraj vseh predmetov in medpredmetno tako, da učitelj v pouk vključuje naslednje teme: podnebne spremembe, varstvo okolja in narave, pomen biodiverzitete, smotrna poraba energetskega virov, trajnostna proizvodnja in potrošnja, družbene neenakosti, migracije in integracija, mobilnost ter razvoj mest in prometa, medgeneracijska (ne)solidarnost, zdrav način življenja in dobro počutje, trajnostno kmetijstvo in hrana, demokracija in človekove pravice, kulturna raznolikost, strpnost in inkluzija, družbena (ne)pravičnost, moralni odnos do živali in okolja ipd. Tako aktualizira jezikovni pouk in dijaku omogoča razvijanje (kritične) sporazumevalne zmožnosti.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Tema se povezuje s temama *Slovenščina v digitalnem okolju* ter *Jezikovni sistem in njegova vloga* v tem katalogu znanja.

Dijak naj ob primerih besedil spozna, da so besedilne vrste, ki se jih uči pri pouku, predvsem orientacija za čim bolj ustrezno tvorjenje besedil v vsakdanjem življenju. Spozna naj tudi, da se z elektronsko komunikacijo iz dneva v dan spreminjajo tudi nekatere značilnosti besedilnih vrst in

da se mora temu sproti prilagajati, zato naj razume svoje poznavanje besedilnih vrst bolj kot pripomoček za lažje in učinkovitejše sporazumevanje, ne pa kot obvezni predpis.

I. OBVEZNE BESEDILNE VRSTE:

Dijak sprejema, razčlenjuje, izkazuje razumevanje in kritično vrednoti spodaj navedene besedilne vrste (med njimi so tudi besedilne vrste, ki so povezane s stroko/poklicem). Značilnosti vsake besedilne vrste se ne uči izolirano, prav tako ne doživlja vsake besedilne vrste ločeno od drugih, ampak jih postopoma povezuje v besedilne skupine:

- a. S področja opisa in opisovanja so to opis osebe, opis postopka (navodilo za varno uporabo naprave, recept, poročilo o dogodku), poklica, rastline, igre, športa, predmeta, življenja vrstnikov ali drugih oseb, predstavitev svojih poklicnih načrtov.
- b. S področja argumentacije so to oglaševalska besedila (reklama), predstavitev dogodka in svojega mnenja o njem, komentarji o različnih temah (tudi s področja stroke).
- c. S področja razlaganja je to razlaga (npr. o pomenu opravljanja domačih nalog za razvoj posameznika idr.).
- d. S področja pripovedovanja so to različne vrste pripovedi (realne, fantazijske, o doživetjih, o življenju osebe).
- e. S področja medijskih besedil so to pogovor, novica, vremenska napoved.
- f. S področja uradovalnih besedil so to obrazci in sezname različnih vrst.
- g. Dijak na podlagi znanja iz osnovne šole pozna tudi besedila, ki so hkrati dejanje: vabilo, opravičilo, prošnja, zahvala, pritožba, obvestilo, nasvet (strokovnjaka).
- h. Od govorjenih besedil dijak opravi govorni nastop in pozna vse vrste pogovorov (osebni, telefonski, spletni (4.2.1.1)– z različnimi nameni in udeleženci, prepričevalni, pogajalni).

Dijak naj pogosteje sprejema tudi besedila s poslušanjem, npr.: kakovostne avdio- in videoposnetke ter druge spletne vsebine, ki obravnavajo aktualne teme v poklicu (spletne seminarje/webinarje, razlagalne videoposnetke, kratke predstavitve (poslovne) ideje/pitch, dokumentarne filme o temah s področja trajnostnega razvoja ipd.). V ta namen naj učitelj vključuje v pouk tudi dve digitalni kompetenci s področja informacijske pismenosti:

- » brskanje po podatkih, iskanje, filtriranje podatkov, informacij in drugih vsebin ((4.1.1.1), več na povezavi HYPERLINK "<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qdfrqn>" <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qdfrqn>) in
- » vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin ((4.1.2.1), več na povezavi HYPERLINK "<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f2l5v89>" <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f2l5v89>).

Pri načrtovanju dela s kompleksnejšimi besedili (s področja trajnostnega razvoja ipd.) je ključno, da učitelj izbere ustrezna besedila, ki so prilagojena starosti, interesom in recepcijski zmožnosti dijakov, in (če je mogoče) tudi poklicu, za katerega se dijak izobražuje. Ko je besedilo ustrezno, je dijak bolj motiviran za sprejemanje besedila. Ob tem učinkoviteje usvaja značilnosti besedilnih

vrst ter razvija svojo (kritično) sporazumevalno zmožnost pri poklicnem delovanju in tudi širše. Ob tem naj čim pogosteje razmišlja tudi o pomenu bralne pismenosti za delovanje v poklicnem življenju in družbi nasploh.

II. IZBIRNE BESEDILNE VRSTE:

- » *intervju (s strokovnjakom)*
- » *reportaža*
- » *potopis*
- » *predstavitel doživetja (dela na praksi ipd.)*
- » *opisi: države, naprave*
- » *besedila, ki so hkrati dejanje: sožalje*

SC (1.1.5.1) SC (3.3.3.1) SC (5.3.5.2) SC (5.2.2.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Dijak razvija svojo (kritično) sporazumevalno zmožnost tako, da:

- posluša (in gleda) oz. bere dialoška in monološka besedila, jih razčlenjuje, povzema, primerja, doživlja in vrednoti ter utemelji svoje mnenje – pri tem spoznava, da dejavnosti pred poslušanjem oz. branjem, med njim in po njem pomembno vplivajo na njegovo razumevanje in vrednotenje besedila;
- usvaja temeljne strategije poslušanja oz. branja ter prepozna zgradbene in jezikovne značilnosti tistih vrst besedil, ki jih bo tudi tvoril;
- se pogovarja, govorno nastopa, piše dopise in monološka besedila – pri tem se navaja na to, da se je na tvorjenje besedila treba pripraviti in da je treba upoštevati naslovnik in druge okoliščine ter obvladati temo, o kateri se sporoča, poimenovalne možnosti in zakonitosti jezika, v katerem se sporoča, in zgradbene in jezikovne značilnosti dane besedilne vrste ipd.;
- kritično opazuje svoje sporazumevanje in sporazumevanje drugih, ga vrednoti in utemelji svoje mnenje; če je potrebno, predlaga izboljšave in utemelji svoje predloge;
- dejavno in problemsko razvija temeljne gradnike sporazumevalne zmožnosti, tj. jezikovno (poimenovalno, skladenjsko, pravorečno, pravopisno), slogovno in metajezikovno zmožnost, ter se zaveda vloge vseh zmožnosti pri izboljšanju svojega sporazumevanja.

Izbira neumetnostnega besedila s poklicnega področja za obravnavo pri pouku

Pri izbiri neumetnostnih besedil s poklicnega področja priporočamo tudi tista, ki se hkrati navezujejo na teme, povezane s trajnostnim razvojem. Pri izbiri naj učitelj upošteva naslednje kriterije:

1. Aktualnost teme

Besedilo naj obravnava aktualne teme trajnostnega razvoja za dijaka, tudi z vidika poklica, za katerega se izobražuje.

2. Prilagojenost recepcijski zmožnosti dijakov in predznanju

3. Verodostojnost navedenih informacij

Besedilo naj temelji na zanesljivih in preverjenih (digitalnih ali tiskanih) virih.

4. Spodbujanje kritičnega mišljenja

Besedilo naj spodbuja dijaka k razmišljanju, analizi in vrednotenju informacij.

5. Povezava z lokalnim okoljem

Če je mogoče, naj se besedilo navezuje na lokalno okolje, da ga dijak lahko lažje poveže z lastno izkušnjo.

Priporočamo, da učitelj obravnava besedila s poklicnega področja v povezavi s trajnostnim razvojem poveže tudi s temo Motivacijsko branje ali medpredmetno.

 (5.3.4.1) (5.3.5.2)

BESEDILO, BESEDILNE VRSTE, BESEDILNE SKUPINE

CILJI

Dijak:

O: dejavno in problemsko spoznava lastnosti posameznih vrst neumetnostnih besedil iz tega kataloga znanja.

SC (1.1.1.1 | 2.2.2.1 | 2.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

razvrsti besedilo glede na vrsto; pri tem uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja;

» **razčleni, tvori in ovrednoti obvezne besedilne vrste;**

» **v besedilu prepozna in predstavi namen besedila** ter njegov vpliv na zvrstnost in formalnost.

TERMINI

◦ vrste besedil: neumetnostno, umetnostno, praktičnosporazumevalno, medijsko, strokovno, uradno besedilo; ◦ zasebno, javno ◦ neuradno, uradno ◦ neformalno, formalno
◦ govorjeno, zapisano ◦ opis osebe ◦ reklama ◦ predstavitev ◦ komentar ◦ razlaga
◦ pripoved ◦ vremenska napoved ◦ obrazec (tudi s poklicnega področja) ◦ seznam ◦ vabilo
◦ opravičilo ◦ prošnja ◦ zahvala ◦ pritožba ◦ nasvet ◦ raziskovalni pogovor ◦ prepričevalni pogovor
◦ pogajalni pogovor ◦ novica ◦ obvestilo

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj naj dijaka usmerja, da dejavno spoznava pomembne značilnosti posamezne besedilne vrste. Dijak se ne uči značilnosti vsake besedilne vrste izolirano, prav tako ne doživlja vsake besedilne vrste ločeno od drugih, ampak naj postopoma povezuje besedilne vrste v besedilne skupine. Ne priporočamo učenja značilnosti besedilnih vrst na pamet, ampak priporočamo zlasti učenje z vodenim in samostojnim tvorjenjem besedilnih vrst.

Učitelj naj z dijaki pregleduje zapise ter jih usmerja in opozarja na pomembne značilnosti posamezne besedilne vrste, ki naj bodo povezana s poklicnim področjem, za katerega se dijak izobražuje.

Sprejemanje in tvorjenje besedil naj ne potekata samo v šoli, ampak naj bo organizirano tudi kot redno branje in poslušanje neumetnostnih besedil.

Dijak lahko na podlagi sprejetega besedila s poklicnega področja kritično presoja tudi informacije in poglede skozi perspektivo trajnostnega razvoja, kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo, vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne scenarije na poklicnem področju, za katerega se izobražuje, tako da:

- bere opis poklica s področja trajnostnega razvoja in presodi, ali je poklic zanj zanimiv;
- tvori predstavitev poklicnih načrtov in vanjo vključi tudi svoj pogled na trajnostno prihodnost na svojem poklicnem področju (npr. ob podpori plakata ali z uporabo digitalne aplikacije);
- ob intervjuju s strokovnjakom razmišlja o odgovornosti in vplivu vrednot posameznika na trajnostno delovanje;
- si ogleda dokumentarec o podnebnih spremembah in tvori razlago predstavljenega naravnega pojava ipd.

Besedilne vrste spoznajo dijaki tudi pri tujem jeziku, zato je treba skrbeti za letno načrtovanje medpredmetnega povezovanja, da ne prihaja do podvajanj, obenem pa moramo biti pozorni na razlike pri zapisu besedilnih vrst.

 (2.1.1.1)

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak izkazuje usvojeno znanje tako, da praktično zapisuje različne besedilne vrste.

Področje ponuja tudi možnost projektnega dela ali dela v skupinah, dijaki si lahko na zapise dajo povratne informacije, zapise dopolnjujejo in tako utrjujejo usvojeno znanje.

OPISNI KRITERIJI

Razvijanje zmožnosti razumevanja besedil:

- » organiziranje podatkov iz besedil
- » sklepanje iz besedila in razbiranje bistva
- » povzemanje besedil
- » povezovanje besednih in nebesednih/slikovnih delov v besedilu
- » celostno branje večkodnih besedil

Besedišče:

- » izkazovanje razumevanja pomena besed pri sprejemanju in tvorjenju besedil
- » uporaba tiskanih in digitalnih jezikovnih virov (priročnikov, portalov itd.)

Razvijanje zmožnosti kritičnega branja:

- » oblikovanje lastnega mnenja o besedilih z utemeljevanjem

- » presojanje (vrednotenje) besedil glede na dane kriterije
- » postavljanje kriterijev za kritično vrednotenje besedil

BESEDILOSLOVJE TER SPREJEMANJE, RAZUMEVANJE IN TVORJENJE NEUMETNOSTNIH BESEDIL

CILJI

Dijak:

🟢: dejavno spozna besediloslovje slovenskega jezika ter njegovo vlogo pri boljšem tvorjenju in sprejemanju enogovornih in dvogovornih besedil;

🟢: dejavno razvija zmožnost sprejemanja, razumevanja in tvorjenja neumetnostnih besedil (tudi večkodnih) ob upoštevanju dejavnikov sporazumevanja (vključno s poklicnimi okoliščinami in specifikami digitalnih okolij), jezikovnih in nejezikovnih kodov ter lastnosti posameznih besedilnih vrst;

SC (3.3.4.3 | 5.3.5.3)

🟢: uporablja strategije za sprejemanje in tvorjenje neumetnostnih besedil;

SC (3.1.4.2)

🟢: uporablja tiskane in druge informacijske vire;

SC (4.1.1.1)

🟢: vrednoti svojo zmožnost sprejemanja, razumevanja in tvorjenja besedil ter na podlagi povratnih informacij načrtuje, kako bi jo izboljšal.

SC (3.1.3.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» razčleni in argumentirano ovrednoti vse besedilne vrste, predpisane v tem katalogu znanja, in tudi tiste, ki jih je spoznal v osnovni šoli;

» pri pisnem tvorjenju neumetnostnega besedila upošteva uvod, jedro, zaključek, členitev na odstavke;

» prepozna, določi in argumentirano ovrednoti dejavnike sporazumevanja (udeležence, okoliščine, jezik, namen, temo, prenosnik);

» razvrsti znano besedilo glede na naslednje kriterije: **neumetnostno, umetnostno; zasebno, javno; neuradno, uradno, govorno, zapisano;**

» uporabi slogovne postopke (načine razvijanja teme): **pripovedovanje, opisovanje, razlaganje, argumentiranje, obveščanje;**

» določi sporočevalčev namen tvorjenja besedila;

- » praktično uporabi vrste navezovanja in napovedovanja;
- » **izrazi razumevanje in vrednoti** tudi **večkodno** besedilo (v povezavi s poklicnim področjem);
- » izbere in prepozna jezikovne in nejezikovne znake ter njihovo součinkovanje pri ustvarjanju pomena;
- » *razvrsti besedilo glede na naslednje kriterije: praktičnosporazumevalno, medijsko, strokovno (znanstveno, poljudnoznanstveno, uradno), subjektivno, objektivno;*
- » *primerja dano vrsto besedil z drugimi vrstami ter predstavi njihove podobnosti in razlike, vrednoti zanimivost, verodostojnost in aktualnost sprejetega besedila ter utemelji svoje mnenje;*
- » *ovrednoti razumljivost, zgradbeno ustreznost, jezikovno ustreznost in pravilnost tvorjenega besedila, utemelji svoje mnenje in predlaga izboljšave.*

TERMINI

◦ jezik (besedni/nebesedni) ◦ namen besedila ◦ družbena vloga udeležencev sporazumevanja
 ◦ tema besedila ◦ prenosnik (slušni, vidni) ◦ vrste besedil: neumetnostno besedil, umetnostno besedilo; uradno besedilo; zasebno besedilo, javno besedilo; neuradno besedilo, uradno besedilo; neformalno besedilo, formalno besedilo; govorjeno besedilo, zapisano besedilo; objektivno besedilo, subjektivno besedilo; ◦ slogovni postopki: pripovedovanje, opisovanje, razlaganje, utemeljevanje/argumentacija, obveščanje ◦ dejavniki sporazumevanja: udeleženci: tvorec [/avtor/sporočevalec/pisec], prejemnik [/naslovnik], soudeleženec [/sogovorec], okoliščine: kraj (nastanka/objave), čas (nastanka/objave)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija zmožnost tvorjenja in sprejemanja (večkodnih*) besedil s sprejemanjem in tvorjenjem besedil.

Dijak sprejema in tvori besedila vsakdanje rabe, ne uči se terminov na pamet, prav tako se ne uči teorije posameznih besedilnih vrst, temveč značilnosti spoznava in prepoznava praktično in jih na podlagi praktičnih primerov predstavi. Spoznava vlogo in pomen upoštevanja vseh znakov (tudi nebesednih) in vseh okoliščin pri tvorjenju in sprejemanju besedila. Spoznava tudi, da za sprejemanje besedila ni vseeno, kje je določeno besedilo objavljeno ali kakšna je družbena vloga udeležencev sporazumevanja. Pri tem uporablja bralne strategije ter sproti spremlja in vrednoti svoj učni napredek na tem področju.

I. SPREJEMANJE BESEDIL

Dejavnosti pred sprejemanjem:

- » Dijak se pogovarja o tem, na kaj bo pozoren med poslušanjem (in gledanjem) pogovora oz. med branjem dvogovornih besedil;

- » pred poslušanjem (in gledanjem) oz. branjem besedila se pogovarja o tem, čemu poslušamo oz. beremo besedila, kako se pripravimo na poslušanje oz. branje, kaj delamo med njim in kaj po njem ter čemu to delamo.

Dejavnosti med sprejemanjem:

- » Dijak posluša (in gleda) pogovor oz. bere dopis določene vrste oz. bere neumetnostno besedilo določene vrste;
- » bere dopis določene vrste;
- » bere enostavna avtentična besedila in avtentične dopise, jih primerja z vzorčnimi ter predstavi svoje ugotovitve.

Dejavnosti po sprejemanju:

- » Dijak vrednoti vljudnost sogovorcev oz. pisca dopisa ter njun oz. njegov način pogovarjanja oz. dopisovanja glede na značilnosti dane vrste pogovorov oz. dopisov ter utemelji svoje mnenje;
- » se pogovarja o sporočevalcu, naslovniku in temi ob konkretnih primerih iz besedila in predstavi svoje mnenje;
- » obnovi besedilo (po potrebi s pomočjo učitelja);
- » argumentirano vrednoti zanimivost, verodostojnost, razumljivost in uporabnost besedila.

Uporaba bralnih strategij pri sprejemanju neumetnostnih besedil

Bralne strategije, ki jih še posebej priporočamo pri sprejemanju besedil, so npr.:

1. Strategije za določanje bistva

Po sprejemanju besedila naj dijak najprej poišče ključne povedi. Primerna vprašanja za spodbujanje iskanja bistva so npr.:

- O čem ali o kom govori besedilo?
- Kateri so glavni, ključni, najpomembnejši pojmi?
- Kaj je sporočilo tega besedila?

2. Strategije za določanje podrobnosti

Besedilo sestavljajo različne informacije, nekatere so pomembnejše od drugih. Podrobnosti v besedilu pojasnjujejo ali podpirajo glavni namen. Vprašanja, ki spodbujajo iskanje podrobnosti, so npr.:

- S katerimi podatki je dopolnjena glavna misel v besedilu? Iz česa jo razbereš?
- S čim je podrobneje pojasnjeno/podprto sporočilo besedila?
- Iz katerih jezikovnih sredstev v besedilu lahko sklepamo o njegovem namenu?

3. Strategije za prikazovanje hierarhičnih in logičnih razmerij

Podrobnosti v besedilu in odnose s sporočilom besedila kot celote lahko prikažemo z različnimi grafičnimi ponazoritvami. Najpogostejše oblike grafičnih ponazoritev so:

- pojmovne mreže, ki prikazujejo povezave med pojmi v besedilu;
- miselni vzorci kot posebna oblika pojmovnih mrež;
- drugi grafični prikazi, ki predstavljajo shematski prikaz bistva in pripadajočih pojmov (npr. preglednice ipd.).

4. Strategije za širjenje besedišča

Razumevanje besed in besednih zvez v besedilu in pomenskih razmerij med njimi ter sklepanje o njihovem pomenu iz sobesedila omogočata dijaku boljše razumevanje besedila kot celote, olajšujeta vključevanje novih informacij v njihovo predznanje ter omogočata lažje presojanje in vrednotenje informacij. Pri tem lahko dijak uporabi pojmovne mreže, npr.:

- izbere besede/besedne zveze, ki se povezujejo z določeno temo, vsebino, vrsto besedila itd. Nato spodbudi dijaka, da zapiše čim več besed/pojmov, ki so v kakršni koli zvezi z izbrano besedo;
- vse zapisane besede/pojme dijak združi v pojmovne skupine po dogovorjenih kriterijih (vrstah besed, oblikah, pomenskih razmerjih itd.) in jih poveže v širše povezave, npr. glede na slogovno ustreznost;
- nove besede in besedne zveze poveže z že znanimi;
- po potrebi si pomaga z jezikovnimi svetovalnicami in slovarji v knjižni ali elektronski obliki.

5. Strategije kritičnega sprejemanja neumetnostnega besedila s poudarkom na razlikovanju dejstev od stališč/mnenj

Razmišljajoče in kritično sprejemanje raznovrstnih neumetnostnih besedil je pomemben cilj pouka slovenščine po vsej vertikali. Kritično odzivanje spodbujamo, npr. z naslednjimi vprašanji:

- Kaj iz besedila lahko izvemo ali sklepamo o avtorju besedila? Iz česa v besedilu je mogoče sklepati, ali je tvorec/avtor besedila strokovnjak na svojem področju ali ne?
- Ali lahko v besedilu navedene podatke preverimo?
- Je v besedilu navedeno, kako so bili podatki zbrani?
- Iz česa lahko sklepamo, ali so navedeni primeri resnični in ustrezni?
- Kateri namen je mogoče prepoznati v besedilu? Je izražen neposredno ali je prikrit?
- Kako lahko v besedilu ločimo dejstva od mnenj in stališč? ipd.

II. TVORJENJE BESEDIL

Dejavnosti pred tvorjenjem:

- » Dijak se pogovarja o tem, kako bi čim bolje tvoril dialoško besedilo.

Dejavnosti med tvorjenjem:

- » Dijak tvori dialoško besedilo (pogovor oz. dopis) določene vrste;

- » tvori besedilo določene vrste, tako da govorno nastopa (oz. je postavljen v javni govorni položaj) oz. piše.

Dejavnosti po tvorjenju:

- » Dijak argumentirano vrednoti svoje in druge pogovore oz. dopise, utemelji svoje mnenje;
- » vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje;
- » po poslušanju (svojih in drugih) pogovorov in govornih nastopov vrednoti ustreznost jezikovne zvrsti in utemelji svoje mnenje;
- » svojo zmožnost pogovarjanja oz. dopisovanja in na podlagi povratnih informacij načrtuje, kako bi jo izboljšal.

V povezavi z znanjem besedoslovja sopomenkam iz besedila določi slogovno vrednost in pove, v katerih okoliščinah bi lahko uporabil slogovno zaznamovane, v katerih pa nezaznamovane besede.

Vrednotenje jezikovnih in pravopisnih napak pri tvorjenju besedil

Učitelj naj dijaka spodbuja k tvorjenju raznolikih besedil; pri tem naj slovnične in pravopisne napake razume kot priložnosti za učenje. Ključno je, da se dijak zaveda, da so napake naravni del učnega procesa in pomemben korak k izboljšanju jezikovnega znanja (to naj učitelj upošteva tudi pri vrednotenju). Učitelj naj popravlja samo tiste slovnične in pravopisne napake, ki jih je že obravnaval pri pouku (oziroma preveril predznanje), in v odvisnosti od vsakokratne dijakove jezikovne ravni. Učitelj naj povratne informacije o napakah pri tvorjenju prilagodi dijakovim individualnim potrebam in zmožnostim. Namesto splošnih komentarjev naj mu poda konkretne in konstruktivne povratne informacije, ki mu bodo pomagale razumeti, kako lahko napako popravi.

III. SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE UČNEGA NAPREDKA PRI DELU Z NEUMETNOSTNIMI BESEDILI

Dijak lahko spremlja in vrednoti svoj učni napredek pri sprejemanju, razumevanju in tvorjenju besedil na več načinov:

- redno (oz. po vsaki dejavnosti) s pomočjo učitelja in/ali samostojno vrednoti svoje učenje z uporabo kriterijev uspešnosti, ki jih oblikuje sam ali s pomočjo učitelja pri pouku (ta naj vključujejo tudi uporabo bralnih strategij in strokovnih izrazov pri tej temi) in popravlja/izboljšuje svoje izdelke skladno s temi ugotovitvami;
- sodeluje pri vrstniškem vrednotenju, ko dijaki skupaj s sošolci ocenjujejo in komentirajo dela drug drugega; to spodbuja kritično mišljenje in izboljšuje razumevanje kriterijev uspešnosti;
- v t. i. dnevnik učenja beleži svoje izzive in razmisleke pri delu z besedili, kar pomaga k prepoznavanju področij za izboljšanje in razvijanju odgovornosti za lastno učenje ipd.

*Večkodno besedilo je besedilo, ki združuje besedna in nebesedna izrazna sredstva - različne semiotske kode; na primer besede (besedno/verbalno) in fotografijo/graf/zemljevid/barve/grafično poudarjene besede.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak ima razvito zmožnost tvorjenja in sprejemanja (večkodnih) besedil. Pokaže jo zlasti tako, da:

- » smiselno sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedene v tem katalogu znanja, ter pri tem uresničuje značilno zgradbo in slog dane vrste pogovora ter temeljna načela uspešnega pogovarjanja;
- » razvršča besedila glede na različne kriterije;
- » v vodenem pogovoru in ob konkretnih primerih iz besedila prepozna vlogo sporočevalca, naslovnika, namen in temo besedila ter vrsto besedila glede na družbeni položaj;
 - » piše tiste vrste dopisov, ki so navedene v tem katalogu znanja; pri tem uresničuje prepoznano zgradbo in slog dane vrste dopisa;
 - » posluša (in gleda) oz. bere neumetnostna besedila, svoje razumevanje besedila pa dokaže tako, da po potrebi s pomočjo učitelja določi družbeno vlogo sporočevalca in sporočevalčev namen; obnovi besedilo; predstavi nebesedne prvine v besedilu in njihovo vlogo;
- » tvori besedilnovrstno ustrezna, smiselna in razumljiva besedila, skladna z jezikovno in slogovno normo knjižne zvrsti;
- » govori razločno in čim bolj knjižno ter ustrezno uporablja nebesedne spremljevalce govorenja oz. napiše čitljivo besedilo.

Izbirno lahko dijak tudi:

- » napiše besedilo v nepredvidenih okoliščinah na nenapovedano temo;
- » v posameznih delih prebranega književnega besedila prepozna značilnosti obravnavanega neumetnostnega besedila, predstavi posebnosti umetnostnega besedila, razloge zanje in njihov učinek na bralca;
- » primerja dano vrsto besedil z drugimi vrstami ter predstavi njihove podobnosti in razlike ter
- » prireja isto besedilo za razne naslovnike, glede na različne okoliščine in pojasni svoje priredbe.

OPISNI KRITERIJI

Razvijanje zmožnosti razumevanja besedil:

- » organiziranje podatkov iz besedil

- » sklepanje iz besedila in razbiranje bistva
- » povzemanje besedil
- » uporaba bralnih strategij
- » povezovanje besednih in nebesednih/slikovnih delov v besedilu
- » celostno branje večkodnih besedil

Razvijanje zmožnosti kritičnega branja:

- » oblikovanje lastnega mnenja o besedilih z utemeljevanjem
- » presojanje (vrednotenje) besedil glede na dane kriterije
- » postavljanje kriterijev za kritično vrednotenje besedil

Odziv na besedilo in tvorjenje besedil:

- » tvorjenje smiselnih in ustreznih govorjenih in zapisanih besedil o prebranem/poslušanem
- » uporaba prebranega v novih situacijah
- » uporaba ustreznih strategij za tvorjenje (govorjenih/pisnih) besedil

SLOVENSKI JEZIK V PROSTORU, DRUŽBI IN ČASU

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak uzavešča značilnosti slovenskega jezikovnega prostora, zavest o prvem jeziku v večjezični družbi, spoznava jezikovne zvrsti in okoliščine za njihovo rabo ter zgodovino slovenskega jezika. Razvija in krepi svojo jezikovno, narodno in državljansko zavest ter spoštovanje in naklonjenost do drugih jezikov in narodov ter medkulturno zmožnost. Z razumevanjem izrazne in ustvarjalne enakovrednosti slovenščine v družbi evropskih jezikov razvija tudi pomembne sestavine socialne zmožnosti.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak ima jasno predstavbo o razmerjih med jeziki ter o vlogi prvega jezika in tujih jezikov, ve, da je slovenščina lahko tudi drugi ali tuji jezik, in to tudi upošteva v vsakdanjem življenju.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Velik del vsebin te teme je dijak usvojil že v osnovni šoli. Pred obravnavo vsebin naj učitelj zato na raznolike načine preveri njihovo predznanje (s skupinskim in projektnim delom, strokovnim pogovorom, nalogami, spletnimi aplikacijami ipd.).

Nato lahko učitelj vsebine nadgradi predvsem tako, da dijake vodi in jih usmerja k povezovanju že usvojenih znanj, tudi z vsebinami teme *Sporazumevanje in besedilo*. Besedila, ki jih dijaki prebirajo, naj bodo aktualna in povezana s poklicnim področjem, za katerega se izobražujejo.

Učitelj naj pouk načrtuje tako, da dijak pri tem razvija tudi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega, npr.: z vajami za empatijo, igrami vlog, diskusijami, debatami in pisanjem dnevnikov. Hkrati naj ima dijak tudi možnost, da ozavešča in prepozna raznolikosti v ožjih in širših okoljih: z raziskovanjem jezikovne raznolikosti, analizo medijskih vsebin, medpredmetno zasnovanimi projekti o jezikovni in kulturni raznolikosti ipd. Pomembno je, da načrtovane dejavnosti spodbujajo kritično razmišljanje dijaka v kontekstu medkulturnega razumevanja različnih jezikovnih in kulturnih skupnosti.

SLOVENSKI JEZIKOVNI PROSTOR

CILJI

Dijak:

🟢: ozavešča značilnosti slovenskega jezikovnega prostora, vključno z jeziki, ki ga obkrožajo.

🔴 (1.2.3.2 | 1.2.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi prostorsko umeščenost slovenskega jezika, kje vse se govori in kateri jeziki ga obkrožajo;
- » predstavi vlogo madžarščine v delu Prekmurja in italijanščine v delu slovenske Istre;
- » predstavi vlogo slovenščine po svetu;

» predstavi vlogo drugih jezikov v Republiki Sloveniji, tudi jezik romskih skupnosti;

» predstavi vlogo drugih jezikov v Republiki Sloveniji, tudi jezik priseljencev.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija zavest o značilnostih slovenskega jezikovnega prostora zlasti tako, da:

- » prostorsko umesti slovenski jezik (Republika Slovenija ter slovensko zamejstvo v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in Hrvaškem; zamejski Slovenci);
- » spoznava razprostranjenost slovenščine v Republiki Sloveniji in njenem zamejstvu ter po svetu, tj. izseljenstvu in zdomstvu, v Evropski uniji in drugod;
- » prostorsko umesti sosedske jezike slovenskega jezika (hrvaški, nemški, madžarski, italijanski);
- » poimenuje svoj prvi jezik (tudi kadar ni slovenščina) in predstavi njegov (zakonski) jezikovni položaj v Republiki Sloveniji.

Dijak naj usvaja snov praktično, prek življenjskih primerov, ki jih spozna v okolju, v katerem se šola in živi. Če je mogoče, naj bo ena izmed šolskih ekskurzij usmerjena v to temo – dijaki naj obišejo npr. večjezično okolje; lahko temo spoznajo tudi prek obiska katere od institucij (dvojezična šola, občina itd.). Ob tej izkušnji lahko:

- » predstavi značilnosti slovenskega jezikovnega večjezičnega prostora, ki ga je obiskal;
- » analizira, kako se večjezičnost kaže v tem okolju;
- » izrazi svoja opažanja o vlogi jezikovne (in kulturne) raznolikosti in pomenu materinščine;
- » razpravlja, kako to vpliva na življenje ljudi;
- » opravi intervjuju z domačini;
- » analizira lokalne medije ter svoje ugotovitve predstavi sošolcem ipd.

Omenjene dejavnosti poglobijo razumevanje dijakov o vplivu večjezičnosti na družbo.

SLOVENSKI JEZIK V DRUŽBI

CILJI

Dijak:

O: razvija zavest o slovenskem jeziku v družbi in jezikih v družbi nasploh;

SC (3.3.1.2 | 3.3.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » določi, kakšno vlogo, funkcijo in status ima (lahko) slovenščina v Republiki Sloveniji in slovenskem zamejstvu, Evropski uniji in izseljenstvu;
- » pojasni, kdo v njegovem okolju govori slovenščino kot jezik okolja in za koga je slovenščina tuji jezik;
- » poimenuje in razpozna besedni in nebesedni jezik ter pojasni vlogo emotikonov (čustvenčkov) in drugih znakov v družbi in na poklicnem področju.

TERMINI

- slovenščina kot uradni jezik v Evropski uniji
- prvi, drugi, tuji jezik
- besedni jezik
- nebesedni jezik
- slovenščina v Republiki Sloveniji: kot prvi/materni jezik, jezik okolja, državni jezik, uradni jezik
- slovenščina v slovenskem zamejstvu: kot prvi/materni jezik, jezik okolja, uradni jezik

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija zavest o vlogi slovenskega jezika v družbi zlasti tako, da:

- » prostorsko umesti in pozna vloge slovenskega jezika v Republiki Sloveniji in slovenskem zamejstvu, Evropski uniji in po svetu, tj. v izseljenstvu in zdomstvu;
- » poimenuje (svoj) prvi/materni jezik, uradni in državni jezik;
- » razloži poimenovanja prvi/materni jezik, jezik okolja; prvi, drugi, tuji jezik;
- » uzavešča vlogo slovenščine v Republiki Sloveniji in za njene državljane;
- » izoblikuje poseben odnos do slovenščine kot državnega in uradnega jezika;

- » predstavi vlogo jezika v življenju človeka in v družbi;
- » pojasni razliko med besednim in nebesednim jezikom;
- » zaveda se različnih funkcij slovenskega jezika v družbi;
- » našteje tuje jezike, ki jih pozna, in pojasni, kaj je jezik okolja;
- » poimenuje prvi tuji jezik, ki se ga uči, ter razmišlja o izgovornih, pisnih in slovničnih podobnostih in razlikah med njim in slovenščino.

Dijak, čigar prvi jezik ni slovenščina, še (izbirno):

- » *predstavi svoj prvi/materni jezik, okoliščine, v katerih ga uporablja, in svoj odnos do njega;*
- » *primerja okoliščine rabe maternega jezika in slovenščine;*
- » *primerja svoj odnos do maternega jezika in slovenščine;*
- » *primerja svojo sporazumevalno zmožnost v maternem in slovenskem jeziku;*
- » *predstavi izgovorne, pisne, poimenovalne in slovnične podobnosti ter razlike med svojim prvim/maternim jezikom in slovenščino.*

Dijak razvija zavest o vlogi jezika v družbi zlasti tako, da:

- » ugotavlja razlike med besednim in nebesednim jezikom
- » opisuje vlogo besednega in nebesednega jezika v svoji komunikaciji.

JEZIKOVNE ZVRSTI

CILJI

Dijak:

O: spoznava jezikovne zvrsti, njihove značilnosti in okoliščine za njihovo rabo.

SC (1.1.5.1 | 1.2.5.1 | 3.3.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» razloži delitev jezikovnih zvrsti in **pred tvorbo besedila izbere najustreznejšo zvrst glede na dane okoliščine;**

» poimenuje značilnosti **najstniškega slenga in žargona** in ju **ponazori s primeri;**

» argumentirano presodi ustreznost lastne rabe jezikovnih zvrsti glede na dane okoliščine. **SC** (3.3.3.1)

TERMINI

◦ knjižni jezik ◦ pogovorni jezik ◦ narečje ◦ (najstniški) sleng ◦ žargon

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Zaradi bistveno spremenjenih načinov komunikacije se zvrstnost v zadnjih letih glede na dosedanje tradicijo spreminja. V učnem načrtu zato govorimo splošneje o treh jezikovnih zvrsteh: knjižnem jeziku, pogovornem jeziku in narečju. Na vsako od teh zvrsti sta lahko naslonjena sleng ali žargon (s slengizmi ali žargonizmi).

Dijak zvrstnost spoznava z raznolikimi dejavnostmi, ugotavlja, v katerih kontekstih in pod katerimi pogoji je lahko vsaka jezikovna zvrst legitimna (telefonski pogovor s prijateljem v slengu, intervju z osebo v narečju, ki ga lahko posname in predvaja v razredu, narečne izraze dijak prevede v knjižni jezik ipd.). Ustrezne so dejavnosti, pri katerih dijak:

- piše in govori v različnih jezikovnih zvrsteh glede na dano situacijo (npr. isti dogodek v obliki uradnega dopisa, osebnega pisma, novinarskega članka in objave na družbenih omrežjih);
- razmišlja o tem, kako spreminjanje zvrsti vpliva na učinkovitost komunikacije in kako različne okoliščine (npr. formalne, manj formalne in neformalne) zahtevajo uporabo ustrezne jezikovne zvrsti;

- raziskuje, kako sodobna tehnologija in družbena omrežja vplivajo na jezikovne zvrsti (npr. kako sleng, emotikoni (čustvenčki) in skrajševanje besed spreminjajo naravo pogovornega jezika).

Pri problemski obravnavi teh vsebin lahko dijak uporablja znanje o jezikovnih zvrsteh tudi pri (kritičnem branju) raznih besedil (npr. medijskih), razpravah, debatah ter medpredmetno zasnovanih projektih (na ravni šole), ki obravnavajo globalne izzive s področja trajnostnosti (kulturna raznolikost, strpnost in inkluzija, enakost, pravičnost ipd.), etične refleksije o družbenem dogajanju (tudi v kontekstu demokracije in človekovih pravic) in drugih.

Hkrati z usvajanjem znanja o jezikovnih zvrsteh naj dijak razvija tudi veščine spoštljive komunikacije, npr.: aktivno poslušanje (poslušanje brez predsodkov in sočutno odzivanje na občutke in potrebe), prepoznavanje potreb, razumevanje in izražanje svojih potreb, jasno in spoštljivo izražanje svojih občutkov ter oblikovanje jasnih, specifičnih in realnih prošenj namesto zahtev.

ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA

CILJI

Dijak:

- : spoznava osnovne jezikovne družine v Evropi in njihove pomembnejše jezike;
- : spoznava razvoj slovenščine v posameznih obdobjih in pisave.
- SC (1.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » (strnjeno) v kratki zgodbi na podlagi osnovnih tokov predstavi zgodovino slovenskega jezika;
- » v opis zgodovine slovenskega jezika umesti znanje o avtorjih iz zgodovine književnosti;
- » našteje osnovne jezikovne družine v Evropi;
- » predstavi vlogo pomembnih posameznikov ter pomen slovnice, slovarja in pravopisa.

TERMINI

- jezikovne družine v Evropi
- gajica

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Poznavanje zgodovine slovenskega jezika je ključno za jezikovno samozavest dijakov.

Dijak lahko predstavi zgodovino slovenskega jezika na naslednji način:

- » s časovno premico;
- » s pomočjo ključnih besed.

Pouk zgodovine jezika naj izpostavi mejnike:

- » v srednjem veku se oblikuje slovenščina kot jezik, ki se že razlikuje od drugih slovanskih jezikov;
- » kmalu nastanejo slovenska narečja;
- » v drugi polovici 16. stoletja slovenski protestantski pisci izoblikujejo slovenski knjižni jezik;

- » v nadaljnjih stoletjih se govorjeni jezik odmika od knjižnega jezika, zato obstaja nevarnost, da bi se slovenščina razdelila na več pokrajinskih jezikov;
- » sredi 19. stoletja pride do dokončnega poenotenja knjižne slovenščine v skupni jezik vseh Slovencev; začne se oblikovati enotna podoba skupnega govorenega jezika in zapisa.

Zgodovino slovenskega jezika naj dijak spoznava skupaj s poukom književnosti in tudi medpredmetno, tudi ob podpori digitalne tehnologije (več na povezavi <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qdfrrqn>).

SC (1.3.2.1) SC (4.1.1.1)

JEZIKOVNI SISTEM IN NJEGOVA VLOGA

OBVEZNO

OPIS TEME

V okviru teme *Jezikovni sistem in njegova vloga* dijak z vidika celostne obravnave spozna vse ravnine jezikovnega sistema, s tem pa pridobi metajezikovno znanje in temelj za boljšo sporazumevalno zmožnost predvsem na funkcionalni ravni in v povezavi z njo glasoslovno, pravopisno, pravorečno zmožnost pri glasoslovju, poimenovalno (besedoslovno) zmožnost pri besedoslovju, besedotvorno, pravopisno in glasoslovno zmožnost pri besedotvorju, oblikoslovno, besedoslovno, pravopisno in glasoslovno zmožnost pri oblikoslovju ter skladenjsko, besedoslovno, besediloslovno, pravopisno in glasoslovno pri skladnji. Tako krepi tudi svojo jezikovno samozavest.

Opis jezikovnega sistema temelji na oblikoslovno-pomenoslovni delitvi besednih vrst, kot je opisana v trenutni šolski slovnici dr. Kozme Ahačiča. Ta opis se v nekaterih podrobnostih razlikuje od opisa na podlagi skladenjske delitve besednih vrst, na kar moramo biti pozorni pri oblikovanju vaj ali uporabi različnih starejših priročnikov. Gre za majhne spremembe, usmerjene k poenostavitvi razumevanja slovničnih kategorij, npr.: manj zaimkov in sklanjatev, preprostejše določanje stavčnih členov, upoštevanje mejnih primerov med predmetom in prislovnim določilom, združitev sklepalnega in posledičnega priredja v eno samo (tj. v posledično priredje), odprava nekaterih izrazov (npr. naslonska, navezna, naglasna oblika zaimkov, občna imena in drugih).

Cilji, standardi znanja in vsebine se pri tej temi vertikalno nadgrajujejo iz osnovne šole. Naravnani so v uporabnost pridobljenih spoznanj tako pri poklicnem delovanju kot tudi pri nadaljevanju izobraževanja in v vsakdanjem življenju.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Usvajanje jezikovnega sistema naj poteka predvsem z zavedanjem, da gre pri tem za usvajanje oziroma uzaveščanje modelov, ki dijaku pomagajo k boljšemu sprejemanju, razumevanju in tvorjenju besedil v slovenščini, medpredmetno pa tudi k boljšemu sprejemanju in tvorjenju besedil v tujih jezikih. To znanje naj dijak zato povezuje tudi z vsemi (tudi književnimi) temami v tem katalogu znanja in s katalogi znanja drugih predmetov, npr. s poukom tujih jezikov in drugih.

Dijak naj znanje s področja jezikovnih ravnin razvija dejavno (tj. ob sprejemanju in tvorjenju besedil); besedila naj bodo vezana tudi na poklicno področje, kjer je po avtonomni presoji

učitelja to smiselno. Teoretično znanje mora biti zato usmerjeno v praktično rabo ob besedilih raznih vrst, učenja definicij na pamet pa se je najbolje izogibati, kjer je le možno.

SC (1.1.1.1) SC (1.1.2.1) SC (1.1.3.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Znanje, pridobljeno z doseganjem ciljev te teme, ne sme biti samo sebi namen, ampak mora biti tesno povezano s sprejemanjem in tvorjenjem besedil. Pri kompleksnejših dejavnostih naj dijaka vodi in usmerja tako, da le-ta postopno dosega in uresničuje cilje. Izbirne vsebine učitelj predstavi glede na interes, zmožnosti in poklicno usmerjenost dijakov.

JEZIKOVNE RAVNINE IN UNIVERZALNOST JEZIKOVNEGA SISTEMA

CILJI

Dijak:

○: dopolnjuje svoje poznavanje jezikovnih ravnin in ob tem povezuje svoje poznavanje jezikovnega sistema in njegove vloge v logično zaokroženo celoto; jezikovni sistem spozna tudi kot univerzalni pojmovni aparat za opis katerega koli jezika.

SC (1.1.3.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- po opazovanju besedila, povedi, stavka in besede predstavi svoje ugotovitve z vidika različnih jezikovnih ravnin.

TERMINI

- jezikovna ravnina
- glasoslovje
- besedotvorje
- besedoslovje
- oblikoslovje
- skladnja
- besediloslovje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak spozna jezikoslovne ravnine tako, da ima ne glede na obravnavano snov ves čas vpogled v jezikovni sistem kot celoto, hkrati pa vedno izhaja iz specifičnih značilnosti besedila, v katerem opazuje izbrane jezikovne zakonitosti.

Dijak opazuje besedilo, poved, stavek, besedo tako, da po potrebi s pomočjo učitelja povezuje hierarhično urejeno usvojeno snov in jo s postopoma nadgrajuje.

GLASOSLOVJE

CILJI

Dijak:

- ◉ dejavno spozna glasoslovje slovenskega jezika.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše knjižno izreko glasov v besedah;
- » ustrezno prebere besedilo z označenimi naglašeni samoglasniki;
- » uporabi spremembe samoglasnikov in soglasnikov pri besedotvorju in v oblikoslovju;
- » strokovne izraze iz tega kataloga znanja ponazori s svojim zgledom;
- » glasove zapiše pravopisno ustrezno.

TERMINI

- ◉ glas ◉ samoglasnik ◉ ozki e ◉ ozki o ◉ široki e ◉ široki o ◉ neobstojni polglasnik (izbirno)
- ◉ soglasnik ◉ zvočnik ◉ nezvočnik ◉ zveneči ◉ nezveneči ◉ različice glasnikov (izbirno)
- ◉ naglasno znamenje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija glasoslovno zmožnost v neposredni povezavi s pravopisno in pravorečno zmožnostjo. Razvija jo zlasti na naslednje načine: ■ ■ ■

- » opisuje izreko besed in posameznih glasov v njih;
- » opazuje izgovor zvočnikov ter zvenečih in nezvenečih nezvočnikov, tudi v različnih položajnih variantah (predvsem v rabi);
- » prepozna naglasna znamenja kot oznako mesta naglasa in načina izgovora označenega samoglasnika.

Izbirno pa dijak:

- » opazuje različice glasnikov (variante fonemov): v, l, n;

» določa naglasno mesto (naglašeni in nenaglašeni samoglasnik) naglasna znamenja, a samo kot znak za mesto naglasa.

Praktična uporaba naj se kaže vsakodnevno pri pouku (tudi drugih predmetov). Gre za dolgoročni, vseživljenjski cilj, ki mu moramo posvetiti ustrezno mero pozornosti, da bodo dijaki lahko usvojeno znanje tudi praktično prepoznali in uporabljali.

BESEDOSLOVJE

CILJI

Dijak:

- : dejavno spozna besedoslovje slovenskega jezika;
- : uporablja jezikovne portale ter spozna knjižne jezikovne priročnike.
- SC (4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » izbere besedilu in okoliščinam ustrezne besede;
- » predstavi pomene dane večpomenske besede;
- » dani besedi najde sopomenko, protipomenko, nadpomenko, podpomenko, besede iz iste besedne družine in iz istega tematskega polja;
- » zamenja prevzeto besedo z domačo ustreznico in obratno ter ovrednoti vlogo domače in prevzete besede;
- » razloži stalno besedno zvezo, frazem in ju uporabi v besedilu;
- » strokovne izraze iz tega kataloga znanja ponazori s svojim zgledom;
- » uporabi ustrezne spletne in knjižne jezikovne priročnike.

TERMINI

- besedna družina ○ enopomenka ○ večpomenka ○ sopomenka ○ protipomenka
- nadpomenka ○ podpomenka ○ stalna besedna zveza ○ frazem ○ pregovor
- nezaznamovano ○ zaznamovano ○ domače ○ prevzeto ○ slovar ○ splošni slovar

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija besedoslovno (poimenovalno zmožnost) zlasti tako, da:

- » pred sprejemanjem besedil ali po njem predstavlja pomen danih besed, besednih zvez in frazemov iz besedila;
- » uporablja naučeno znanje za doseganje večje slogovne pestrosti ali/in ustreznosti besedila;

- » v 1. letniku ponovi osnovnošolsko znanje s tega področja, nato (po potrebi tudi prej) pa znanje dopolni. Ob tem zlasti:
- » predstavlja pomen večpomenskih besed in smiselno uporablja večpomenske besede;
- » išče sopomenke, protipomenke, nadpomenke in podpomenke, besede iz iste besedne družine in iz istega tematskega polja;
- » nadomešča proste besedne zveze s frazemi in obratno;
- » nadomešča prevzete besede z domačimi in obratno;
- » uporablja ustrezne spletne in knjižne jezikovne priročnike (npr. portal Franček).

Učitelj naj dijaka čim pogosteje spodbuja k samostojni rabi jezikovnih priročnikov, lahko tudi pri pouku književnosti in drugih predmetih. Dijaka navaja na to, s čim si lahko pomaga, ko ne pozna pomena besede, ko ne želi ponavljati iste besede ipd.

BESEDOTVORJE

CILJI

Dijak:

I: *dejavno spoznava besedotvorje slovenskega jezika.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » *samostojno tvori besede na podlagi netvorjenk;*
- » *v povedi/zvezi povedi/besedilu najde s strokovnim izrazom poimenovano jezikovno prvino in utemelji svoj odgovor;*
- » *strokovne izraze iz tega kataloga znanja ponazori s svojim zgledom.*

TERMINI

◦ tvorjenka ◦ netvorjenka ◦ besedotvorno obrazilo ◦ predpona

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija besedotvorno zmožnost zlasti tako, da:

- » prepozna netvorjenke in tvorjenke;
- » zna določiti tvorjenki koren in besedotvorno obrazilo;
- » v besedilu razume, kaj pomeni (novo)tvorjenka (lažji primeri).

OBLIKOSLOVJE

CILJI

Dijak:

○: dejavno spozna oblikoslovje slovenskega jezika in pri tem razvija zmožnost sprejemanja, razumevanja in tvorjenja besedila.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » dano jezikovno prvino poimenuje s strokovnim izrazom in predstavi njene oblikoslovne lastnosti; pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem katalogu znanja;
- » dane besede iz besedila uvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v tem katalogu znanja, svoje odločitve utemelji z navajanjem lastnosti danih besednih vrst;
- » strokovne izraze iz tega kataloga znanja ponazori s svojim zgledom;
- » tvori oblikoslovno pravilna besedila.

TERMINI

- besedne vrste ◦ samostalnik ◦ pridevnik ◦ števniki ◦ zaimki ◦ glagoli ◦ prislovi ◦ predlogi
- vezniki ◦ členki ◦ medmeti ◦ osnova ◦ končnica ◦ sklanjanje ◦ spreganje ◦ spol ◦ sklon
- oseba ◦ število ◦ čas ◦ stopnjevanje pridevnika ◦ osnovnik ◦ primernik ◦ presežnik
- glavni števniki ◦ vrstilni števniki ◦ osebni zaimki ◦ povratni osebni zaimki ◦ svojilni zaimki
- kazalni zaimki ◦ vprašalni zaimki ◦ krajevni prislovi ◦ časovni prislovi ◦ načinovni prislovi
- naklon ◦ edninski samostalnik ◦ množinski samostalnik ◦ opisno stopnjevanje
- stopnjevanje z obrazili ◦ svojilni zaimki ◦ povratni svojilni zaimki ◦ oziralni zaimki
- nedoločnik ◦ namenilnik

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija oblikoslovno zmožnost zlasti tako, da:

- » v pisnih besedilih prepozna temeljne pomenske, funkcijske in oblikovne lastnosti obravnavanih besednih vrst ter jih povzame (po presoji učitelja) s preprosto definicijo ali z razlago s pomočjo primerov;

- » našete jezikoslovne izraze opazuje, razume, uporablja in ponazarja s primeri iz besedila in s svojimi primeri;
- » vzpostavlja smiselno povezavo med oblikoslovjem, skladnjo in slogovnimi postopki;
- » v svojih besedilih in besedilih drugih odpravlja kritična mesta v svojem praktičnem obvladanju oblikoslovja.

Izrazov deležnik, deležje in glagolnik se dijaki ne učijo, saj jih poimenujejo kot pridevnik, del glagolske oblike, prislov ali samostalni. Morajo pa se srečati tudi s takšnimi primeri, saj jih spoznava pri pouku tujih jezikov (npr. anlg. gerund, participle itd.).

SKLADNJA

CILJI

Dijak:

○: dejavno in problemsko spoznava skladnjo slovenskega jezika in pri tem razvija zmožnost sprejemanja, razumevanja in tvorjenja besedila.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » se vpraša po danih delih povedi ter tvori pomensko in oblikovno ustrezne vprašalne povedi;
- » dopolni eno- in dvostavčne povedi s pomensko in oblikovno ustreznimi deli;
- » stavke poveže z ustreznimi vezniki na podlagi prepoznanih razmerij (ki jih ne poimenuje);
- » pretvori premi govor v odvisnega in obratno ter pri tem upošteva pravopisna pravila;
- » v povedih, zvezah povedi in besedilih odpravi ponovitve;
- » določi število stavkov v povedi ter število povedi v besedilu in utemelji svoje odločitve;
- » loči enostavčne povedi od dvostavčnih in utemelji svoje odločitve;
- » poroča o prvotnem govornem dogodku na razne načine (tj. s ponavljanjem prvotnega besedila, z njegovim obnavljanjem ali s povzemanjem njegove teme) in pretvori premi govor v odvisnega;
- » danim jezikovnim pojavom določi skladenjske lastnosti – pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem katalogu znanja;
- » v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna skladenjske napake in neustreznosti, jih odpravi in utemelji svoje popravke;
- » izbira različne skladenjske možnosti za ubesedovanje pomena;
- » tvori skladenjsko pravilna besedila in povedi.

TERMINI

- stavek ○ osebek ○ povedek ○ predmet ○ prislovno določilo ○ poved ○ enostavčna poved
- dvostavčna poved ○ zložena poved ○ premi govor ○ odvisni govor ○ dobessedni navedek
- spremni stavek ○ prilastek ○ glavni stavek ○ odvisni stavek ○ priredje ○ podredje

- osebkov odvisnik ◦ predmetni odvisnik ◦ prilastkov odvisnik ◦ krajevni odvisnik ◦ časovni odvisnik
- načinovni odvisnik ◦ vzročni odvisnik ◦ namerni odvisnik (izbirno) ◦ pogojni odvisnik (izbirno)
- dopustni odvisnik (izbirno)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pouk skladnje mora biti osmišljen in ne sam sebi namen. Dijak naj povezuje poznavanje zgradbe povedi (odvisniki, priredja) s pravopisom in brez napak postavlja z zgradbo povedi povezana ločila, zlasti vejico. Skladnjo naj razume kot sredstvo za raznoliko oblikovanje besedila.

Dijak razvija skladenjsko zmožnost npr. tako, da:

- » sprašuje po danih delih stavka ter povedi in analizira stavčne člene;
- » po sprejemanju besedil predstavlja pomen povedi/zvez povedi ter pretvarja skladenjsko zapletene povedi v preprostejše;
- » tvori priredno in podredno zložene povedi z združevanjem pomensko povezanih stavkov;
- » podredno zložene povedi strnjuje v enostavčne povedi z navadnimi stavčnimi členi ipd.

Števniki obravnavamo kot samostojno besedno vrsto, ki lahko v besedilu nastopa kot samostalnik ali pridevnik, zato tudi v besedni zvezi lahko nastopa kot jedro ali prilastek. Vezni kot besedna vrsta v oblikoslovno-pomenoslovni delitvi besednih vrst ni vezan na skladenjsko vlogo. Odvisne stavke tako uvajajo: vezniki, oziralni zaimki in vprašalnice (različni zaimki in prislovi).

Pri problemski obravnavi skladnje so ustrezne tiste dejavnosti (zlasti v povezavi z besedili s poklicnega področja), pri katerih dijak razvija poimenovalno zmožnost na višjih taksonomskih ravneh, npr.:

- » vzpostavlja smiselno povezavo med oblikoslovjem, skladnjo in slogovnimi postopki;
- » izraža isto misel na različne načine v besedilih pri tvorjenju besedil;
- » v svojih besedilih in besedilih drugih prepozna in odpravlja kritična mesta v svojem praktičnem obvladanju skladnje ter jih utemelji ipd.

OPISNI KRITERIJI

Vrednotenje jezikovne pravilnosti lahko poteka skladno z naslednjimi opisniki, npr.:

- » Besedilo je skladenjsko pravilno in smiselno. Besedilo je brez ali skoraj brez jezikovnih (tj. slovničnih, pravopisnih in poimenovalnih) napak. Je slogovno ustrezno: uporabljena je ustrezna jezikovna zvrst in v njem ni npr. slogovno zaznamovanih besed, ponavljanja besed, besednih zvez, stavčnih vzorcev.
- » Besedilo je večinoma skladenjsko pravilno in smiselno. V besedilu je nekaj jezikovnih (tj. slovničnih, pravopisnih in poimenovalnih) napak. V njem so primeri slogovne neustreznosti, npr. slogovno zaznamovane besede, ponavljanje besed, besednih zvez, stavčnih vzorcev

» Besedilo je skladenjsko nepravilno. Razumevanje besedila je oteženo. V besedilu je veliko jezikovnih (tj. slovničnih, pravopisnih in poimenovalnih) napak. V njem je veliko primerov slogovne neustreznosti, npr. napačna jezikovna zvrst, slogovno zaznamovane besede, ponavljanje besed, besednih zvez, stavčnih vzorcev.

PRAVOPIS IN PRAVOREČJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak nadgrajuje znanje pravopisa in pravorečja slovenskega knjižnega jezika, ki ga je pridobil v osnovni šoli. S tem krepí svoje zavedanje o zakonitostih zapisanega ali govorjenega besedila in tudi samozavest ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju, vrednotenju in tvorjenju besedil v slovenskem knjižnem jeziku za najrazličnejše življenjske potrebe in pri poklicnem delovanju.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijak usvojeno pravopisno in pravorečno zmožnost praktično izkazuje v rabi in znanje nadgrajuje tako, da je težišče na postopnem, sistematičnem in osmišljenem spoznavanju, usvajanju in utrjevanju pravopisnih pravil, na čim bolj samostojni uporabi pravopisnih priročnikov v knjižni, spletni obliki ter prepoznavanju in odpravljanju pravopisnih napak v svojih besedilih in v besedilih drugih.

Dijak povezuje znanje s področja pravopisa in pravorečja z vsemi (jezikovnimi in književnimi) temami v katalogu znanja in z vsebinami katalogov znanja drugih predmetov.

Učitelj naj dijakovo pravopisno zmožnost vrednoti ob različnih besedilih tako, da načrtovanje pouka smiselno poveže tudi z drugimi temami iz tega kataloga znanja (npr. s temama *Sporazumevanje in besedilo*, *Odzivi na književna besedila* idr.) ter medpredmetno.

SC (1.1.1.1) SC (1.1.5.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj naj vseskozi preverja pravopisno in pravorečno (pred)znanje dijakov in naj na tej podlagi utrjuje ter širi njihovo pravopisno in pravorečno zmožnost.

Pravopisne vaje naj bodo za dijake zanimive, pregledane, komentirane oz. naj bo nanje podana povratna informacija. Še posebej uspešne so namreč, če jih učitelj zasnuje na napakah dijakovih pisnih (šolska naloga) ali/in ustnih besedil (praviloma ne na podlagi nareka). Učitelj naj daje nenehno povratno informacijo o pravilnem pravorečju tudi pri pogovoru v javnem govornem položaju (pouk).

Pomembno je, da dijak svoje napake prepozna in jih je zmožen popraviti s pomočjo pravil in jezikovnih portalov.

PRAVOPIS

CILJI

Dijak:

- : dejavno in problemsko nadgrajuje znanje slovenskega pravopisa;
- : pravilno zapisuje besedilo;
- : prepozna pravopisne napake v zapisu in jih odpravlja.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » ustrezno rabi samo velike tiskane črke;
- » v besedah pravilno zapiše glasove in glasovne sklope;
- » zapiše predlog ločeno od besede;
- » izbere pravilno različico predlogov z/s in k/h;
- » zapiše nikalnico »ne« ločeno od glagola;
- » pravilno zapiše glavne in vrstilne števnik s številkami in z besedami;
- » pravilno zapiše eno- in večbesedna lastna imena bitij; zemljepisna lastna imena in stvarna lastna imena;
- » pravilno zapiše imena prebivalcev krajev, pokrajin, držav, celin;
- » pravilno zapiše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen bitij;
- » pravilno zapiše vrstne pridevnike, izpeljane iz zemljepisnih lastnih imen;
- » pravilno zapiše splošna (občna) poimenovanja, nastala iz lastnih imen;
- » pravilno zapiše poimenovanja praznikov, jezikov, zgodovinskih dogodkov in obdobj ter pripadnikov ras, gibanj, ver, nazorov in strank;
- » pravilno uporabi končna ločila (piko, vprašaj, klicaj) v eno- in večstavčnih povedih; pravilno uporablja vejico pri zvalniku, naštevanju besed in besednih zvez ter med stavki (pred ki, *ko*, *ker*, *da*, *če*);
- » pravilno zapiše poimenovanja imen barv oz. njihovih odtenkov;

- » pravilno zapiše sklope;
- » pravilno uporabi vejico pri naštevanju, v večstavčnih povedih;
- » pravilno uporabi ločila in veliko začetnico v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim);
- » pravilno uporabi oklepaj;
- » pravilno zapiše krajšave;
- » pravilno zapiše besedilo v preglednicah, grafih in našteva v stolpcih;
- » ustrezno členi besedilo na odstavke;
- » ustrezno navaja vire na koncu besedila;
- » ovrednoti pravilnost zapisa domačih in prevzetih besed s poklicnega področja ter odpravi in pojasni popravke;
- » v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna pravopisne napake, jih odpravi in utemelji svoje popravke;
- » piše čitljivo;
- » uporablja pravopisne priročnike v knjižni in spletni obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa zna kritično uporabljati tudi urejevalnike, pregledovalnike in črkovalnike besedil.

TERMINI

- velika in mala začetnica ◦ ločila ◦ pisanje skupaj, narazen, z vezajem ◦ zapisovanje glasov
- krajšave ◦ prevzete besede in besedne zveze ◦ deljenje besed

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija pravopisno zmožnost zlasti tako, da ob zapisanih besedah, stavkih, povedih in besedilih utrjuje oz. spoznava in nadgrajuje:

- » sistematično nadgrajuje in utrjuje že usvojena pravopisna pravila, spoznava in razume vzroke za njihovo uveljavljanje;
- » rabo samih velikih tiskanih črk;
- » zapis besed s kritičnimi glasovi;
- » pisanje skupaj, narazen, z vezajem;
- » izbiro različice predloga z/s in k/h z utemeljitvijo;

- » zapis glavnih in vrstilnih števnikov s številkami in z besedami (v povezavi s poukom matematike do milijon);
- » zapis prevzetih besed in besednih zvez;
- » zapis eno- in večbesednih lastnih imen bitij, zemljepisnih in stvarnih lastnih imen;
- » zapis svojilnih pridevnikov, izpeljanih iz lastnih imen bitij;
- » zapis imen prebivalcev krajev, držav, pokrajin, celin;
- » zapis vrstnih pridevnikov, izpeljanih iz zemljepisnih lastnih imen;
- » zapis splošnih (občnih) poimenovanj, nastalih iz lastnih;
- » zapis imen praznikov, jezikov, pripadnikov ras, zgodovinskih obdobij in dogodkov, pripadnikov obdobij, gibanj, nazorov in strank;
- » zapis posebnosti pri rabi velike in male začetnice;
- » zapis poimenovanj imen barv oz. njihovih odtenkov;
- » zapis sklopov;
- » rabo končnih ločil v eno- in večstavčnih povedih;
- » rabo vejice v večstavčnih povedih;
- » zapis premega govora (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim);
- » rabo oklepaja;
- » rabo treh pik;
- » zapis krajšav;
- » zapis v preglednicah in grafih;
- » naštevanje v stolpcih;
- » navajanje virov na koncu besedila na podlagi danih navodil.

IZBIRNO:

- » rabo pomišljaja;
- » rabo poševnice;
- » rabo vezaja v prirednih zloženkah in v besedah, katerih prva sestavina je črka/števka.

Pri problemski obravnavi pravopisa so ustrezne tiste dejavnosti, pri katerih dijak razvija pravopisno zmožnost na višjih taksonomskih ravneh, npr.:

- » vrednoti svojo pravopisno zmožnost tako, da prepozna pravopisne napake v svojih besedilih in v besedilih drugih, jih odpravi in utemelji svoje popravke, pri čemer si po potrebi pomaga s

šolskim pravopisnim priročnikom (v šolski slovnici), spletnimi priročniki ali s spletnimi jezikovnimi portali;

- » problemsko razmišlja o okoliščinah, v katerih je dosledna uporaba pravopisa nujna in svoje ugotovitve osmišljeno uporablja v praksi;
- » razvija poglobljeno razumevanje o tem, da je za pravilno pisanje velike in male začetnice pomembno tudi znanje drugih predmetov in poznavanje sveta okrog nas.

Vrednotenje jezikovnih in pravopisnih napak pri tvorjenju besedil

Vrednotenje pravopisne zmožnosti naj ne bo naravnano le teoretično, temveč predvsem praktično; učitelj naj pravopisno ustreznost spodbuja pri vsaki učni uri in vsaki dejavnosti. Dijaka naj spodbuja k tvorjenju raznolikih besedil; pri tem naj slovnične in pravopisne napake razume kot priložnosti za učenje. Ključno je, da se dijak zaveda, da so napake naravni del učnega procesa in pomemben korak k izboljšanju jezikovnega znanja (to naj učitelj upošteva tudi pri vrednotenju). Učitelj naj popravlja samo tiste slovnične in pravopisne napake, ki jih je že obravnaval pri pouku (oziroma preveril predznanje), in v odvisnosti od vsakokratne dijakove jezikovne ravni znanja. Povratne informacije o napakah pri tvorjenju naj prilagodi dijakovim individualnim potrebam in zmožnostim. Namesto splošnih komentarjev naj mu poda konkretne in konstruktivne povratne informacije, ki mu bodo pomagale razumeti, kako lahko napako popravi in jih utemelji s preprosto razlago.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Učitelj naj dijakovo pravopisno zmožnost vrednoti ob različnih besedilih.

PRAVOREČJE

CILJI

Dijak:

- nadgrajuje znanje o izreki knjižne zvrsti slovenskega jezika (tudi v primerjavi s tujimi jeziki, ki se jih uči);
- knjižno izreko ločuje od neknjižne (pogovorne, narečne) izreke;
- popravlja svoje pravorečje v rabi.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » med govornim nastopanjem oz. v javnem govornem položaju govori knjižno in razločno;
- » prepozna svojo in tujo neknjižno izreko besed in povedi ter jih izgovori knjižno;
- » opiše knjižno izreko besed in povedi.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pridobivanje pravorečne zmožnosti se pri dijakih razvija predvsem praktično. Dijak bo pravorečno zmožnost lažje razvil, če bo značilnosti svoje pogovorne in/ali narečne izreke tudi uzavestil.

Učitelj naj zato pravorečne vaje sestavlja glede na značilnosti dijakove pogovorne in narečne izreke. Dijak razvija pravorečno zmožnost na naslednje načine:

- » vadi in utrjuje knjižno izreko besed, stavkov, povedi in besedil;
- » glasno izgovarja (tudi bere) besede:
- » glasno izgovarja (tudi bere) besede in na podlagi znanja glasoslovja opisuje njihovo izreko, npr. mesto naglasa in naglašeni samoglasnik, glasovno vrednost črk e in o;
- » prepozna naglasna znamenja kot oznako mesta naglasa in načina izgovora označenega samoglasnika;
- » med govornimi nastopi govori knjižno in razločno;
- » kadar je v zadregi, si pomaga z ustreznimi spletnimi in knjižnimi jezikovnimi priročniki.

Izbirno lahko dijak tudi:

- » primerja slovenske glasovne in besedne prozodične prvine s tujimi (zlasti pozorno z angleškimi) ter predstavi svoje ugotovitve;
- » s primeri pokaže razlike med slovensko izreko in izreko prvega tujega jezika, npr. t, th, samoglasniki v angleščini in slovenščini.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Učitelj naj dijakovo pravorečno zmožnost vrednoti ob govornem nastopanju in pogovarjanju, hkrati s tem pa naj bo pozoren na zmožnost učenčevega nebesednega sporazumevanja.

OPISNI KRITERIJI

Pravorečje:

- » poznavanje in uporaba knjižne izreke
- » poznavanje in uporaba ustrezne stavčne intonacije
- » upoštevanje zvočnih in vidnih prvine glasnega branja (intonacija, hitrost, barva, register, premori itd.)
- » tekoče, smiselno, razločno in knjižno pravilno glasno branje raznovrstnih besedil

SLOVENŠČINA V DIGITALNI DOBI

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak razvija in nadgrajuje znanja, potrebna za soočanje z jezikom in jeziki v digitalni dobi. Tema je zasnovana odprto in omogoča sodoben pouk tudi ob morebitnih nepredvidenih novih jezikovnih tehnologijah.

Učitelj naj z uporabo različnih spletnih strani, aplikacij, spletnih učilnic ipd. spodbuja tudi uporabo in zavedanje pomena slovenskega jezika v spletnem okolju. Pridobljeno znanje naj uporablja v vsakdanjem življenju in svoje zamisli in izkušnje vpleta v sooblikovanje pouka. Pomembno je, da pridobiva izkušnjo pomena in vloge slovenskega jezika v digitalnem okolju ter ga primerja z vlogami tujih jezikov, ki se jih uči.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Učitelj naj vključuje informacijsko tehnologijo za doseganje učnih ciljev vseh tem v katalogu znanja ter za razvijanje digitalne kompetentnosti. Pri tem naj mu bo v pomoč referenčni okvir *DigComp 2.2, Okvir digitalnih kompetenc za državljane, Z novimi primeri rabe, znanja, spretnosti in stališč*, ki je dosegljiv na povezavi <https://aplikacija.unzr.si/api/link/n0n2c3c>.

Dijak naj digitalno kompetentnost predvsem razvija v šoli pri predmetu slovenščina (npr. v računalniški učilnici) in pri samostojnem delu, lahko pa tudi v obliki medpredmetnega povezovanja. Pri pouku slovenščine naj bodo v ospredju naslednje digitalne kompetence:

- » brskanje po podatkih, iskanje in filtriranje podatkov, informacij in digitalnih vsebin;
- » vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin;
- » interakcija z uporabo digitalnih tehnologij;
- » deljenje z uporabo digitalnih tehnologij;
- » upoštevanje spletnega bontona;
- » upravljanje z digitalno identiteto;
- » razvijanje digitalnih vsebine;
- » poznavanje avtorskih pravic in licenc in

» prepoznavanje vrzeli v obvladovanju digitalnih kompetenc in prizadevanje za njihovo izboljševanje.

Učitelj naj dijaka usmerja tudi k izgrajevanju besedilnega pomena pri večkodnih besedilih s poudarkom na tem, kako različni elementi (kot so slike, video posnetki, zvoki, interaktivni elementi) vplivajo na sprejemanje, razumevanje, interpretacijo in vrednotenje sprejetega besedila.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Dijak naj temo usvaja vodeno, hkrati pa naj ima tudi možnost samostojnega dela. Snov naj se podaja tudi v obliki medpredmetnega povezovanja in kratkih pojasnil/izzivov ob obravnavi drugih tem.

OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O SLOVENŠČINI V DIGITALNI DOBI

CILJI

Dijak:

- bere digitalno besedilo ter dejavno prepozna razlike med linearnim in digitalnim branjem;
- (vodeno) bere digitalna besedila s poklicnega področja in pri tem uporablja ustrezne strategije;
- uporablja digitalno tehnologijo pri razvijanju (kritične) sporazumevalne zmožnosti s sprejemanjem digitalnih besedil, kot podpora kritičnemu mišljenju in razvijanju ustvarjalnosti, za iskanje, zbiranje, izmenjavo, obdelavo in vrednotenje podatkov ter za (kritični) odziv na sprejeto besedilo;
SC (4.1.2.1 | 4.2.1.1 | 4.2.5.1)
- spozna prisotnost slovenščine v operacijskih sistemih, aplikacijah, na najrazličnejših napravah, spletnih straneh, pri pretočnih storitvah ipd. ter razmišlja o pomenu izbire slovenskega jezika pri njihovi uporabi;
SC (4.2.6.1)
- I: spozna tehnološke možnosti za lažje pisanje v slovenščini na mobilnih napravah.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » celostno bere digitalna besedila (tudi s poklicnega področja);
- » nastavi slovenščino kot operacijski jezik v vsaki napravi in v vsakem operacijskem sistemu, ki to dopušča;
- » uporabi slovenski vmesnik na izbrani napravi;
- » izbere slovensko različico spletne strani ali programa/aplikacije;
- » izbere slovenske podnapise pri pretočnih storitvah;
- » izbere slovensko, angleško in druge tipkovnice na mobilnih napravah;
- » pri uporabi digitalnih tehnologij prilagodi svoje vedenje govornemu položaju in ga kritično ovrednoti. SC (4.2.5.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Razvijanje digitalnih kompetenc pri pouku slovenščine

1. Primeri dejavnosti, pri katerih sta v ospredju analiza in vrednotenje digitalnih vsebin:

Učitelj izbere več digitalnih člankov ali virov informacij, ki obravnavajo isto temo, vendar z različnih perspektiv (priporočamo povezavo s poklicnim področjem). Dijaki (v parih ali skupinah) analizirajo vsebine, primerjajo podatke in informacije ter ocenijo verodostojnost in zanesljivost vsakega vira. Svoje ugotovitve predstavijo in utemeljijo svoje mnenje. Več podrobnosti za razvijanje te kompetence je na povezavi <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f2l5v89>

2. Primeri dejavnosti, pri katerih so v ospredju uporaba različnih digitalnih tehnologij pri sporazumevanju in razumevanje sredstev komunikacije v danih okoliščinah:

Učitelj pripravi scenarije različnih komunikacijskih situacij (npr. poslovni sestanek, neformalni pogovor, razprava na forumu ipd.). Dijaki izberejo ustrezna digitalna orodja za vsako situacijo in pripravijo kratke komunikacijske primere, jih predstavijo in razložijo, zakaj so izbrali določeno orodje in kako so prilagodili svojo komunikacijo glede na digitalne okoliščine. Pri tem izpostavijo tudi načela ustrezne komunikacije glede na spletni bonton. Več podrobnosti za razvijanje teh kompetenc je na povezavah <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mawqrwf> in <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uegzebf>

Digitalno branje

Digitalno branje daje dijaku več možnosti za nenehno stimulacijo pozornosti, saj mora ta preklapljati med različnimi viri informacij (avdio-, video, hiperpovezave). Od njega zahteva več kognitivnega napora kot branje tiskanih besedil, zato zanj potrebuje več časa. Pri načrtovanju pouka so zato potrebni razmisleki učitelja o tem, kako poučevati, da bodo dijaki bolj učinkovito brali in razumeli digitalna gradiva, se izognili procesiranju nebitvenih informacij glede na učni cilj oz. namen učenja ter razvijali veščine za obvladovanje pozornosti v digitalnem okolju. Ključni razmisleki za učitelja so:

- » katera digitalna gradiva naj izberem za pouk glede na razvojno stopnjo učencev in njihovo predznanje;
- » katere strategije lahko uporabim pri spodbujanju osredotočenega branja digitalnih besedil in procesiranju bistvenih informacij;
- » kako lahko podprem vsakega učenca, da bo pridobljene informacije smiselno organiziral in povezal s svojim predznanjem.

Pri razbiranju pomena iz digitalnih gradiv je pomembno, da ta proces poteka postopoma. Dijak naj najprej razbere relevantne besede iz besednega gradiva, nato relevantne podobe iz slikovnega gradiva, potem naj besedne podatke in podobe organizira v koherentno celoto in jih na koncu poveže še s svojim predznanjem.

Pri branju digitalnih gradiv naj učitelj poudari pomen osredotočenosti samo na en vir informacij hkrati. Dejavnosti med digitalnih besedil in po njem naj dijaka na raznolike načine spodbujajo dijaka k poglobljenemu branju. V ta namen lahko učitelj pripravi naloge za razumevanje, kritično presojanje in oblikovanje mnenja o prebranem ter dijake spodbuja k uporabi jezikovnih priročnikov in bralnih strategij (npr. grafičnih organizatorjev), sodelovanju v diskusijah ipd.

Učitelj naj usmerja dijaka k temu, da izbere slovenske podnapise pri pretočnih storitvah ter k izgrajevanju besedilnega pomena pri večpredstavnostnih besedilih s poudarkom na tem, kako različni elementi (kot so slike, video posnetki, zvoki, interaktivni elementi) vplivajo na razumevanje, interpretacijo in vrednotenje sprejetega besedila.

OPISNI KRITERIJI

Pri vrednotenju spletnega bontona lahko učitelj upošteva načela ustreznega pogovarjanja in načela uspešnega dopisovanja v digitalnem okolju, ki se opirajo na:

- » ustrezno izbiro jezikovne zvrsti glede na govorni položaj (formalna in neformalna raba jezika);
- » ustrezno izbiro jezikovnih sredstev glede na besedilno vrsto, dejavnike sporazumevanja, okoliščine nastanka in namen besedila;
- » slogovno ustreznost (pisnih in ustnih) odzivov;
- » razumljivost (pisnih in ustnih) odzivov;
- » vljudnost (pisnih in ustnih) izrekov itd.

JEZIKOVNE TEHNOLOGIJE, ORODJA, VIRI IN PRIROČNIKI

CILJI

Dijak:

○: pri razvijanju (kritične) sporazumevalne zmožnosti vodeno spoznava in uporablja jezikovne tehnologije in orodja, spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira;

SC (4.3.3.1)

○: spremlja in vrednoti svojo zmožnost uporabe digitalnih jezikovnih tehnologij pri razvijanju (kritične) sporazumevalne zmožnosti.

SC (4.5.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- dokaže poznavanje jezikovnih tehnologij in uporabe jezikovnih priročnikov tako, da uporabi črkovalnike, pregledovalnike, prevajalnike, velike jezikovne modele in jezikovne priročnike, ki jih že pozna, ter predstavi njihove prednosti in pomanjkljivosti.

TERMINI

○ jezikovni portal ○ spletni slovar ○ spletni jezikovni priročnik ○ jezikovno orodje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak znanja s področja oblikovanja in razvijanja zavesti o slovenščini v digitalni dobi pridobiva čim bolj praktično, ne kot samostojno snov, ampak hkrati z doseganjem drugih ciljev, tudi medpredmetnih.

Uporaba jezikovnih tehnologij in zlasti spletnih jezikovnih portalov naj postane čim bolj samoumevna vsakodnevna sestavina dela doma in (glede na možnosti) pri pouku. Poleg knjižne naj dijaki uporabljajo tudi spletno slovnico, črkovalnik in pregledovalnik besedil, orodje za povzemanje besedil, sintezo in razpoznavo govora ter jezikovne korpuse in velike jezikovne modele.

MOTIVACIJSKO BRANJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Glavni namen te teme je razvijanje pozitivnega odnosa do branja, oblikovanje bralnih navad in razmislek o bralni izkušnji (tudi ob podpori digitalne tehnologije). Pri tem dijak razmišlja tudi o pomenu bralne pismenosti za oblikovanje lastne identitete in za delovanje v družbi. Dijak ima možnost izbire bralnega gradiva glede na zanimanje, medbesedilno izkušnost in namen branja.

Pri branju književnih besedil naj bo v ospredju predvsem doživljanje prebranega, čustveno vživljanje v literarne svetove in raziskovanje novih književnih svetov. Dijak lahko glede na svoj literarni okus izbira med književnimi besedili s priporočilnega seznama ali po svoji želji, pri čemer se lahko prepusti literarnemu doživetju, uživa v branju in razvija samozaupanje v lastno zmožnost literarnega branja.

Pri branju neumetnostnih besedil naj dijak samostojno izbira raznovrstna besedila s poklicnega področja, zelo priporočljivo je, da so ta tudi v povezavi z vsebinami s področij skupnih ciljev, npr.: trajnostnega razvoja, zdravja, športa, osebne rasti ipd. Po branju naj sledi izmenjava bralne izkušnje med dijaki z uporabo digitalne tehnologije. Eno neumetnostno besedilo naj v vsakem letniku prebere tudi za obvezno domače branje (v povezavi s temo *Sporazumevanje in besedilo*).

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Tema se povezuje s temami *Književnost in bralni odziv*, *(Po)ustvarjanje ob književnih besedilih*, *Sporazumevanje in besedilo ter Slovenščina v digitalnem okolju*.

SC (1.3.5.1) SC (3.1.2.2) SC (3.1.3.1) SC (4.5.2.1)

Neumetnostna besedila: Za obvezno domače branje so primerna tista neumetnostna besedila, ki jih dijak lahko prebere samostojno in v celoti; pri tem naj uporablja priporočene bralne strategije v didaktičnih priporočilih za temo. Napotki za izbiro besedila so pri temi *Sporazumevanje in besedilo* (priporoča se individualiziran pristop). V vsakem letniku naj dijak izbere **eno neumetnostno besedilo za obvezno domače branje**.

Književna besedila: Dijak za motivacijsko branje izbere poljubno knjigo (med predlogi s priporočilnega seznama ali po lastni izbiri). Besedila naj omogočajo pouk v skladu z načelom življenjske bližine. Ta niso predpisana. Namesto predlaganih književnih besedil v priporočilnem seznamu za motivacijsko (domače) branje lahko učitelj izbere druga, če lahko dijak ob njih doseže iste cilje in če so primernejša glede na njegovo recepcijsko zmožnost. Treba je upoštevati, da učitelji izbirajo raznolika književna besedila, kakovostna besedila, upoštevajo

zvrstno-vrstno in vsebinsko raznovrstnost izbranih besedil, ob tem pa ne pozabi na raznolikost in sposobnosti svojih dijakov. Pomembno je, da je dijakom omogočena pozitivna bralna izkušnja.

Branje knjig domačega branja naj bo tudi priložnost, da dijak širi svoja znanja oziroma se srečuje s temami, ki zanj morda niso najbolj prijetne, so pa vsekakor v današnjem času pomembne in se pojavljajo v njegovem okolju (npr. nasilje, zlorabe, težave s prehranjevanjem, pasti spleta, trgovina z ljudmi ipd.).

Med branjem uporablja bralne strategije, sproti beleži zaznave in vprašanja ter razmišlja o prebranem. V vsakem letniku naj izbere **najmanj dve književni besedili iz te teme za obvezno domače branje**.

Pri izbiri besedil se upošteva:

- » kakovost besedil (upoštevajo se nacionalno pomembne nagrade za mladinsko književnost ter strokovno verodostojni sezname besedil);
- » zvrstno-vrstno in vsebinsko raznovrstnost izbranih besedil (poezija, pripovedništvo, dramatika; različne (tudi problemske) teme, povezane z razvijanjem osebne identitete ter socialne, kulturne in medkulturne zmožnosti);
- » primernost besedil bralno razvojni stopnji in dijakov ter
- » individualne razlike med dijaki (izbira lažjih in zahtevnejših besedil glede na bralno zmožnost in recepcijsko zmožnost dijakov).

Pri izbiranju gradiv za samostojno branje dijakov je lahko učitelju v strokovno podporo tudi zbirka knjig za lahko branje.

PRIPOROČILNI SEZNAM ZA MOTIVACIJSKO BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL:

- » Anton Ingolič: *Gimnazijka*
- » Tadej Golob: *Zlati zob*
- » Janez Mušič: *Zgodbe o Prešernu*
- » Igor Karlovšek: *Gimnazijec/Pobeg*
- » Irena Androjna: *Modri otok*
- » Ivan Sivec: *Modra vrtnica*
- » Janja Vidmar: *Mama ne sme izvedeti*
- » Slavko Pregl: *Srebro iz modre špilje*
- » Marinka Fritz Kunc: *Janov krik*
- » Mette Vedso: *130 utripov na minuto*
- » Neli Kodrič Filipič: *Na drugi strani/Fronta*

- » Ana Frank: *Dnevnik Ane Frank*
- » Antoine de Saint-Exupéry: *Mali princ*
- » Boštjan Gorenc Pižama in Jaka Vukotič: *Reformatorji v stripu*
- » Boštjan Gorenc Pižama in Tanja Komadina: *Moj lajf*
- » Evald Flisar: *Poglej skozi okno*
- » Neli Kodrič Filipič: *Povej mi po resnici! Solze so za luzerje*
- » Simona Kopinšek: *Ljubezenske*
- » Suzana Tratnik: *Ava*
- » Vinko Möderndorfer: *Kit na plaži*
- » Nataša Konc Lorenzutti: *Gremo mi v tri krasne*
- » Vladimir P. Štefanec: *Sem punk čarovnica, debela lezbijka in ne maram vampov*
- » Richard Bach: *Jonatan Livingston Galeb ipd.*

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj naj pouk načrtuje tako, da dijak lahko razvija analitično in ustvarjalno mišljenje ter prebrano aktualizira (tudi medpredmetno). Medpredmetne povezave lahko učitelj izpelje z dejavnostmi, kot so: nadgradnja obstoječega znanja, oblikovanje avtentičnih nalog, projektni dan ipd. Dejavnosti naj sprva potekajo vodeno.

Pri metakognitivni refleksiji o lastnem bralnem procesu lahko dijak uporabi naslednje kriterije:

1. **Zavedanje lastnih bralnih strategij:** Kako se dijak loteva branja? Katere strategije uporablja za razumevanje in interpretacijo besedila (npr. podčrtovanje, zapisovanje opomb, povzemanje)?
2. **Spremljanje razumevanja:** Kako dijak spremlja svoje razumevanje med branjem? Ali prepozna trenutke, ko ne razume besedila, in kako se s tem sooča (npr. ponovno branje, iskanje dodatnih informacij)?
3. **Vrednotenje učinkovitosti strategij:** Kako učinkovite so bile uporabljene strategije? Ali so pripomogle k boljšemu razumevanju in interpretaciji besedila? Kaj bi dijak spremenil pri svojem pristopu?
4. **Refleksija o čustvenem odzivu:** Kako se je dijak čustveno odzval na besedilo? Kako so čustva vplivala na njegovo razumevanje in interpretacijo?
5. **Povezovanje z lastnimi izkušnjami:** Kako je dijak povezal vsebino besedila s svojimi osebnimi izkušnjami in predznanjem? Kako so te povezave vplivale na njegovo razumevanje in vrednotenje besedila?

6. **Razmislek o spremembah v razmišljanju:** Kako je branje besedila vplivalo na dijakovo razmišljanje in stališča? Ali je prišlo do sprememb v njegovem dojetanju določenih tem ali vprašanj?
7. **Načrtovanje prihodnjih bralnih aktivnosti:** Kaj se je dijak naučil o svojem bralnem procesu, kar bi lahko uporabil pri prihodnjem branju? Katere nove strategije bi želel preizkusiti in zakaj?
8. ...

Pri razmislekih o aktualizaciji neumetnostnega besedila si učitelj lahko pomaga z opisnimi kriteriji, ki so navedeni v temi *Sporazumevanje in besedilo*.

MOTIVACIJSKO BRANJE NEUMETNOSTNIH BESEDIL

CILJI

Dijak:

O: oblikuje bralne navade tako, da načrtno redno bere v skladu s svojimi zmožnostmi in vztraja pri branju zahtevnejših neumetnostnih besedil;

SC (3.1.3.3)

O: predstavi svojo bralno izkušnjo s pomočjo uporabe digitalnih tehnologij;

SC (4.2.2.1 | 4.3.1.1)

O: spremlja in vrednoti svojo bralno zmožnost neumetnostnih besedil s poklicnega področja ter si prizadeva za njeno izboljšanje.

SC (3.1.3.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Standardi znanja niso določeni.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak lahko predstavi svojo bralno izkušnjo z digitalno tehnologijo:

- » pripravi interaktivno predstavitev, v katero vključi besedilo, slike, videoposnetke in povezave do dodatnih virov;
- » posname podkast, ki vključuje povzetek prebranega, glavne ideje in osebne vtise (komentar);
- » z ustreznim digitalnim orodjem ustvari digitalno stripovsko adaptacijo prebranega Več priložnosti za predstavitev bralne izkušnje s pomočjo digitalne tehnologije je na povezavah <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xsp2uct> in <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/iq0xavi>

MOTIVACIJSKO BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL

CILJI

Dijak:

○: razvija zmožnost interpretacije (doživljanja, razumevanja, vrednotenja in aktualizacije) celotnega književnega besedila;

○: razvija pozitivno podobo o sebi kot bralcu tako, da spoznava in uporablja raznolike bralne strategije ter uravnava svoja čustva, ki se porajajo ob (zahtevnejšem) literarnem branju;

SC (3.1.2.3)

○: v dvojici s sošolcem (ali skupini) predstavi svojo bralno izkušnjo: prepoznava vrednost branja leposlovja, izraža doživljanje in razumevanje prebranega književnega besedila in ovrednoti svoj bralni proces.

SC (3.1.1.1 | 5.2.2.1 | 5.3.4.1 | 5.3.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- predstavi svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje celotnega književnega besedila v obsegu vsaj 250 besed.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj uporabi različne metode dela. Pri skupinskem delu pouk načrtuje tako, da se lahko dijaki v skupine razvrstijo po interesih.

Učitelj seznani dijaka s kriteriji uspešnosti v povezavi s predstavitvijo prebranega književnega besedila in bralne izkušnje, tj. s tem, kaj pričakuje, da bo dijak ubesedil, npr. da *komentira zanimive citate, poda oznako o njegovih motivno-tematskih in jezikovno-slogovnih sestavinah, pripravi nabor zanimivih citatov s komentarjem, aktualizira prebrano s svojo lastno izkušnjo ter ovrednoti svoj bralni proces (kako sem se lotil branja, kaj je bilo zahtevno, motivacijsko, zanimivo, aktualno zame in zakaj ipd.).*

OPISNI KRITERIJI

Pri vrednotenju lastnega bralnega procesa lahko dijak uporabi naslednje opisne kriterije:

9. **Zavedanje lastnih bralnih strategij:** Kako se loteva branja? Katere strategije uporablja za razumevanje in interpretacijo besedila (npr. podčrtovanje, zapisovanje opomb, povzemanje)?

10. **Spremljanje razumevanja:** Kako spremlja svoje razumevanje med branjem? Ali prepozna trenutke, ko ne razume besedila, in kako se s tem sooča (npr. ponovno branje, iskanje dodatnih informacij)?
11. **Vrednotenje učinkovitosti strategij:** Kako učinkovite so bile uporabljene strategije? Ali so pripomogle k boljšemu razumevanju in interpretaciji besedila? Kaj bi spremenil pri svojem pristopu?
12. **Refleksija o čustvenem odzivu:** Kako se je čustveno odzval na besedilo? Kako so čustva vplivala na njegovo razumevanje in interpretacijo?
13. **Povezovanje z lastnimi izkušnjami:** Kako je povezal vsebino besedila s svojimi osebnimi izkušnjami in predznanjem? Kako so te povezave vplivale na njegovo razumevanje in vrednotenje besedila?
14. **Razmislek o spremembah v razmišljanju:** Kako je branje besedila vplivalo na dijakovo razmišljanje in stališča? Ali je prišlo do sprememb v njegovem dojetanju določenih tem ali vprašanj?
15. **Načrtovanje prihodnjih bralnih aktivnosti:** Kaj se je naučil o svojem bralnem procesu, kar bi lahko uporabil pri prihodnjem branju? Katere nove strategije bi želel preizkusiti in zakaj?
16. ...

ZVRSTI KNJIŽEVNOSTI IN NJENE PREDELAVE

OBVEZNO

OPIS TEME

V ospredju te teme je doživljanje, razumevanje in vrednotenje pesništva, pripovedništva in dramatike. Dijak spoznava in predstavlja razločevalne značilnosti književnih zvrsti/vrst; pri tem izkazuje tudi poznavanje strokovnih izrazov, ki so določeni v tem katalogu znanja. Poznavanje najbolj temeljnih strokovnih izrazov v srednjem poklicnem izobraževanju ne pomeni, da zna dijak te termine strokovno razložiti, ampak da jih razume, v nekaterih primerih pa skladno s standardi znanja tudi opiše in uporablja.

Tema je povezana tudi s preostalimi temami s področja književnosti.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Učitelj naj načrtuje književni pouk tako, da z dijaki poglobljeno bere književna besedila vseh zvrsti ob upoštevanju razmerja: približno 50 odstotkov ur naj bo namenjenih pripovednim besedilom, približno 30 odstotkov pesniškim besedilom in približno 20 odstotkov dramskim besedilom in predelavam v drugih medijih.

SC (1.1.2.2) SC (4.1.1.1) SC (4.3.3.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj omogoča, usmerja in spodbuja pogovor, razpravo, debato o književnih besedilih in njihovih predelavah, predvsem pa aktualizaciji ob sprejetem.

SC (1.3.2.1)

PESNIŠTVO

CILJI

Dijak:

- razvija recepcijsko zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja pesniških besedil ter uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- spoznava literarnozgodovinski kontekst obravnavanih pesniških besedil.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » prepozna izpovedno/lirsko in pripovedno/epsko pesem in ob pesmi predstavi razlike;
- » prepozna kitico in jo poimenuje;
- » najde v pesmi pesniška sredstva (in sicer: **primero**, **rimo**, metaforo, **refren**, **okrasni pridevek**), jih poimenuje in pojasni njihov (estetski) učinek na bralca oz. na besedilo;
- » tvori asociacije ob besedi, sopomenke oz. sopomenske nize; pomanjševalnice, besedne zveze z okrasnim pridevkom;
- » predstavi, primerja in ovrednoti **pesemska besedila v obsegu vsaj 250 besed**;
- » opiše *ritem v pesmi in ga poveže s sporočilnostjo*.

TERMINI

- izpovedna/lirska pesem ◦ pripovedna/epska pesem ◦ primera ◦ okrasni pridevek ◦ refren
- verz ◦ kitica ◦ rima ◦ metafora (prisposoda) ◦ ritem

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri branju pesmi naj učitelj najprej spodbuja doživljanje pesmi in izražanje o/ob tem. Pri tem naj bo čim bolj odprt za mnenja dijakov in naj spodbuja njihovo odzivnost, domišljijo ter ustvarjalnost. S takšnim pristopom naj nadgradi t. i. »tradicionalni« šolski pristop obravnave pesmi: poudarek naj torej ne bo samo na posameznih pesemskih prvinah oz. literarni teoriji.

Dijak opazuje obliko besedila (*izbirno tudi likovno podobo*), jo opisuje (kitica, verz) in ugotavlja razlike glede na pripovedništvo/dramatiko.

Za doživljanje in zaznavanje pesemskih prvin (ritem, rima, zvočnost itd.) je bolj kot za pripovedna besedila pomembno glasno (interpretativno) branje, ki ga dijak razvija s poslušanjem učiteljevega

ali sošolčevega branja in lastnim glasnim branjem (lahko tudi ob zvočnem posnetku). Tako dijak zaznava razpoloženje v pesmi, prek katerega določa temo.

Pesniška besedila učitelj in dijak aktualizirata (predelave) in medpredmetno povezujeta. Priložnost za aktualizacijo predstavljajo tudi dejavnosti ob svetovnem dnevu poezije, dnevu kulture, slovenskem kulturnem prazniku, literarnih natečajih ipd.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov učitelj preverja v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje, aktualizacija). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

PRIPOVEDNIŠTVO

CILJI

Dijak:

- razvija recepcijsko zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja pripovednih besedil ter uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- spozna literarnozgodovinski kontekst obravnavanih pripovednih besedil.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » poimenuje vrsto pripovednega besedila in predstavi (zvrstne) značilnosti pripovedke, novele, kratke zgodbe, romana in črtice;
- » poimenuje, ponazori in opiše slogovne postopke v pripovednem besedilu (opisovanje, subjektivno opisovanje, označevanje, pripovedovanje, dvogovor);
- » predstavi pripovedna besedila (književne prvine, zvrstne značilnosti, aktualizacijo in slogovne postopke v njih) v besedilu v obsegu vsaj 250 besed.

TERMINI

- pripovedka ◦ kratka zgodba ◦ novela ◦ roman ◦ črtica ◦ opisovanje ◦ označevanje
- pripovedovanje ◦ dvogovor ◦ subjektivno opisovanje ◦ poglavje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri pripovedništvu se učitelju v največji meri ponuja priložnost za različno ponudbo književnih besedil. Raznoliki bralni seznam naj bodo diferencirani glede na interes, pri čemer prisluhne tudi predlogom dijakov. Učitelj poskrbi za čim bolj uravnotežen izbor pripovednih besedil; vključuje naj tudi teme, ki bolj zanimajo fante, in teme, ki so bolj zanimive za dekleta.

Učitelj naj pouk diferencira glede na sporočilno zahtevnost izhodiščnega besedila, ravni bralnih nalog (od razumevanja preprostih besedilnih podatkov do kompleksnega razumevanja, sklepanja na podlagi prebranega in vrednotenja) in odziv oz. ustvarjalnost dijakov. Dijaku naj se omogoči prostor za individualno in skupinsko razmišljanje, ki ga izraža tako ustno kakor tudi pisno. Pogovor po prebranem pripovednem besedilu naj poteka na način, da dijaki izražajo občutke in mnenja ob prebranem, da se pri predstavitvi postavijo v različne vloge (npr. z metodo šestih

klobukov); pri tem naj se učitelj zavestno odreka podajanju sodb in spodbuja spoštljivo komunikacijo. Z dijaki lahko sooblikuje pravila pogovora in kriterije uspešnosti, ki jih le-ti sproti preverjajo.

Učitelj spodbuja in razvija ustvarjalnost dijakov, npr.: z ustvarjalnimi projekti (medijska predelava pripovednega besedila), iskanjem in zbiranjem besedil določene književne vrste (dijaki lahko individualno, v dvojicah ali skupinah ugotavljajo vrstne značilnosti, dramatizirajo, pišejo lastna besedila ipd.).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov učitelj preverja v povezavi z branjem in z odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje, aktualizacija). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pripovednem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

DRAMATIKA

CILJI

Dijak:

- : razvija recepcijsko zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja dramskih besedil in uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- : spozna literarnozgodovinski kontekst obravnavanih dramskih besedil.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše zgradbo dramskega besedila;
- » predstavi in ovrednoti dramska besedila v obsegu vsaj 250 besed;
- » predstavi vlogo odrskih navodil pri razumevanju dramskega besedila.

TERMINI

- dramsko besedilo ○ odrska navodila (didaskalije) ○ tragedija ○ komedija

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak v dramskih besedilih išče besedilne in medbesedilne signale, ki mu služijo za boljše razumevanje dramskega besedila. Ob tem ozavešča, kaj vse v dramskem besedilu vpliva na govorno interpretacijo (didaskalije, ločila, osebnostne lastnosti vlog, skladnja, stilna zaznamovanost, naglaševanje, glasovje in medmeti itd.).

Dijak se lahko pri izboljševanju (individualnega ali skupinskega) branja snema, posluša in vrednoti prebrano besedilo ter ga na podlagi ugotovitev izboljšuje. Učitelj si pri načrtovanju pouka lahko pomaga tudi s sodobnimi, na svetovnem spletu objavljenimi dramskimi besedili.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov učitelj preverja v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje, aktualizacija). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

PREDELAVE KNJIŽEVNIH BESEDIL

CILJI

Dijak:

- : razvija recepcijsko zmožnost doživljanja in razumevanja predelav književnih predelav v drugih medijih ter uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- : po ogledu gledališke predstave/filma predstavlja svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi in primerja **prvine gledališke predstave ter filma**;
- » predstavi in ovrednoti **vsaj eno medijsko predelavo (film/gledališko predstavo/strip) letno**.

TERMINI

- film ○ gledališka predstava ○ strip

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

V ospredju sta razumevanje in vrednotenje predelav ob književnih besedilih. Zmožnost recepcije se postopno pogloblja ob različnih vrstah teh predelav.

Pred obravnavo predelave (gledališke predstave, filma, stripa) je nujna učiteljeva priprava z dijaki, po obravnavi pa jo dijaki analizirajo in vrednotijo. Lahko jo tudi primerjajo s književnim besedilom, pri čemer ugotavljajo podobnosti in razlike.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov učitelj preverja v povezavi z gledanjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje, aktualizacija). Če izkaže zanimanje, lahko dijak tudi ustvari medijsko predelavo in piše besedila o medijskih predelavah ter jih vrednoti.

(PO)USTVARJANJE OB KNJIŽEVNIH BESEDILIH

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak dejavno razvija ustvarjalno in (po)ustvarjalno zmožnost tako, da tvori (po)ustvarjalna besedila, v katere vključuje jezikovne in druge značilne prvine književnih besedil. Tvorjenje (po)ustvarjalnega besedila prepozna kot poseben govorni položaj – sam namreč oblikuje besedilni svet in se pri tem opira na svoje (medbesedilne) izkušnje in znanje.

Dijak na ravni tvorjenja raznovrstnih besedil o in ob književnih besedilih uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja.

Poznavanje najbolj temeljnih strokovnih izrazov v srednjem poklicnem izobraževanju ne pomeni, da zna te termine strokovno razložiti, ampak da jih razume, v nekaterih primerih pa tudi opiše in uporablja. Tema je povezana tudi s preostalimi temami s področja književnosti in jezikom.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Pri tej temi se nakazujejo raznolike možnosti medpredmetnega povezovanja znanja z raziskovanjem in spoznavanjem kulture in umetnosti, umetniških zvrsti ter njihovih izraznih sredstev. Omogoča tudi povezovanje znanja ob razvijanju digitalnih kompetenc, zlasti ob ustvarjanju in urejanju digitalnih vsebin ter vključevanju različnih multimedijskih vsebin v pouk, pri čemer spoštuje avtorske pravice in uporabljene digitalne vire ustrezno citira (podrobnejše usmeritve so na povezavah <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qdfrqn> in <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ncuzo7y>).

(Po)ustvarjalna besedila dijak tudi medvrstniško vrednoti, npr. ob uporabi digitalne tehnologije (npr. v spletni učilnici).

SC (1.3.3.1) SC (1.1.2.2) SC (1.1.5.1) SC (4.3.3.1) SC (4.3.2.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Dijak uzavešča tudi znanje za uspešno tvorjenje in vrednotenje besedil. Učitelj nudi kakovostno povratno informacijo v vseh fazah učnega procesa (tj. pred pisanjem besedila, med njim in po njem).

Diferenciacijo in individualizacijo lahko dosega na več načinov, npr.: pri izbiri zahtevnosti pisanja, pri obsegu pisanja in tudi pri pogostosti pisanja. Pri dijaku, ki mu pisanje predstavlja večji izziv/težavo in za pisanje ni motiviran, se lahko učitelj usmeri v to, da mu ponudi modele za pisanje.

Pri tvorjenju (pisnem, ustnem) je ključna tudi vloga napak v procesu učenja, saj ponuja priložnost za učenje, razumevanje ter tudi vključenost dijaka pri vrednotenju (skupno določanje kriterijev uspešnosti, vrstniško samovrednotenje).

SC (1.3.1.1) SC (1.3.4.1) SC (1.1.4.1)

PISANJE

CILJI

Dijak:

- piše (po)ustvarjalna pripovedna in dramska besedila;
- ! piše pesem/likovno pesem/pesem lepljenko;
- ! »prevaja« dramsko besedilo v pripovedno/pesemsko in obratno.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » napiše poustvarjalno pripovedno besedilo: pripovedko, pismo/fiktivni dnevnik književne osebe, kratko realistično pripoved na podlagi časopisne vesti in fantastično pripoved;
- » napiše »prevod« dramskega besedila v pripovedno in obratno.

TERMINI

- pripovedka
- realistična pripoved
- pismo/fiktivni dnevnik književne osebe
- fantastična pripoved

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri pisanju so ključne dejavnosti pred pisanjem, med njim in po njem. Pred pisanjem dijak razmišlja, kaj bo napisal, si izdela dispozicijske točke. Med pisanjem napiše naslov, dispozicijske točke pretvori v osnutek. Slednjega ponudi sovrstniku, s čimer učitelj omogoča sodelovalno delo in medvrstniško vrednotenje. Po prejemu povratnih informacij osnutek popravi/dopolni, odpravi slogovne in jezikovne napake. Posebej pozoren je na besedišče in zgradbo povedi. Besedilo nato prepíše in ga odda učitelju v pregled. Učiteljeva povratna informacija naj mu ponudi navodila za izboljšanje, nadgradnjo, pri čemer naj se učitelj odloči za eno do dve področji, ki naj ju dijak izboljša (npr. zahtevnost povedi, razvijanje teme skozi celotno besedilo, delitev besedila na več smiselni enot, izboljševanje privlačnega uvoda oz. učinkovitega zaključka, jezikovno pravilnost). Med šolanjem se tako dijak nauči izboljševati svoja besedila, predvsem pa pridobiva dragocene izkušnje oz. dokaze o učenju, kako besedilo izboljšati/nadgraditi.

Posebno pozornost naj učitelj usmeri tudi jezikovni pravilnosti (tj. slovnični in pravopisni pravilnosti, poimenovalni in slogovni ustreznosti ter smiselnosti besedila), ki naj izhaja iz recepcijske zmožnosti dijaka.

Uspešnejši dijak se lahko odloči tudi za tvorbo zahtevnejših poustvarjalnih besedil o izbranih književnih besedilih in ob njih. V svoje besedilo naj vključi tudi književno znanje (npr. značilnosti zvrsti/vrste, podatke o avtorju, aktualizacijo). Svoje pisanje naj usmeri predvsem v dokaze o razumevanju besedila, osebnem odzivu in prepričljivosti, uporabi književnega znanja, zgradi besedila in jezikovni pravilnosti.

V fazi (po)ustvarjanja dijak zmožnosti/strategije, ki jih je razvil v dosedanjih fazah šolske interpretacije, uporabi ob že prebranem besedilu ali pa na novem književnem besedilu istega ali drugega avtorja. V okviru (po)ustvarjalnih besedil piše, npr.:

- nove prigode znanih književnih oseb in ustvarja nove književne osebe;
- povezuje književne osebe in zgodbe vsaj dveh besedil;
- realistična/fantastična besedila, v katerih se prepoznajo različni motivi za ravnanje književnih oseb (socialni, psihološki, etični);
- nova pripovedna besedila na določeno temo s podobnimi/različnimi motivi;
- predzgodbo, nov zaključek, »manjkajoča« poglavja ipd.

V fazi poustvarjanja književnega besedila s poudarkom na dogajalnem prostoru in času lahko dijak tvori tudi besedila, ki:

- vključujejo podoben dogajalni prostor in/ali čas, kot je v obravnavanem književnem besedilu;
- se dogajajo v sedanosti, preteklosti ali prihodnosti (pri tem izhaja iz znanja in izkušenj, npr. kakšno besedilo iz zbirke *Med gorami* prestavi v naš čas);
- nastajajo s pomočjo slike ali zemljevida (npr. označi dogajalne prostore in pri tem doda še predzgodbo in nadaljevanje).

(Po)ustvarjalna besedila dijaki tudi medvrstniško vrednotijo, lahko tudi ob uporabi digitalne tehnologije (npr. v spletni učilnici).

Učitelj spodbuja ustvarjalnost dijakov ob pesemskih besedilih na različne načine, npr. s pomočjo asociacij, iskanja rimanih besed, vizualizacije ipd. Druge možnosti so še: preoblikovanje pesniškega besedila v proznega, opisovanje/prikazovanje dogajalnega časa in prostora z navajanjem okoliščin, dogodkov in predmetov. Med učnimi metodami je pri pisanju v ospredju individualna oblika, pri spremljanju napredka pa učitelj vključuje delo v dvojicah, poudarjena je metoda pogovora.

Dijak pri pisanju besedila oz. izboljševanju osnutka besedila uporablja jezikovne spletne tehnologije (npr. portala Fran in Franček).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak izkazuje znanje v vseh fazah učnega procesa (od ugotavljanja predznanja pred pisanjem do spremljanja in preverjanja doseganja ciljev ter standardov znanja). Učitelj sistematično

ugotavlja napredek in prilagaja nadaljnji učni proces na različnih ravneh in skladno z recepcijsko zmožnostjo dijak.

Ocene pridobi na načine, ki jih je dijak spoznal v procesu učenja.

Pri (po)ustvarjalnem pisanju učitelj ne vrednoti odnosa, stališč, vrednot, navad, čeprav so lahko zajeti v ciljih pouka. Preverja in ocenjuje se lahko tudi domače branje (lahko tudi kot projektno delo).

OPISNI KRITERIJI

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Pri ocenjevanju (po)ustvarjalnih nalog učitelj vrednoti tudi povezanost besedila in sledenje danim navodilom za pisanje.

Pri (po)ustvarjalnih nalogah lahko učitelj vrednoti več kriterijev pisanja:

- » prepričljivost izbranega pristopa k besedilu,
- » poglobljenost predstavitve vsebine,
- » slog,
- » jezikovno pravilnost,
- » zgradbo besedila,
- » poznavanje strokovnih izraz iz tega kataloga znanja itd.

INTERPRETATIVNO BRANJE

CILJI

Dijak:

- s posebno govorico predstavlja dogajanje v dramskem besedilu in razpoloženje osebe;
- s posebno govorico predstavlja dogajanje v proznem besedilu in razpoloženje književne osebe;
- s posebno govorico predstavlja razpoloženje pesmi.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razločno in interpretativno glasno prebere prozno besedilo – pri tem zvočne prvine govora uskladi z dogajanjem v besedilu;
- » krajše dramsko besedilo doživeto prebere po vlogah; pri tem nebesedno izrazi spremembe razpoloženja oseb in govori čim bolj naravno (v skladu z dogajanjem in okoliščinami dogajanja),
- » *deklamira pesem;*
- » *oblikuje in posname kratko radijsko igro – zvočno plat dopolni z radiofonskimi prvinami (s šumi, z glasbo, z drugimi zvoki).*

TERMINI

- interpretativno/doživeto branje ○ glasno branje ○ zvočne prvine govora (hitrost, intonacija, členitev besedila s premori, barva glasu) ○ deklamacija

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri šolski interpretaciji besedila učitelj z vnaprej pripravljenim interpretativnim branjem spodbuja dijakovo čustveno doživljanje in domišljijo, predvsem pa vodi do kritičnega razumevanja poslušanega. Z raznolikimi interpretacijami spodbuja raznolika polja pogovora o besedilu, zato naj ima dijak možnost iskanja tudi nenavadnih načinov interpretacije, v branje naj vlaga svoj pogled na svet, širi svoj odnos do sveta in ga vrednoti. S tem ko dijaka učimo interpretativnega branja, vplivamo tudi na njegov odnos do književnih besedil, predvsem pa tudi na motivacijo za branje ter tudi na premagovanje strahu pred glasnim branjem. Branje naj postane bralni dogodek

in s tem tudi užitek ob zaznavanju razpoloženja, opazovanja strukture besedila, razmislek o tematiki in idejnosti, tudi ob večkratnih ponovitvah branja istega besedila na različne načine.

Motivacija za branje umetnostnih besedil prek interpretativnega branja temelji predvsem na potrebi dijaka bralca, da doživi spoznavne, etične in estetske vrednote.

Učitelj se na interpretativno branje dobro pripravi in pred branjem razmisli, kako bo upošteval zvočne značilnosti in notranjo oblikovanost besedila. Odloči naj se za ustrezen register, premore, barvo glasu, intonacijo, hitrost in poudarke, hkrati pa naj bo tudi pozoren, da branje ni izumetničeno. Lahko uporabi tudi že posnete kakovostne in zanimive zvočne posnetke interpretativnega branja književnega besedila, a naj bo to eden od virov, saj posnetek ne more nadomestiti njegovega branja.

S svojim kakovostnim in doživetim branjem je učitelj vzor, hkrati pa spodbuja razumevanje mnogopomenskosti, npr. tematsko mnogoplastnost, aktualizacijo idr.

Učitelj izvaja interpretativno branje v okoliščinah, ki omogočajo celostno estetsko doživetje brez premorov in motečih dejavnikov (npr. hoje po razredu), saj vse to lahko vpliva na proces literarnoestetskega doživetja. Praviloma ima dijak zaprto berilo, saj s tem lažje doživi in zazna besedilo. Med dijakovim interpretativnim branjem učitelj le-tega ne prekinja. O neustreznih naglasih ali napačno prebranih besedah se pogovori po branju. Prekinitev med branjem je ustrezna, če npr. uporabimo metodo branja z napovedovanjem.

Dijak književna besedila bere tiho, polglasno ali glasno. Interpretativnega branja se nauči z vajo, s čimer pokaže usvojeno tehniko branja, svoj čustven odnos do besedila in razumevanje. Pri branju dramskega besedila prevzema določeno vlogo, govori čim bolj naravno in v skladu z dogajanjem in okoliščinami v dramskem besedilu.

Primer:

V paru preberita pesem skupaj s sošolcem, tako da bosta spreminjala hitrost. Pozorna bodita tudi na dramatizacijo – branje po vlogah. Svoj način branja utemeljita.

Nekateri dijaki se bojijo glasnega branja, kar s procesom individualizacije in diferenciacije poskušamo presegati. Več zaporednih ur, namenjenih glasnemu estetskemu branju raznolikih neznanih (krajših) pesemskih besedil omogoči napredek tudi pri dijakih, ki jim branje povzroča velike izzive.

Zvočnih posnetkov je zelo veliko in so na voljo na različnih medijskih nosilcih, portalih, spletnih straneh, v podkastih. To skupino ciljev dijak lahko dosega tudi prek spremljanja branja zvočnih posnetkov profesionalnih/poklicnih igralcev.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak izkazuje znanje v vseh fazah učnega procesa (od ugotavljanja predznanja do spremljanja in preverjanja doseganja ciljev ter standardov znanja).

Ocene pridobi na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja.

Doseganje standardov lahko učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z odgovori na vprašanja na različnih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje, aktualizacija) in s poustvarjalnim delom.

OPISNI KRITERIJI

Za recitacijo/deklamacijo/interpretativno branje učitelj vrednoti:

- » poznavanje in razumevanje besedila,
- » prepričljivost,
- » razumevanje besedila,
- » pravorečno pravilnost,
- » razločnost,
- » upoštevanje ritma in stilnih posebnosti besedila,
- » prizadevanje za doživljajsko estetsko podajanje itd.

KNJIŽEVNOST V PROSTORU IN ČASU

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak spoznava nekatera temeljna dela iz slovenske književnosti ter obdobja in smeri, v katerih so ta nastala. Podatke iz življenja in dela avtorjev obvezno obravnavanih besedil poveže z obravnavanimi književnimi besedili, predvsem tista dejstva in značilnosti, ki pomagajo k boljšemu razumevanju besedil. Ob obravnavanem besedilu dijak izkazuje tudi poznavanje temeljnih strokovnih izrazov in jih ustrezno uporablja. Obravnavana književna besedila uvršča v književni, kulturni in širši družbeni kontekst, tako da ustrezno uporablja literarnoteoretično in literarnozgodovinsko znanje. Ta tema se povezuje z vsemi temami, povezanimi s književnostjo.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

SC (1.1.4.1) SC (1.1.2.2) SC (1.3.2.1)

Obvezna besedila za obravnavo: Učitelj ustrezno razporedi navedena književna dela po letnikih (I. Slovenska književnost v prostoru in času; II. Tematski sklopi); ta besedila naj se obravnavajo **vodeno** v šoli.

I. SLOVENSKA KNJIŽEVNOST V PROSTORU IN ČASU

- » Primož Trubar: *Proti zidavi cerkva*
- » Anton Tomaž Linhart: *Županova Micka*
- » France Prešeren: *Krst pri Savici/Slovo od mladosti/O, Vrba!/Nezakonska mati*
- » Janko Kersnik: *V zemljiški knjigi*
- » Ivan Tavčar: *Med gorami*
- » Ivan Cankar: črtica iz zbirke *Moje življenje*
- » Srečko Kosovel: dve impresionistični pesmi po izbiri učitelja
- » Lovro Kuhar – Prežihov Voranc: novela *Samorastniki*
- » Karel Destovnik – Kajuh: *Bosa pojdiva*
- » Tone Pavček: *Pesem o zvezdah*/Maja Vidmar: *Ne bojim se tvoje*/Saša Vegri: *Zajtrkujem v urejenem naročju*

II. TEMATSKI SKLOPI

1. IZ RODA V ROD

- » Ljudsko izročilo: *Peter Klepec* (ljudska pripovedka)
- » *Zeleni Jurij* (ljudska pesem)
- » Fran Levstik: *Popotovanje od Litije do Čateža*
- » Josip Murn: *Pomladanska romanca*

2. LJUBEZEN JE BILA, LJUBEZEN ŠE BO

- » Josip Jurčič: *Sosedov sin*
- » Ivan Tavčar: *Ljubezen nam je vsem v pogubo*
- » Dragotin Kette: *Na trgu*
- » Janez Menart: *Nežnost v mraku*/Lili Novy: *Ogenj*

3. V SVOJI DEŽELI S SVOJO GOVORICO

- » Oton Župančič: *Z vlakom*
- » Maruša Krese: *Da me je strah*/Maja Haderlap: *Angel pozabe*
- » France Bevk: *Kaplan Martin Čedermac*

4. DRUGAČNI IN ZAZNAMOVANI, SAMOTNEŽI IN ČUDAKI

- » Simon Jenko: *Tilka*
- » Fran Milčinski: *Butalski gasilci*
- » Ivan Minatti: *Nekoga moraš imeti rad*
- » Fran Milčinski – Ježek: *N. N. in črna pega čez oči*/Saša Pavček: *Na valovih*/Draga Potočnjak: *Za naše mlade dame*

Učitelj naj do zaključka izobraževanja umesti v pouk tudi poljubna književna besedila Josipine Turnograjske, Pavline Pajk, Zofke Kveder, Mire Mihelič ali Svetlane Makarovič (vsako leto izbere eno besedilo, ki je dijakom blizu, in ga z njimi obravnava vodeno).

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj naj delo s književnimi besedili oblikuje tako, da se delo v razredu diferencira in individualizira, in sicer tudi s pomočjo taksonomije vprašanj in težavnosti/različne izbire obravnavanega besedila. Temeljno literarnoteoretično znanje dijak spozna ob besedilih in postopoma. To naj bo predvsem v funkciji dijakovega poglobljenega doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil ter aktualizacije.

Učitelj naj načrtuje delo čim bolj raznoliko, npr.: kot sodelovalno delo, skupinsko delo, pri čemer je pomembno, da dijak dela z različnimi viri, tudi s pomočjo e-virov. Pripravi lahko tudi naloge v spletni učilnici, npr. kot kviz, soba pobega ipd. Vse omenjene dejavnosti naj sprva potekajo vodeno.

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA, KNJIŽEVNIKI IN NJIHOVA DELA

CILJI

Dijak:

- razvija recepcijsko zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja odlomka iz književnega besedila ali celotnega književnega besedila;
- spoznava slovensko slovstveno folkloro in njene značilnosti.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi besedilo slovenske slovstvene folkloro in njegove značilnosti;
- » predstavi književno besedilo, ga umesti v čas nastanka in poveže z delom in življenjem avtorja;
- » predstavi svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje celotnega književnega besedila ali odlomka v obsegu vsaj 350 besed.

TERMINI

- slovenska slovstvena folkloro

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Ob obravnavi učitelj ohranja metodični sistem šolske interpretacije, delo pa lahko kljub temu zastavi dinamično, prav tako pa lahko upošteva različne zmožnosti in interese svojih dijakov. Obravnavano snov medpredmetno poveže. Ob spoznavanju zgodbe dijak spoznava še druge značilnosti, npr.: pomanjševalnice, zamenjan vrstni red, narečne izraze. Pomembno je, da mu je to predstavljeno ob besedilu, saj le tako, s pomočjo konkretnega primera, poveže znano z neznanim (npr. pozna pomanjševalnice, ob pesmi pa ugotovi, zakaj so se v pesmi uporabljale; razume, zakaj se v pesmi uporabi zamenjan vrstni red ipd.).

Učitelj seznani dijaka s kriteriji uspešnosti, tj. s tem, kaj pričakuje, da bo pri posameznem avtorju znal (npr.: da ga zna uvrstiti na zemljevid Slovenije, na časovni osi postaviti v pravilno obdobje, da pozna tri njegova pomembna dela itd.). Za popestritev pouka poišče učitelj tudi različne digitalne vsebine, izobraževalne oddaje, ki prikazujejo življenja slovenskih avtorjev. Spoznavanje dela in življenja avtorja je tudi priložnost, da pripravi pouk zunaj učilnice – torej da na terenu prepoznavajo pristnost kulturne dediščine, kar se lahko poveže tudi z drugimi predmeti (npr. obisk Prežihove domačije se lahko poveže še z obiskom rudnika ipd.).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Standarde znanja, povezane s slovensko slovstveno folkloro, književniki in njihovimi deli, učitelj preverja na različne načine, in sicer s pogovorom pri različnih debatah, kreativnim ustvarjanjem ipd. Pri tem je pomembno, da skupaj z dijakom oblikuje namene učenja in kriterije uspešnosti.

Učitelj poda povratno informacijo o dijakovem izkazanem znanju, ki je lahko ustna ali pisna. Znanje se ocenjuje v povezavi z drugimi književnimi temami. Lahko se ocenjujejo različni projekti, tudi medpredmetno, pri čemer je treba uskladiti kriterije ocenjevanja in z njimi seznaniti dijaka.

LITERARNOZGODOVINSKO ZNANJE

CILJI

Dijak:

○: slovenske avtorje razvršča v literarnozgodovinska obdobja ter spoznava njihovo vlogo v razvoju slovenskega jezika in književnosti.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» umesti slovenske avtorje v literarnozgodovinska obdobja ter predstavi njihovo vlogo v razvoju slovenskega jezika in književnosti.

TERMINI

○ pismenstvo ○ protestantizem ○ razsvetljenstvo ○ romantika ○ realizem ○ književnost prve polovice 20. stoletja ○ književnost druge polovice 20. stoletja ○ sodobna književnost

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Literarnozgodovinsko znanje naj dijak spoznava tako, da mu je v pomoč pri razvijanju zmožnosti interpretacije, ki temelji na razumevanju, doživljanju ter vrednotenju književnega besedila in na umeščanju v literarnozgodovinski kontekst. Znanje lahko širi tudi s pomočjo medpredmetnih povezav. Zgodovino slovenskega (knjižnega) jezika spoznava tudi v povezavi z jezikovnim poukom (priporočamo povezavo s temo Slovenski jezik v prostoru, družbi in času).

Delo v razredu se diferencira (besedila, navodila, vprašanja) in individualizira (npr. prilagojena besedila, dijak ima nabor besedil/avtorjev in se sam odloči, kaj bo predstavil in kako ipd.).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov, povezanih z izkazovanjem literarnozgodovinskega znanja, učitelj preverja v rabi, in sicer o in ob besedilu.

Učitelj preverja znanje delno in celostno, pomembna pa je njegova povratna informacija, ki mora temeljiti na kriterijih znanja, ki jih dijak pozna.

Znanje se lahko ocenjuje pisno, ustno, vedno v povezavi z drugimi književnimi temami. Lahko se ocenjujejo različni projekti, tudi medpredmetno, pri čemer je treba uskladiti kriterije ocenjevanja in z njimi seznaniti dijake.

KNJIŽEVNOST IN BRALNI ODZIV

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak stopa v dialog s književnimi besedili in pri tem uporablja bralne strategije. Pri tem uzavešča in uravnava tudi lastno doživljanje in ravnanje v odnosu do sebe in drugih ter lastni bralni proces. Prepoznava, doživlja, razume, vrednoti in aktualizira posamezne prvine književnega besedila ter izkaže poznavanje v tem katalogu znanja določenih strokovnih izrazov. Poznavanje temeljnih strokovnih izrazov v srednjem poklicnem izobraževanju ne pomeni, da zna dijak te termine strokovno razložiti, ampak da jih razume, v nekaterih primerih pa skladno s standardi znanja tudi opiše in uporablja. Književnih besedil ne vrednoti z literarnega vidika, ampak izraža stališča do njih v skladu s svojimi bralnimi in drugimi izkušnjami ter zmožnostmi.

Sprejeto književno besedilo naj dijak aktualizira tudi skozi perspektivo skupnih ciljev, ko je mogoče. Veliko priložnosti za to ponuja področje trajnostnega razvoja, saj te vsebine poglobljajo razumevanje medsebojno povezanih globalnih izzivov, ki imajo poleg kulturne in družbene tudi okoljsko in gospodarsko razsežnost (predloge dejavnosti za aktualizacijo navajamo v didaktičnih priporočilih).

Ta tema se najbolj povezuje z vsemi temami, povezanimi s književnostjo, ter s temama *Sporazumevanje in besedilo* ter *Pravopis*.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V vseh treh letnikih izobraževanja dijak sprejema obvezna besedila in besedila za motivacijsko branje, se o njih pogovarja in piše.

Delo z besedili naj bo prilagojeno recepcijski zmožnosti dijakov, zato naj število obravnavanih besedil ne presega 15 obravnavanih besedil letno. V vsakem letniku naj dijak prebere **najmanj dve književni besedili za obvezno domače branje** (priporočilni seznam je v temi *Motivacijsko branje*).

SC (1.3.1.1) SC (1.1.2.2) SC (1.2.2.2) SC (3.3.4.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Delo s književnimi besedili naj poteka vodeno, ko je to potrebno. V srednjem poklicnem izobraževanju je v ospredju komunikacijski model književnega pouka, izhodišče obravnave je

književno besedilo. Osrednja metoda pouka književnosti je šolska interpretacija, ki poteka po naslednjih korakih:

- » uvodna motivacija,
- » napoved besedila, umestitev in interpretativno branje,
- » premor po branju,
- » izražanje doživetij ter analiza, sinteza in vrednotenje,
- » ponovno branje in nove naloge.

Ob tej metodi so priporočene tudi vse druge splošno znane metode in oblike pouka – učitelj jih izbere oz. menja glede na dejavnosti, cilje in standarde, ki naj bi jih dijak izvedel oz. usvojil. Slednje lahko preverja tudi s pomočjo digitalne tehnologije (spletna orodja za pripravo e-kvizov).

Delo z besedili je postopno, ukvarjanje z njimi pa spremljajo:

- » predbralne strategije: napoved in umestitev besedila;
- » strategije med branjem: prepoznavanje, razumevanje in analiza posameznih prvin književnega besedila ter kontekst;
- » strategije po branju: aktualizacija in vrednotenje.

Več podrobnosti o bralnih strategijah je v temah *Sporazumevanje in besedilo* ter *Motivacijsko branje*.

Temeljni poudarki pouka književnosti so namenjeni tudi širjenju in bogatenju besedišča (v ta namen dijak uporablja tudi spletišči Fran in Franček) ter pogovoru oz. pisanju o prebranem. Pri tvorbi besedil dijak stremi k ustvarjanju povezanega besedila, ki ustreza navodilom za tvorjenje in vsebuje ustrezne utemeljitve.

Pri uspešnejših dijakih naj učitelj spodbuja tudi predstavljanje v šoli neobravnavanega književnega besedila – to naj poteka postopno in vedno manj vodeno: v 1. letniku dobi dijak pred branjem natančna navodila od učitelja, v 2. letniku pa splošnejša navodila. Učitelj dijaka spodbuja, da samostojneje izbere tudi književne prvine, ki jih bo vključil v pisno predstavitev. Predstavitve še neobravnavanega književnega besedila lahko poteka tudi v obliki govornega nastopa.

SC (1.1.4.1) SC (5.3.5.3) SC (5.1.1.1)

KNJIŽEVNA BESEDILA

CILJI

Dijak:

○ sprejema književna besedila, jih doživlja in vrednoti ter predstavlja ter spoznava življenje in delo avtorja in njegov čas;

○ aktualizira sprejeto književno besedilo.

SC (2.1.3.1 | 2.1.1.1 | 2.3.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» izkaže doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnega besedila z odgovori na vprašanja;

» z govornim nastopom na različne načine predstavi v šoli obravnavano književno besedilo, v katerem izraža svoje doživljanje, razumevanje, vrednotenje in aktualizacijo v obsegu vsaj 350 besed;

» tvori pisno besedilo (v obliki vodene pisne interpretacije) v obsegu vsaj 250 besed, v katerem izrazi svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnega besedila;

» tvori govorno besedilo (govorni nastop) o neobravnavanem književnem besedilu in njegovem avtorju/avtorici, pri čemer uporabi slikovno gradivo, citate, odlomke iz njegovih del.

TERMINI

- književnost ○ pesnik ○ pisatelj ○ dramatik ○ umetna/avtorska književnost ○ zgradba
- kontekst (sobesedilo) ○ govorni nastop

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak bere besedila z razumevanjem do stopnje vrednotenja in aktualizacije, kar pomeni, da prepozna, doživlja in vrednoti informacije iz besedila ter oblikuje lastno mnenje o njem s sklicevanjem nanj. Ob sprejemanju književnih besedil se zaveda lastnih misli, čustev, vrednot in prepričanj in samoregulira svoja čustva, s čimer razvija čustvene in socialne spretnosti. Na začetku vodeno, potem pa čim bolj samostojno oblikuje domneve na podlagi podatkov iz besedila in jih utemeljuje, tvori besedila in utemeljuje svoje odzive na prebrano, namensko izbira in uporablja tiskane in druge informacijske vire ter uporablja šolske in splošne knjižnice. Prebrano uporablja pri reševanju problemov v različnih položajih – učnih, poklicnih in v osebni življenju.

Priložnosti za aktualizacijo sprejetih besedil v luči vrednot trajnosti ter razvijanja celostnega načina razmišljanja o posamezniku in svetu ob globalnih izzivih sodobne družbe se ponujajo pri naslednjih književnih besedilih:

- » Primož Trubar, *En regišter*: o družbeni pravičnosti in odgovorni porabi sredstev in podpori revnim ter šibkim ipd.
- » Ivan Tavčar, *Med gorami*: o pomenu narave in gorskega okolja za življenje ljudi ter ohranjanje teh naravnih lepot, pomenu lokalnih skupnosti in njihovih tradicionalnih praksah za trajnostni razvoj, o neenakosti med družbenimi sloji in njenem vplivu na življenje ljudi ipd.
- » Lovro Kuhar – Prežihov Voranc, novela *Samorastniki*: o pomenu lokalne skupnosti pri skrbi za dobrobit posameznika ipd.

Učitelj (upoštevajoč tudi predloge dijakov) izbira kakovostna in recepcijski zmožnosti dijakov ustrezna besedila (tudi besedila lokalnih avtorjev ali besedila, povezana z aktualnimi dogodki in poklicnim področjem, za katerega se izobražujejo, če je mogoče). Diferenciacijo in individualizacijo pouka književnosti učitelj izvaja, potem ko z diagnostičnim preverjanjem bralne zmožnosti dijakov in ugotavljanjem njihovega horizonta pričakovanj ter književnega interesa dijakov presodi (upoštevajoč cilje in standarde), katere književne vsebine bodo za posamezne dijakove (glede na obseg in zahtevnost) primerne, koliko besedil bo obravnavanih, kateri bralni pristopi bodo pri tem uporabljeni in v kolikšni meri bo dijak potreboval usmeritve učitelja.

Primer 1:

Vprašanja po posameznih podatkih iz besedila (kdo je glavna književna oseba, kje se odvija dogajanje ipd.) je treba okrepiti z utemeljevanjem (po čem prepoznaš glavno književno osebo ipd.) in nadgraditi z vprašanji, ki zahtevajo tudi analizo in sintezo, kolikor je to mogoče (kako se v govoru glavne književne osebe razkriva odnos te osebe do drugih, s pomočjo katerih jezikovnih sredstev je uspelo avtorju doseči, da bralec to zazna ipd.).

Primer 2:

Obravnavo književnega besedila lahko učitelj načrtuje tudi v obliki projektnega dela (lahko tudi v povezavi z dolгим branjem). Diak v povezavi z obravnavanim besedilom zastavi problemsko vprašanje (s katerimi težavami se v besedilu srečujejo književne osebe in kako se z njimi soočijo ipd.), ga razišče, lahko tudi v obliki sodelovalnega učenja, in predstavi v izbrani obliki končnega izdelka.

Razvijanje zmožnosti govornega nastopanja:

Razvijanje zmožnosti govornega nastopanja je proces, ki ga učitelj vodi po posameznih korakih, in sicer tako, da dijak najprej razume govorni nastop kot rezultat celovitega (tako besednega kot nebesednega) delovanja. Ob primeru (npr. učiteljevem nastopu, posnetku sovrstnika) opazuje in razmišlja o slušnih učinkih (npr. razločno govorjenje, mašila, intonacija, ritem, hitrost in glasnost govora) in vidnih učinkih (npr. očesni stik, mimika, obnašanje telesa, obvladovanje prostora, uporaba tehnologije kot pomoč pri nastopu) govornega nastopa na poslušalce ter njihovega pomena za njegovo uspešno izvedbo.

Dijak naj samostojno izbere temo govornega nastopa (npr. eno od ponujenih možnosti, lahko tudi v povezavi z domačim branjem oziroma v dogovoru z učiteljem izbere temo, ki je ni na seznamu) in svoj izbor utemelji. Pred pisanjem besedila govornega nastopa pripravi osnutek, nato pa ga na podlagi priporočil – najprej sovrstnika, nato učitelja dopolni oz. popravi besedilo govornega nastopa. Pred izvedbo razmišlja o dejavnostih uspešnega nastopa (trema, pomen predpriprave, možni zapleti pri izvedbi) in razmisli o vajah za sproščanje, ogrevanje glasu ipd. Med govornim nastopom dijak govori prosto in čim bolj naravno, upošteva slovnična pravila, okoliščine sporočanja ter vidne in slušne učinke.

Po govornem nastopu dijak, ki je govorno nastopil, pove, kako se je počutil, ovrednoti svojo zmožnost govornega nastopanja in na podlagi povratnih informacij načrtuje, kako bi ga lahko izboljšal. Dijaki, ki so govorni nastop poslušali, vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost in jezikovno ustreznost besedila ter ustreznost nebesednih spremljevalcev govorjenja, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave.

Govorno nastopanje umeščamo tudi k razvijanju digitalnih kompetenc, predvsem na področjih komuniciranja in sodelovanja z uporabo digitalnih tehnologij ter tudi k ustvarjanju digitalnih vsebin. Dijak lahko posname in posluša svoje govorjenje ali uprizoritev odlomka, ga vrednoti, izboljšuje in podaja povratno medvrstniško informacijo. Izbirno lahko tudi snema zvoke in podkaste ter pri tem razume in spoštuje avtorske pravice ter licence v povezavi z digitalnimi vsebinami.

Dijak s poslušanjem in spremljanjem sošolčevih govornih nastopov razvija komunikacijske spretnosti, izraža zanimanje za druge, prevzema perspektivo drugega in razvija odnosne spretnosti.

Dijak naj izkazuje znanje v vseh fazah učnega procesa. Učitelj sistematično ugotavlja napredek in prilagaja nadaljnji učni proces na različnih ravneh. Z ustreznimi povratnimi informacijami dijaka spodbuja k nadaljnjemu delu; pri tem upošteva tudi postopnost procesa pisanega tvorjenja besedil in govornega nastopanja.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak:

- » pripoveduje o svojem sprejemanju književnosti, izraža svoje doživljanje in zaznave o prebranem ter besedilo aktualizira;
- » v pogovoru izraža svoje mnenje in ga argumentira.

Dijak pripravi tudi samostojne predstavitve, lahko tudi z uporabo digitalne tehnologije (več usmeritev je na povezavi <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xsp2uct>).

Učitelj ocenjuje govorne, pisne in druge oblike (tudi digitalno podprtega) učenja (npr. projektno delo). Pri vrednotenju lahko sodelujejo tudi dijaki (medvrstniško vrednotenje, samovrednotenje). Ocenjujeta se lahko tudi dijakov odziv na domače branje in govorni nastop.

OPISNI KRITERIJI

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Pri ocenjevanju (po)ustvarjalnih nalog učitelj vrednoti tudi povezanost besedila in sledenje danim navodilom za pisanje.

Pri (po)ustvarjalnih nalogah lahko učitelj vrednoti več kriterijev pisanja:

- » prepričljivost izbranega pristopa k besedilu,
- » poglobljenost predstavitve vsebine,
- » slog,
- » jezikovno pravilnost,
- » zgradbo besedila,
- » poznavanje strokovnih izrazov iz tega kataloga znanja itd.

KNJIŽEVNA OSEBA

CILJI

Dijak:

○: razvija zmožnost razumevanja in kritične identifikacije s književno osebo.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » loči glavno književno osebo in stranske ter utemelji, zakaj je oseba glavna oz. stranska;
- » opiše in označi književno osebo ter ovrednoti njeno ravnanje;
- » opiše razmerja med književnimi osebami in v povezavi z drugimi elementi besedila (npr. s književnim prostorom ali časom);
- » celostno predstavi književno osebo in vrednoti njeno ravnanje v obsegu vsaj 150 besed.

TERMINI

- glavna književna oseba ○ stranska književna oseba ○ motiv za ravnanje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Zmožnost recepcije književne osebe se oblikuje permanentno, a postopoma. Mladostnik v srednjem poklicnem izobraževanju se lahko osredotoča tudi na njihovo psihološko motivacijo ter oblikuje etične sodbe s sklicevanjem na besedilo.

Dijak prepoznavna, poimenuje in opisuje (nariše) književne osebe – zaznava tudi lastnosti, izražene s posrednimi besednimi signali (kaj je oseba naredila, povedala, razmišljala, kaj drugi vedo o njej itd.) Prepoznavna in opisuje tipe oseb in jih povezuje z lastnim izkušenjskim svetom (identifikacija s književno osebo – bralčevo stališče). Ob opazovanju književne osebe se dijak zaveda lastnih misli, čustev, vrednot in prepričanj in samoregulira svoja čustva (komu je podoben, komu bi bil rad podoben in zakaj itd.). S tem krepi samozavedanje in empatijo ter razmišlja o subjektivnih predstavah književnih oseb. Razmišlja tudi o motivih za ravnanje književnih oseb in jih primerja s svojim pogledom na svet ter se vživlja v osebe, ki so drugačne od njega.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov, povezanih s književno osebo, učitelj preverja in ocenjuje v povezavi zlasti z odgovori na vprašanja na različnih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje, aktualizacija) in s poustvarjalnim delom.

Ocenjuje preizkuse znanja oz. pisne, govorne in druge oblike (tudi digitalno podprtega) učenja (npr. projektno delo).

OPISNI KRITERIJI

Pri ocenjevanju nalog odprtega tipa učitelj upošteva sklicevanje na besedilo in utemeljevanje, pri (po)ustvarjalnih nalogah pa še povezanost besedila in sledenje navodilom za pisanje.

KNJIŽEVNI PROSTOR IN ČAS

CILJI

Dijak:

O: razvija doživljanje in razumevanje književnega prostora in časa ter ga povezuje z ostalimi književnimi prvinami;

I: *prepozna časovno, pokrajinsko in družbeno zaznamovanost besednih prvin besedila.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **poveže književni kraj in čas besedila s temo besedila in s književno osebo** v obsegu vsaj 150 besed;

» ubesedi domišljjsko predstavo književnega kraja in časa.

TERMINI

◦ književni prostor ◦ književni čas

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

V ospredju je prepoznavanje književnega prostora in časa v književnih besedilih – v povezavi z drugimi prvinami besedila.

Dijak v književnem besedilu prepozna in upoveduje dogajalni čas in prostor ter oblikuje domišljjsko predstavo dogajalnega prostora in časa. Omenjeni književni prvini primerja v različnih besedilih oz. ju povezuje z resničnimi zgodovinskimi dogodki in kraji.

Ob tej skupini ciljev se nakazuje medpredmetno povezovanje, npr. primerjava med zgodovinskimi/geografskimi dejstvi in besedilno stvarnostjo in iskanje razlogov glede avtorjeve odločitve za preoblikovanje zgodovinske oz. geografske stvarnosti (lahko tudi kot projektno delo).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov, povezanih s književnim prostorom in časom, učitelj preverja zlasti v povezavi z odgovori na vprašanja na različnih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje,

aktualizacija), z nalogami odprtega tipa in poustvarjalnim delom (več predlogov je tudi v temi *(Po)ustvarjanje ob književnih besedilih*).

Učitelj lahko ocenjuje preizkuse znanja oz. pisne, govorne in druge oblike (tudi digitalno podprtega) učenja (npr. projektno delo).

OPISNI KRITERIJI

Pri ocenjevanju nalog odprtega tipa učitelj upošteva sklicevanje na besedilo in utemeljevanje, pri (po)ustvarjalnih nalogah pa še povezanost besedila in sledenje navodilom za pisanje.

DOGAJANJE, MOTIV, TEMA, SPOROČILO IN SNOV

CILJI

Dijak:

○: razvija doživljanje in razumevanje književnega dogajanja, ki v povezanosti z ostalimi književnimi prvinami prerašča v kompleksnejše besedilne prvine (motive, temo, sporočilo).

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » obnovi dogajanje v besedilu (podrobno in strnjeno) ali povzame dogajanje, pri čemer kronološko uredi dogodke oz. predstavi glavno in stransko dogajanje v obsegu vsaj 150 besed;
- » navede motive oz. pesemske slike, loči glavne in stranske glede na temo/sporočilnost;
- » določi ljubezensko, domovinsko, socialno in razpoloženjsko temo v besedilu;
- » povzame sporočilo in se do njega opredeli v obsegu vsaj 80 besed;
- » navede vzroke in posledice posameznih dogodkov/dejanj;
- » našteje nekaj književnih besedil z isto temo in jih primerja med seboj.

TERMINI

- dogajanje (glavno in stransko) ○ motiv ○ pesemska slika ○ tema ○ sporočilo ○ snov
- zgodba ○ obnova

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak zaznava posamezne elemente književnega besedila (dogodke, motive, pesemske slike), razume njihovo soodvisnost oz. povezanost, ki preraščata v kompleksnejše besedilne prvine (tema, sporočilo).

Razumevanje zgodbe kot bralna strategija dijaku omogoča, da dojame povezanost posameznih dogodkov v besedilu. Razumevanje logičnega zaporedja dogodkov se razvija tudi z lastno dejavnostjo, zato dijak zapisuje »manjkajoče dele zgodbe«, piše »premico dogajanja«, zgodbo pa spoznava tudi ob govorjenju oz. poslušanju (npr. upoveduje analogije k literarnim motivom, tvori podobne situacije, kot jih je spoznal med branjem).

Priporočene strategije za razumevanje dogajanja so: razumevanje zaporedja dogodkov, motivacija dogajanja, napovedovanje zgodbe na podlagi kazala/naslova, razumevanje dogajanja

in izdelava dogajalnega traku, razumevanje povezanosti književne osebe in zgodbe, opazovanje književnega dogajanja glede na realističnost oz. fantastičnost zgodbe.

Dijak opazuje razvijanje teme v besedilu na dogajalni ravni (ali so predstavljeni vsi bistveni dogodki ali pa jih je treba ugotoviti/predvideti/»brati« med vrsticami), na jezikovni ravni (neposredno izražanje in posredno/metaforično) in na ravni slogovnih postopkov (pripovedno, opisovalno, dialoško razvijanje teme).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov, povezanih s to skupino ciljev, preverja in ocenjuje učitelj v povezavi zlasti z odgovori na vprašanja na različnih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje), z nalogami odprtega tipa in poustvarjalnim delom. Ocenjuje lahko preizkuse znanja oz. pisne, govorne in druge oblike (tudi digitalno podprtega) učenja (npr. projektno delo).

OPISNI KRITERIJI

Pri ocenjevanju nalog odprtega tipa učitelj upošteva sklicevanje na besedilo in utemeljevanje, pri (po)ustvarjalnih nalogah pa še povezanost besedila in sledenje navodilom za pisanje.

AVTOR IN PRIPOVEDOVALEC OZ. LIRSKI SUBJEKT

CILJI

Dijak:

- razvija zmožnost ločevanja avtorja od pripovedovalca oz. lirskega subjekta.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » loči avtorja književnega besedila od pripovedovalca oz. lirskega subjekta tako, da imenuje avtorja, poimenuje pripovedovalca in lirski subjekt;
- » predstavi zgodbo s perspektive pripovedovalca.

TERMINI

- pripovedovalec
- lirski subjekt
- avtor

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak prepozna vlogo in značilnosti pripovedovalca oz. lirskega subjekta.

Bralna strategija, povezana s to skupino ciljev, narekuje zaznavanje zornega kota pripovedovanja (perspektiva).

Opazovanje perspektive književne osebe (kako oseba vidi, razlaga, vrednoti dogajanje) oz. pripovedovalca/lirskega subjekta (njegovih lastnosti, dejanj in jezika) je priložnost za preoblikovanje besedila pri dejavnosti poustvarjalnega pisanja (pisanje s perspektive različnih književnih oseb), s čimer dijak razvija tudi ustvarjalno mišljenje in komunikacijske veščine, saj vzpostavlja nove odnose med osebami.

Primer:

Kdo pripoveduje o dogajanju v črtici iz *Mojega življenja*? Kako pripoveduje? Kaj vse izvemo o pripovedovalcu iz načina njegovega pripovedovanja? Kaj bi izvedeli o dogajanju, če bi spremenili pripovedno perspektivo? ipd.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov, povezanih s to skupino ciljev, učitelj preverja in ocenjuje v povezavi zlasti z odgovori na vprašanja na različnih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje), z nalogami

odprtega tipa in poustvarjalnim delom. Ocenjuje preizkuse znanja oz. pisne, govorne in druge oblike (tudi digitalno podprtega) učenja (npr. projektno delo).

OPISNI KRITERIJI

Pri ocenjevanju nalog odprtega tipa učitelj upošteva sklicevanje na besedilo in utemeljevanje, pri (po)ustvarjalnih nalogah pa še povezanost besedila in sledenje navodilom za pisanje.

KNJIŽEVNA PERSPEKTIVA

CILJI

Dijak:

- razvija doživljanje, razumevanje in vrednotenje književne perspektive.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » prepozna komično in tragično književno perspektivo tako, da predstavi značilnosti komične in tragične književne perspektive;
- » predstavi, katere prvine v besedilu vzbujajo smeh in kako;
- » presodi učinek tragične in komične perspektive.

TERMINI

- komična književna perspektiva
- tragična književna perspektiva

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pomembno je, da se ta književna prвина povezuje z vlogo v konkretnem književnem besedilu ter da se humorne oz. tragične prvine v besedilu povezujejo z jezikom.

Dijak išče prvine (tj. besede/besedne zveze/situacije/književne osebe ipd.), ki vzbujajo smeh oz. učinkujejo tragično, in razmišlja o (komičnih/tragičnih) učinkih na bralca.

Ob opazovanju komičnih oz. tragičnih prvin v besedilu ter njihovih učinkih nase se dijak zaveda lastnih misli, čustev, vrednot in prepričanj ter samoregulira svoja čustva. Predstavi tudi zamisli, kako bi lahko konflikte v besedilu rešil, da ne bi prišlo do tragičnih situacij.

Primer 1:

Katere besede/osebe/situacije v dramskem besedilu potrjujejo trditev, da je to besedilo komedija? Zakaj se te prvine zdijo smešne tudi tebi? Izberi si eno smešno prvino iz besedila in jo čim bolj smešno predstavi sošolcem. Sošolci po predstavitvi presojaajo, kako uspešen si bil pri tem.

To skupino ciljev lahko dijak dosega tudi zunaj učilnice, npr. ogled komedije oz. tragedije – primerjanje komičnih oz. tragičnih prvin in njihovega učinka v besedilu ter na odru.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Doseganje standardov, povezanih s književno perspektivo, učitelj preverja in ocenjuje v povezavi s z odgovori na vprašanja na različnih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje) in s (po)ustvarjalnim delom.

Ocenjuje preizkuse znanja oz. pisne, govorne in druge oblike (tudi digitalno podprtega) učenja (npr. projektno delo).

OPISNI KRITERIJI

Pri ocenjevanju nalog odprtega tipa učitelj upošteva sklicevanje na besedilo in utemeljevanje, pri (po)ustvarjalnih nalogah pa še povezanost besedila in sledenje navodilom za pisanje.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

- » Dumont, H., Istance, D., & Benavides, F. (2013). *O naravi učenja*. Zavod RS za šolstvo.
- » Črtalič, K., Davidović, K., Eniko, M., Gaber, B., Hedžet Krkač, M., Jerše, L., Kerin, M., Knez, M., Kobe, B., Lukman, M., Mršnik, S., Podbornik, K., Skubic, D., Štehar, F., Verdinek, A., Makuc, S., Demšar, M., Kern, D., Moravec, B., Sever, A., & Trškan, D. (2022). *Slovenščina kot učni jezik za govorce slovenščine kot drugega jezika*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » Grah, J. idr. (2017). *Vključujoča šola: Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce* (1. izd., 1. natis). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » Grosman, M., & Jamnik, T. (2006). *Razsežnosti branja*. Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS.
- » Kovač, M. (2020). *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih*. Založba Mladinska knjiga.
- » Krakar Vogel, B. (2020). *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Rokus Klett.
- » Krakar-Vogel, B. (2018). Zunanja diferenciacija književnega pouka v osnovnih in srednjih šolah. *Slovenščina v šoli*, 21(1), 2-19.
- » Krakar-Vogel, B. (2004). *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana, DZS.
- » Krakar Vogel, B., Blažič, M. M. (2013): *Sistemska didaktika književnosti v teoriji in praksi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- » Pečjak, S., & Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » Štefanc, D., Ermenc Skubic, K., Čop, J., Žveglič, M., Belasić, I., Škapin, D., Klančnik, B., Založnik, P., Kavnik, K., & Urh, V. (2021). *Skupaj razvijamo potencialne vsakega dijaka: 1. del Udejanjanje načela individualizacije v poklicnem in strokovnem izobraževanju na ravni institucije; 2. del Načrtovanje in izvajanje učne individualizacije*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- » Vogel, J. (2021). Kritična sporazumevalna zmožnost – osrednji koncept sodobnega pouka prvega jezika. *Jezik in Slostvo*, 66(1), 3-16. <https://doi.org/10.4312/jis.66.1.3-16>

- » Vogel, J. (2023). Procesne metode pri pouku slovenskega jezika kot prvega jezika [Journal Article]. *Jezik in slovstvo (Tiskana izd.)*, 68(2), 3–17.
- » Žakelj, A., Zmazek, B., Gril, A., Barle Lakota, A., Zupanc, D., Saksida, I., Cankar, G., Magajna, Z., Žerovnik, J., & Borstner, M. (2012). *Razvijanje in vrednotenje znanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » Žbogar, A. (2014): Literarno branje in mladostniki. V *Recepcija slovenske književnosti*. Obdobja 33. LJ: FF, 2014. 551–557. ŽBOGAR, Alenka (ur.). *Branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: 58. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: 4.-15. 7. 2022*. 1. natis. V Ljubljani: Založba Univerze, 2022.
- » Žbogar, A. (2021): (Meta)kognitivno-kritično šolsko branje književnosti. *Pedagoška obzorja/Didactica Slovenica* 36(3-4). 69–80.

SPORAZUMEVANJE IN BESEDILO

Bešter, M. (2011). Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. *Jezik in slovstvo* 56/3/4, 111–130.

Bone, J., Cencič, M., Ferme, J., Gaber, S., Golob, N., idr. (2023). *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Dumont, H., Istance, D., Benavides, F. (Ur.). (2013). *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse*.

Holcar Brunauer, A. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. 2. dopolnjena izd., 1. dotis k 1. natisu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka: Od poučevanja k učenju*. Ljubljana: DZS, Založništvo in trgovina, d. d.

Pečjak, S., in Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Plešec Gasparič, R., Valenčič Zuljan, M., Kalin, J. (2020). Obrnjeno učenje in poučevanje kot priložnost za inovativno in prožno izvajanje učnih oblik v visokošolskem izobraževanju. *Journal of Elementary Education* 13, 51–80.

Vogel, Jerca, 2021: Kritična sporazumevalna zmožnost – osrednji koncept sodobnega pouka prvega jezika. *Jezik in slovstvo* 66(1). 3–15.

BESEDILO, BESEDILNE VRSTE, BESEDILNE SKUPINE

Novak, N. (2023). Bralna pismenost in razvoj slovenščine kot učnega jezika. Zavod RS za šolstvo. [Bralna_pismenost_in_razvoj_slovenscine_kot_ucnega_jezika.pdf](#)

Zavod RS za šolstvo. (b. d.) Bralna pismenost. Opredelitev in gradniki.

[Bralna_pismenost_gradniki.pdf](#)

Krajnc Ivič, M. (2024). »Izhodišče je besedilo« – o besedilih in žanrih pri pouku slovenščine. *Jezik in slovstvo*, LXIX(3), 45–60. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/gjppq2p3>

BESEDILOSLOVJE TER SPREJEMANJE, RAZUMEVANJE IN TVORJENJE NEUMETNOSTNIH BESEDIL

Kerndl, M., Mršnik, S., Novak, N., Fekonja, R., Hedžet Krkač, M., Kerin, M., Rosc Leskovec, D., Sivec, M., Zore, N., Milekšič, V., Čuk, A., Stanonik, M., Gaber, B., Bačnik, A., Cotič Pajntar, J., Fekonja Peklaj, U., Vilar, P., Kavčič, A., Godec Soršak, L., Haramija, D., Krajnc Ivič, M., Svetlik, K., Slapar, S., Prudič, T., Leban, K., Papež, N., & Ceket Odar, M. (2022). *Bralna pismenost: Opredelitev in gradniki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Pečjak, S., Gradišar, A. (2012): *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Vogel, J. (2022): Razvijanje strategij kritičnega branja pri pouku prvega jezika. Žbogar, Alenka (Ur.): *58. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko. 9–16.

Starc, S. (2023). Primer obravnave večkodnih besedil v šoli s pomočjo vizualne slovnice. V Jožef Beg, J., Hočevlar, M., Kočnik, Neža (ur.). *Naslavljanje raznolikosti v jeziku in književnosti. Zveza društev Slavistično društvo Slovenije*. 255–267.

SLOVENSKI JEZIK V PROSTORU, DRUŽBI IN ČASU

Šekli, M. (2022). Slovenski jezik v prostoru in družbi: predstavitev izbranih pojmov. V B. Krakar-Vogel (ur.), *Kar je, beži: Zoranu Božiču v spomin: ob prvi obletnici smrti dr. Zorana Božiča, literarnega zgodovinarja, prešernoslovca, profesorja in publicista* (str. 107–118). Nova Gorica: Slavistično društvo.

JEZIKOVNE ZVRSTI

Ahačič, K. (2024). Zvrstnost. V *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo* (3., dopolnjena izd.). Rokus Klett. 199.

Ahačič, K. (2024). Slovnice vsebine pri jezikovnem pouku slovenščine pred prenovu učnih načrtov. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 9–28.

ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA

Ahačič, K. (2024). Zakaj in kako je potrebno obravnavati zgodovino slovenskega jezika pri pouku slovenščine v srednji šoli. V *Jezik in književnost v spreminjanju*. Ljubljana. 233–236.

Šekli, M. (2021). Notranja in zunanja zgodovina slovenskega jezika v srednjem veku (ok. 550–1550). V M. Šekli & L. Rezoničnik (Ur.), *Slovenski jezik med slovanskimi jeziki. Zbornik*

Slavističnega društva Slovenije 31. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 187–227.

Šekli, M. (2024). Začetek oblikovanja slovenskih pokrajinskih knjižnojezikovnih različic v 18. stoletju. V J. Jožef-Beg, M. Hočevan, & N. Kičnik (Ur.), *Jezik in književnost v spreminjanju. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 34*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 253–282.

Vukotič, J., & Gorenc, B. (2022). *Reformatorji v stripu ali kako smo Slovenci dobili prvo res doooooolgo knjigo (in eno krajšo, ki je opisala, kako pišemo)*. Škratelj.

JEZIKOVNI SISTEM IN NJEGOVA VLOGA

Ahačič, K. (2017). *Kratkoslovnica: slovenska slovnica za osnovno šolo* (1. izd.). Ljubljana: Rokus Klett.

Ahačič, K. (2024). Slovnice vsebine pri jezikovnem pouku slovenščine pred prenovu učnih načrtov. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 9–28.

Černivec, M. (2018). Uresničevanje dopolnjenega komunikacijskega modela pri obravnavi slovnicih tem v gimnaziji. *Jezikovni zapiski*, 24(2), 69–79.

Vogel, J. (2016). *Predavanja pri predmetu Didaktika slovenskega jezika*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Vogel, J. (2015). Modeli jezikovnega pouka pri predmetu slovenščina od leta 1990 do danes. *Jezik in slovstvo*, 60(3–4), 173–183.

Vogel, J. (2017). Poimovanje jezikovne zvrstnosti pri pouku slovenščine v gimnazijah med teorijo in prakso. *Jezik in slovstvo*, 62(4), 17–30.

BESEDOSLOVJE

Ahačič, K. (2024). Slovnice vsebine pri jezikovnem pouku slovenščine pred prenovu učnih načrtov. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 9–28.

O besedoslovju slovenskega jezika: slovarji v šoli. V Šekli, M., Rezoničnik, L. (2020) (Ur.) *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru*. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 30, Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor. 235–304. Dostopno na <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9zlmv2x>

BESEDOTVORJE

Besedotvorje slovenskega jezika v vsakdanu, izobraževanju in raziskovanju. V Šekli, M., Rezoničnik, L. (2020) (Ur.) *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru*. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 30, Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor. 153–234. Dostopno na <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9zlmv2x>

SKLADNJA

Smolej, M. (Ur.) (2022). Obravnava skladnje pri pouku slovenščine. V *Skladanje: Izbrana poglavja iz skladnje slovenskega jezika*. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 145–156.

PRAVOPIS IN PRAVOREČJE

PRAVOPIS

Černivec M. (2024). Pravopisne vsebine in razvijanje pravopisne zmožnosti pri pouku slovenščine v gimnaziji. *Jezik in slovstvo*, 69(3). 29–44. Dostopno na <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ai1tm8y>

PRAVOREČJE

Kerndl, M., Mršnik, S., Novak, N., Fekonja, R., Hedžet Krkač, M., Kerin, M., Rosc Leskovec, D., Sivec, M., Zore, N., Milekšič, V., Čuk, A., Stanonik, M., Gaber, B., Bačnik, A., Cotič Pajntar, J., Fekonja Peklaj, U., Vilar, P., Kavčič, A., Godec Soršak, L., Haramija, D., Krajnc Ivič, M., Svetlik, K., Slapar, S., Prudič, T., Leban, K., Papež, N., & Ceket Odar, M. (2022). *Bralna pismenost: Opredelitev in gradniki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

SLOVENŠČINA V DIGITALNI DOBI

OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O SLOVENŠČINI V DIGITALNI DOBI

Pečjak, S. (2022). Psihološka perspektiva učinkov digitalizacije na procese branja in učenja pri ljudeh. V A. Žbogar (Ur.), *58. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (str. 61–68). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko.

Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2023). *DigComp 2.2: Okvir digitalnih kompetenc za državljane. Z novimi primeri rabe znanja, spretnosti in stališč*. Zavod RS za šolstvo.

MOTIVACIJSKO BRANJE

MOTIVACIJSKO BRANJE NEUMETNOSTNIH BESEDIL

Kerndl, M., Mršnik, S., Novak, N., Fekonja, R., Hedžet Krkač, M., Kerin, M., Rosc Leskovec, D., Sivec, M., Zore, N., Milekšič, V., Čuk, A., Stanonik, M., Gaber, B., Bačnik, A., Cotič Pajntar, J., Fekonja Peklaj, U., Vilar, P., Kavčič, A., Godec Soršak, L., Haramija, D., Krajnc Ivič, M., Svetlik, K., Slapar, S., Prudič, T., Leban, K., Papež, N., & Ceket Odar, M. (2022). *Bralna pismenost: Opredelitev in gradniki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

ZVRSTI KNJIŽEVNOSTI IN NJENE PREDELAVE

PESNIŠTVO

Blažić, M. (2003). *Kreativno pisanje: Vaje za razvijanje sposobnosti kreativnega pisanja*. GV Izobraževanje.

Saksida, I. (2022). *Kla kla klasika*. Mladinska knjiga.

DRAMATIKA

Saksida, I. (1998). *Ime mi je igra: antologija slovenskih mladinskih gledaliških iger*. Obzorja.

(PO)USTVARJANJE OB KNJIŽEVNIH BESEDILIH

PISANJE

Blažič, M. (2003). *Kreativno pisanje: Vaje za razvijanje sposobnosti kreativnega pisanja*. GV Izobraževanje.

INTERPRETATIVNO BRANJE

Podbevšek, K. (2006). *Govorna interpretacija literarnih besedil v pedagoški in umetniški praksi*. Slavistično društvo Slovenije.

KNJIŽEVNOST V PROSTORU IN ČASU

Prešeren, F., Ilich, I., & Stepančič, D. (2022). *Krst pri Savici*. Spremna beseda Iztok Ilich, Damijan Stepančič. Založba Miš.

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA, KNJIŽEVNIKI IN NJIHOVA DELA

Stanonik, M. (2004). *Slovstvena folkloristika. Med jezikoslovjem in literarno vedo*. Ljubljana: ZRC.

LITERARNOZGODOVINSKO ZNANJE

Saksida, I. (2024). Izhodišča in posledice komunikacijskega in tradicionalnega načrtovanja pouka književnosti. *Jezik in slovstvo*, 64(1), 21–28.

KNJIŽEVNOST IN BRALNI ODZIV

Kerndl, M. (2021). *Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci*. BoMa.

Kmecl, M. (1996). *Mala literarna teorija*. Mihelč in Nešović.

Kordigel Aberšek, M. (1997). *Mladinska literatura, otroci in učitelji: komunikacijski model »poučevanja« mladinske književnosti*. ZRSŠ.

Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kos, J. (1996). *Očrt literarne teorije*. DZS.

Kraker Vogel, B. (2020). *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Rokus Klett.

Pezdir Bartol, M. (2010). *Najdeni pomeni: empirične raziskave recepcije literarnega dela*. Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Saksida, I. (1994). *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Obzorja.

Saksida, I. (2008). *Poti in razpotja didaktike književnosti*. Izolit.

Žbogar, A. (2007). *Za dejaven pouk književnosti*. Slavistično društvo Slovenije.

KNJIŽEVNA BESEDILA

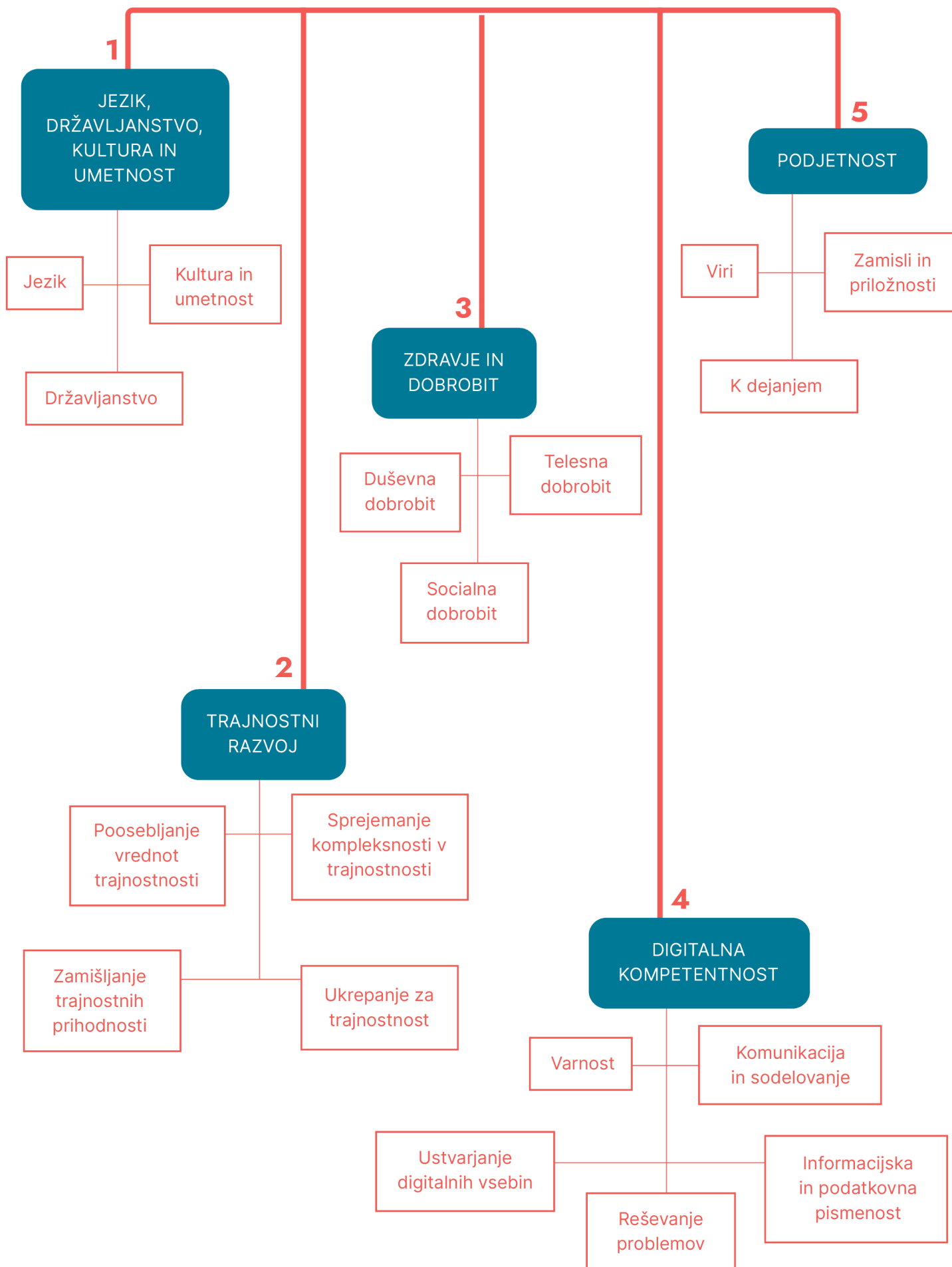
Kerndl, M., Mršnik, S., Novak, N., Fekonja, R., Hedžet Krkač, M., Kerin, M., Rosc Leskovec, D., Sivec, M., Zore, N., Milekšič, V., Čuk, A., Stanonik, M., Gaber, B., Bačnik, A., Cotič Pajntar, J., Fekonja Peklaj, U., Vilar, P., Kavčič, A., Godec Soršak, L., Haramija, D., Krajnc Ivič, M., Svetlik, K., Slapar, S., Prudič, T., Leban, K., Papež, N., & Ceket Odar, M. (2022). *Bralna pismenost: Opredelitev in gradniki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

PRILOGE

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega. itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družben položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznavna raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.) tako, da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev. 5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva. 5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. 5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti. 5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju). 5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). 5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. 5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidnim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši. 5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. 5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. 5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje. 5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. 5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.